

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Луцький національний технічний університет
Львівський торговельно-економічний університет
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Малопольський державний університет
імені Вітольда Пілецького в Освенцімі (Польща)**

VII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

23 березня 2023 р.

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Mukachevo State University
Lutsk National Technical University
Lviv University of Trade and Economics
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute (Ukraine)
Cavalry Captain Witold Pilecki State University of Malopolska in Oświęcim
(Republic of Poland)**

**VII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE**

**«FINANCIAL REGULATION OF
CHANGES IN THE ECONOMY OF
UKRAINE»**

23March 2023

Mukachevo

УДК 336.13.025.12(477)(043.2)

Ф59

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Науково-технічною
радою Мукачівського державного університету
(протокол № 2 від 24 березня 2023 року)*

Програмний комітет:

Щербан Тетяна Дмитрівна – ректор Мукачівського державного університету, доктор психологічних наук, професор.

Джоанна Стуглік – директор Інституту управління та виробничого машинобудування, Малопольський державний університет імені Вітольда Білецького, м. Освенцім.

Павел Качмарчик – декан факультету соціальних наук, Мазовецька академія в Плоцьку, доктор філософії.

Гоблик Володимир Васильович – перший проректор Мукачівського державного університету, доктор економічних наук, професор.

Кобаль Василь Іванович – проректор з науково-педагогічної роботи, Мукачівський державний університет, кандидат педагогічних наук, доцент.

Герц Мирослав Мирославович – начальник бюджетного відділу фінансового управління виконавчого комітету Мукачівської міської ради.

Черничко Тетяна Володимирівна – завідувач кафедри економіки та фінансів, Мукачівський державний університет, доктор економічних наук, професор.

Організаційний комітет:

Стегней М. І. – д.е.н., проф., Нестерова С. В. – к.е.н., доц., Гладинець Н. Ю. – к.е.н., доц.,

Лінтур І. В. – к.е.н., доц., Петричко М. М. – к.е.н., доц., Братюк В. П. – к.е.н., доц., Росола У.

В. – Ph.D, доц., ст. викл., Михальчинець Г. Т. – к.е.н., ст. викл.

Ф59 Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Мукачево, 23 березня 2023 р. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2023. – 196 с.

Основною метою проведення конференції є обговорення та пошук рішень актуальних проблем здійснення фінансового регулювання зрушень в економіці України, обмін дослідницьким досвідом та публікація результатів наукових досліджень. Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є беззаперечними. Разом з тим вважаємо можливим їхню публікацію з метою обговорення.

Редакція збірника не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, за якісний зміст і оформлення авторських рукописів (стилістичні, орфографічні помилки тощо) та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання розглянуті на конференції.

©Мукачівський державний університет, 2023

*Recommended for distribution through Internet by
Scientific and Technical Council
of Mukachevo State University
(Minutes № 2 of 24.03.2023)*

Program Committee:

Shcherban Tetyana – Rector of Mukachevo State University, Doctor of Psychology, Professor.

Joanna Stuglik – Dyrektor Instytutu Zarządzania i Inżynierii Produkcji, Cavalry Captain Witold Pilecki State University of Malopolska in Oświęcim.

Paweł Kaczmarczyk – Dean of the Faculty of Social Sciences, Mazovian Academy in Plock, PhD

Hoblyk Volodymyr – the first Vice-rector of Mukachevo State University, Doctor of Economic Sciences, Professor.

Kobal Vasyl – Vice-rector on scientific and pedagogical work, Mukachevo State University, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor.

Gerz Miroslav – the initial budget department of the financial department of the executive committee of the Mukachevo City Council.

Chernychko Tetiana – Head of the Department of Finance, Mukachevo State University, Doctor of Economics, Professor.

Organizational committee:

Stehney M. I. – doctor of ec. sc., prof; Nesterova S. V. – cand. of ec.sc., assoc. prof; Hladynets N. Y. – cand. of ec.sc., assoc. prof; Lintur I. V. – cand. of ec.sc., assoc. prof; Petrychko M. M. – cand. of ec.sc., assoc. prof; Bratyuk V. P. – cand. of ec.sc., assoc. prof; Rosola U. V. – Ph.D. assoc. prof.; Myhalchynets G. T. – cand. of ec.sc., senior lecturer.

F59 Financial regulation of changes in the economy of Ukraine: the collection of abstracts of VII International Scientific Internet Conference, Mukachevo, 23 March 2023. – Mukachevo, Mukachevo State University, 2023. – 196 p.

The main purpose of the conference is to discuss and search for solutions of urgent problems via implementation of financial regulatory changes in Ukraine's economy, the exchange of research experience and publication of the results. Submitted materials contain methodological and methodical approaches that may attract the attention of a wide variety of experts.

Organizing committee considers it appropriate to mention that not all the statements and conclusions of some authors are unconditional. However, they consider it possible to post them for discussion.

The editorial board is not responsible for the accuracy of statistical and information data, content quality and manuscripts' design (stylistic, spelling errors, etc.), and preserves the right not to share the views of some authors on certain issues discussed at the conference.

ЗМІСТ

Секція 1. Особливості розвитку фінансово-кредитної системи в сучасних умовах

Йохна В.М. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	8
Козик І.М., Січ Г.В. НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	11
Кузьменко В.М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ	14
Міценко Н.Г., Міщук І.П. ФІНАНСОВІ ПОТОКИ В СИСТЕМІ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ	16
Нестерова С.В. ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	19
Петричко М.М., Махлинець М.В., Бігарій О.П. ДО ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ	22
Петричко М.М., Надь С.В. ФАКТОРИ ВЛИВУ НА КРЕДИТОРСЬКУ ТА ДЕБІТОРСЬКУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ	24
Росола У.В., Барковський Я.О., Локес О.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	27
Удуг Р., Олексин Р., Лукачина В. БЮДЖЕТУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОДИНИЦЬ	30

Секція 2. Концептуальні засади формування менеджменту і маркетингу в умовах кризової економіки

Paweł Kaczmarczyk THE ABUSE OF A DOMINANT POSITION ACCORDING TO EU LAW. THE CASE OF THE POLISH TELECOMMUNICATIONS MARKET	34
Городницький В.В. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ	37
Черничко Т.В., Драгостінов М.М. СЕМАНТИКА ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	40
Козик І.М., Козик Я.В., Козик В.Я. ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ	44
Козик І.М., Козик Я.Я., Козик В.Я. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	47
Козик І.М. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА	49
Лешанич С.Є. МОДЕЛІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТУРИЗМОМ ТА МІСЦЕВОЮ ЕКОНОМІКОЮ	52
Лизанець А.Г., Феєр О.В., Сарай В.М. СИТУАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	54
Максютова О.В., Кампов Н.С. ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ	57
Михальчинець Н.О., Прокопець Р.І., Неймет В.В. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	60
Петричко М.М., Поцко В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР	63
Петричко М.М., Яцик Є. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ	65
Пугачевська К.Й., Волкова А.О. ВПЛИВ ВІЙНИ НА РЕГІОНАЛЬНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ	69
Пугачевська К.Й., Мілашовська К.Й. РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	71
Реблян Г.С. ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	73
Рибчак В.І., Черничко С.Ф. ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	76
Росола А.П. НАСЛІДКИ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	79

Росола У.В., Гопонько В.В., Клейнер В.В. АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВІЙНИ	81
Росола У.В., Росола О.А. АКТУАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	83
Стегней М.І., Нодь О.Л., Черничко С.С. ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ, НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ	85
Стегней М.І., Алмашій В.В., Осуський С.В. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	88
Гоблик-Маркович Н.М., Хаустов О.О. СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ УСФЕРІ ТУРИЗМУ	91
Черничко Т.В., Іщук М.В. УПРАВЛІНСЬКІ ДИЛЕМИ: МЕТОДОЛОГІЯ «ТРАДИЦІЙНОГО» ПОШУКУ РІШЕНЬ І ПІДХІД ТОС	94
Черничко Т.В., Поляков Ф.О. ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ	97
Чизмар І.І. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК КІБЕРСПОРТУ ЯК СФЕРИ ЕКОНОМІКИ	100
Шлапак В.О. ДІЯЛЬНІСТЬ МЕБЛЕВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	103

Секція 3. Актуальні питання обліку окремих об'єктів та проблеми впровадження міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності

Кулініч Т.В., Тимчина Ю.А. ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТУ ЕКОНОМІКИ	106
Ліба Н.С. ЧИННИКИ ТА СКЛАДОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ	109
Лінтур І.В., Вайданич С.С. АКТУАЛЬНІ РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НБУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	111
Лінтур І.В., Сідор В.В. БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	113
Максименко Д.В., Головачко В.М. ОБЛІК ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	116
Манайло О.Е. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ	118
Сторожук Т.М. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ У СКЛАДІ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА	121
Проскура В.Ф., Росоха В.М. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК НАПРЯМОК ДОСЯГНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ	124

Секція 4. Фінансове регулювання економічних процесів

Братюк В.П. ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ РИЗИК ТА ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ	129
Братюк В.П., Вакула М.М. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	132
Братюк В.П., Гнідин Т.Р. ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ	133
Братюк В.П., Меденці М. ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	136
Гладинець Н.Ю., Бабидорич В.В. ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ	138
Гладинець Н.Ю., Мілашовська К. Й., Попов О. О. СТАРТАПИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	142
Гладинець Н.Ю., Товтин С.М., Медвідь Д.Р. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	144
Дем'янчук О.І., Хохонік К.В. РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ПІД ЧАС ДІЙ ВОЄННОГО СТАНУ	148

Космідайло І.В., Бродецький О. ПРОГНОЗУВАННЯ КУРСУ КРИПТОВАЛЮТ ЯК УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	151
Кучерява Д.В. РОЛЬ СТРАХУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	154
Новак І.І. СТРАХУВАННЯ ВЛАСНОЇ НЕРУХОМОСТІ	157
Петричко М.М., Балажі Д.П., Шолтес Е.Е. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ	159
Пристаєв В.В. ФІНАНСОВІ КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА	161
Росола У.В., Локес В.В. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ДЖЕРЕЛ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	164
Росола У.В., Поган П.П. КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	166

Секція 5. Фінансові аспекти покращення інвестиційного клімату

Гладинець Н.Ю., Чедрик Т.І., Чепура Є.Ю., Дзихор О.М. МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	168
Іртіщєва І.О., Стегней М.І., Клєцов Є.С. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В МОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	171
Черничко Т.В., Мотринєць З.З. ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НА РІВНІ РЕГІОНУ	173
Стегней М.І., Михальчинець Г.Т. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	175
Петричко М.М., Ціщєй Р.Р., Бичкова К.С. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	177
Петричко М.М., Матвіїв А.-М. СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ	180
Росола У.В., Ланьо Р.О. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИДІВ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БАНКУ	183
Росола У.В., Баркова Є.В., Гаврилєшко Р.М. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ	185
Кампов В.В., Смочко С.Й., Люльченко С.В. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	187
Кліпкова О.І., Мартиняк С.О. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ	190
Нєстерова С.В., Стинич О.М. РЕНОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ КРИЗИ	193

Секція 1

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

УДК 330.101:338.22(477)

Йохна В. М.,

кандидат економічних наук, науковий співробітник

Хмельницький національний університет

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ
ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Внаслідок зумовлених російсько-українською війною безпекових викликів, які суттєво вплинули на економічну активність суб'єктів господарювання, в Україні відбулися значні зміни і в структурі підприємницького середовища – як за видами економічної діяльності, так і за регулятивним інституційним наповненням. Держава мусіла вжити невідкладних заходів для того, щоб утримати бізнес від релокації за кордон – адже, за деякими оцінками, в перші місяці війни близько 80% вітчизняних підприємств припинили свою діяльність [1]. Проте вже через кілька місяців ситуація в країні стала менш загрозливою і економічна активність поступово почала відновлюватися (за даними того ж опитування, в серпні 2022 р. лише біля 40% респондентів відповіли, що повністю або майже повністю припинили бізнес). І позитивну роль у такому відновленні відіграли швидкі рішення держави щодо зміни податкового навантаження на бізнес. Передусім – для ФОП (добровільна сплата ЄСВ). Крім того, певну роль відіграли і інші фінансові ініціативи держави: а) надання кредитів за системою 5-7-9 до 60 млн. грн. під 0% на час воєнного стану та ще місяць – після; б) запуск системи безповоротних грантів «єРобота» – для нового бізнесу на 250 тис.грн., на проєкти з переробки і на сади й теплиці – до 8 млн.грн; заплановано видати 20 тис. грантів.

І це правильні рішення, обидва типи фінансових інструментів (податкові та кредитні) уже працюють, формуючи інтерес до створення власного бізнесу у економічно активного населення. Однак ці інструменти призначені для започаткування нового бізнесу і не стосуються бізнесу діючого, особливо великих промислових підприємств, які фактично припинили свою діяльність внаслідок фізичного руйнування їх виробничих систем або ж різко зменшили масштаби своєї діяльності через ускладнення логістики та проблеми із енергозабезпеченням. Очевидно, що держава не має стояти осторонь таких критичних для

виживання проблем бізнесу. Зважаючи на їх численність, мають бути застосовані обґрунтовані заходи підтримки вітчизняних виробників – з погляду збереження національної економіки як суб'єкта міжнародного розподілу праці.

Авторська позиція полягає в тому, що це потребує використання інституційного підходу в проектуванні її майбутнього стану – за параметрами сталості як соціально-економічної системи і її динамічних характеристик, що забезпечуватимуть економічне зростання. Сталість має розглядатися через призму безпечності структурних змін в соціально-економічній системі – вона має залишатися здатною «протистояти ринковим викликам і забезпечувати своє самовідтворення в заданому процесам створення споживчих цінностей режимі, еволюціонуючи у відповідь на зовнішні зміни та досягаючи планованих економічних результатів діяльності на обраному сегменті ринку з певним інституційним наповненням» [2]. Високі динамічні характеристики національної економіки та регіональних економічних систем є наслідком інноваційної активності суб'єктів господарювання – у сферах, що формують значущі ціннісні пропозиції для інших учасників ринку. Водночас специфіка інноваційної діяльності підприємств і використання ними інновацій як джерел формування конкурентних переваг потребує не так регулювання у вигляді обмежувальних актів, як формування стимулюючих (податкових, інвестиційних пільг). А також – створення інфраструктури інноваційної діяльності, що має вирішальне значення для промислового сектору МСБ, проблеми якого в Україні ми розглядали раніше через призму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку [3]. Це необхідно для того, щоб компенсувати ймовірні втрати внаслідок неприйняття інновацій ринком. Або її недостатню ефективність – через вищу ризикованість і невизначеність результатів інноваційної діяльності. Розуміння цього зв'язку важливе в контексті формування Програми повоєнного відновлення України, зміст, пріоритети і структура якої зараз активно обговорюються на багатьох дискусійних площадках за участю громадськості, провідних фахівців експертного середовища та потенційних стратегічних інвесторів.

Виходячи із мотиваційно-спонукальної функції інституцій в державному регулятивному механізмі, можна стверджувати, що інституційне забезпечення повоєнного відновлення економіки України має проектуватись із дотриманням низки принципів (табл. 1)

Таблиця 1

Принципи інституційного забезпечення розвитку соціально-економічних систем

Принцип	Питання, відповіді на які дає дотримання принципу
Цілевстановлення	Якою має бути система в параметрах стратегічних цілей її розвитку?
Системності	Які характеристики мають бути властиві системі, щоб досягти бажаних цілей?
Інституційної повноти	Які інструменти правового і організаційного забезпечення потрібні для набуття системою означених характеристик?
Збалансованості	Як досягти узгодженості векторів регулятивного впливу держави і громадянського суспільства в контексті поставлених цілей?
Синергії	Наскільки комплементарними є формальна і неформальна частини інституційного простору в політичних та ідеологічних складових інституційної матриці?

Джерело: авторська розробка

Принцип цілевстановлення є визначальним елементом проєктування інституційного простору соціально-економічної системи будь-якого рівня – макро-, мезо- чи мікро-. При формуванні інституційного простору країни важливо, щоб спонукальний вектор інституцій був значущим для реалізації цілей соціально-економічної системи загалом і, водночас, його мотиваційна складова забезпечувала б адекватний цілям системи відгук у суб'єкта ухвалення рішень на нижчому рівні управлінської ієрархії. Тому при проєктуванні інституційних змін необхідно здійснювати попередню оцінку якості інструментів інституційного забезпечення економічної динаміки у координатах «цілі-економічні інтереси-інструменти реалізації цілей». Причому таку оцінку слід робити наскрізно – за всіма рівнями управління економічною діяльністю. І найбільше це стосується законодавчого закріплення фінансових преференцій, які стосуються інвестиційних процесів у промисловий сектор – адже саме нестача інвестиційних ресурсів найбільше стримує бізнес від реалізації інноваційних проєктів у промисловості. А без розвитку промислового сектору відповідно до сучасних технологічних трендів Україні не досягти сталості економічної динаміки.

В переважній більшості розвинених країн має місце високий рівень державної підтримки процесів інвестування у створення та практичне застосування нових знань. Так, фірмам і організаціям в тій чи іншій формі фінансова підтримка довгостроковим і ризиковим дослідженням у ключових для економіки країни сферах науково-технічної і виробничо-господарської діяльності надається в Канаді, Німеччині, Японії. У Великобританії та Франції надають перевагу пільговому оподаткуванню новостворених інноваційних компаній. Тобто, уже на етапі реалізації нових знань. І цей досвід варто запозичувати й Україні, відштовхуючись від стратегічних цілей розвитку економіки в повоєнний період.

Передусім, необхідно закласти фінансові преференції у реалізацію інноваційно-інвестиційних промислових проєктів. Причому не лише масштабних, які потребують залучення стратегічних інвесторів, а й проєктів регіонального розвитку або взагалі

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

мікропроектів, що мають на меті створення нового нішевого продукту чи послуги. Тим самим підтримуватиметься підприємницька активність населення, яка й дає змогу мультиплікувати інноваційні прориви, доповнювати базові розробки новими функціями, вдосконалювати їх експлуатаційні характеристики або знаходити для них інші сфери застосування. Моделювання структури інституційного простору України для перетворення її економіки в інноваційно-орієнтовану і визначено предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Стан та потреби бізнесу для екологічного післявоєнного відновлення: результати опитування. URL: <http://business/diia.gov.ua/>
2. Стадник, В. В., Соколюк, Г. О., Йохна, В. М. (2019). Економічна безпека: сутність, чинники та інструменти мінімізації ризиків в контексті сталого розвитку переробних підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. № 2. С. 7-11.
3. Стадник, В. В., Йохна, В. М., Михальчик, Т. В. (2011). Проблеми управління інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. № 2. С. 128-132.

УДК 658.15

Козик І. М.,
старший викладач кафедри економіки та фінансів,
Січ Г. В.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування ринкової економіки України можливе за умови ефективності використання фінансових ресурсів. Використані ресурси, формуючи ресурсний потенціал окремого підприємства, є часткою ресурсного потенціалу економіки в цілому чи окремих галузях.

Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За

цих обставин важливого значення для здійснення господарської діяльності набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств [1].

Формування та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі

Темою формування та використання фінансових ресурсів займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, які у своїх дослідженнях представляли своє бачення в розрізі тематики напрямків використання фінансових ресурсів.

Так, К. Павлюк формування фінансових ресурсів вбачає у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, ототожнює їх з грошовими нагромадженнями, що перебувають у відповідних фондах для забезпечення суспільних потреб [2].

Опарін В. М. в своїх дослідженнях, характеризує фінансові ресурси підприємства та їх напрямки використання як суму коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства [3].

Згідно визначень вченого – економіста О. Василика, фінансові ресурси підприємства – це не всі грошові ресурси, які є у розпорядженні підприємства є фінансовими ресурсами. Так, як фінансові ресурси виступають завжди у грошовій формі, а грошові ресурси, більш ширше поняття [4].

Багато вчених своє дослідження спрямовували на вивчення фінансових ресурсів, є багато поглядів. Але фактом є те, що саме процес формування фінансових ресурсів є первинним і головним для подальшого їх використання.

Формування фінансових ресурсів здійснюється в процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні господарської діяльності підприємства залучають кошти під прогнозований напрямок використання.

Використані ресурси, формуючи ресурсний потенціал окремого підприємства, є часткою ресурсного потенціалу економіки в цілому чи окремих галузей.

Використання фінансових ресурсів підприємством здійснюється за такими напрямками:

- платежі організаціям банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (виплата відсотків за користування банківськими кредитами, податкові платежі до бюджету, страхові платежі, тощо);
- використання фінансових ресурсів на забезпечення потреб соціального характеру;

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

- реінвестування пов'язане з розширенням та технічним оновленням виробництва, переходом на нові прогресивні технології, використання «ноу-хау»;
- інвестування фінансових ресурсів у цінні папери інших суб'єктів господарювання: акції, облігації, які є об'єктом купівлі-продажу на ринку та у науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки;
- поточні витрати на виробництво і реалізацію (робот, послуг).

Планування напрямків використання фінансових ресурсів та їх групування за видами активів і витрат підприємства надасть змогу врахувати специфіку і функції кожного з них для ефективного управління з метою стійкого розвитку підприємства.

До необоротних активів належать: основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво, довгострокові фінансові вкладення, інші активи.

До оборотних активів відносять: запаси, дебіторську заборгованість, короткострокові фінансові вкладення [5].

Витрати на виробництво продукції включають в себе: матеріальні витрати, оплату праці, відрахування на соціальні заходи, інші витрати.

Затрати на збут продукції складаються із: транспортних затрат, реклами, представницьких витрат, зберігання і реалізації продукції, страхування, нормативних недостач.

До управлінських витрат відносять: адміністративно-управлінські витрати, утримання загальногосподарського персоналу, витрати на інформаційні, аудиторські, консалтингові послуги. Напрями використання фінансових ресурсів за видами активів за видами затрат затрати на виробництво продукції затрати на збут продукції управлінські витрати необоротні активи оборотні активи інші витрати [5].

До інших витрат належать: відсотки до оплати, витрати по наданню в тимчасове користування активів підприємства, витрати по вибуттю основних засобів та інших активів, оплата кредитних послуг.

Основним завданням при плануванні напрямків використання фінансових ресурсів є їх оптимізація та раціональний перерозподіл. Підприємство самостійно вибере оптимальний варіант або стратегію, щодо управління фінансовими ресурсами, під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, але найбільш ефективніший для його діяльності.

Отже, для визначення найкращих напрямків використання фінансових ресурсів, потрібно перш за все розробити оптимальну стратегію, забезпечити ретельний контроль за їх формуванням та використанням, вивчати питання впливу негативних чинників на даний процес та контролювати відповідні питання стосовно політики держави загалом. І за таких

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

умов можна досягти ефективного використання фінансових ресурсів підприємства та його стабільного функціонування.

Список використаних джерел:

1. Козачок, І. А. (2011). Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. Гуманітарний вісник ЗДІА. № 47. С. 227-283.
2. Павлюк, К. В. (2007). Фінансові ресурси держави. К.: «НІОС». 24 с.
3. Опарін, В. (2005). Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монограф. К.: КНЕУ. 240 с.
4. Василик, О. Д. (2001). Теорія фінансів. К.: НІОС. 416с.
5. Єфремова, Н. (2013). Джерела формування фінансових ресурсів підприємства: їх склад та оптимізація структури. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». № 3. С. 53-61.

УДК 330.1

Кузьменко В. М.,
здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

Проблематика становлення й розвитку економічного механізму завжди актуальна та в центрі уваги вчених і фахівців у процесі історичного розвитку суспільства. Багато дослідників присвятили чимало своїх статей та наукових праць для визначення сутності економічного механізму. Проте, враховуючи специфіку наукової діяльності, дане поняття сформоване на економічних поглядах вчених кожного у своєму напрямку дослідження. Для верифікації даного твердження розглянемо наступні підходи:

- 1) Хайді Сальданга описує економічний механізм як кореляцію суб'єктивних рішень в об'єктивних реаліях під час взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин [6].
- 2) Іван Санду розглядає дану категорію як систему, що відображає економічний розвиток суспільства, його виробничих відносин [5].
- 3) Леонід Абалкін визначає економічний механізм наступним чином: це організація соціального виробництва, форм економічних відносин, структури, форм і методів економічного планування та управління; сукупність заходів економічного контролю та стимулів щодо впливу на виробництво, форми економічних відносин та їх учасників [6].

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

4) Баррі Райсберг сформулював наступне поняття «економічного механізму»: набір процесів, організаційних структур, форм і методів менеджменту; правових норм в економіці [7].

5) Богдан Дерев'янка та Василь Грудницький розуміють категорію «економічний механізм» як спосіб функціонування економічної системи [2].

6) Джон Блек, Нігяр Хашимзаде, Гарет Майлз описує економічний механізм як взаємопов'язані, взаємозалежні форми і методи управління суспільним виробництвом та його структурними елементами [4].

7) Олександр Літвінов розглядає економічний механізм наступним чином: це сукупність елементів, які здійснюють вплив на економічні інтереси суб'єктів господарювання, та враховують суб'єктивні та об'єктивні детермінанти [1].

8) Лео Гурвіц, нобелівський лауреат з економіки 2007 року, дефінує дане поняття як взаємодію між центром прийняття рішень та суб'єктами економічної діяльності, під час якої, центр, на основі отриманих від суб'єктів даних, здійснює економічне прогнозування та оголошує результати щодо досягнення поставлених цілей [3].

Підсумовуючи вищезазначені підходи науковців, враховуючи специфічні особливості предметів дослідження економістів, можна сказати, що економічний механізм – це система взаємозв'язків, важелів та інструментів, які визначаються об'єктивними та суб'єктивними факторами й умовами історичного етапу розвитку економічного середовища з метою забезпечення його конкурентоспроможності шляхом мобілізації та ефективного використання усіх наявних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Сутність та види механізмів в економіці Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. Випуск 6 (11) 2017 Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. URL:http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/30.pdf

2. Ivan Kostyashkin, Bogdan Derevyanko, Vasyl Hrudnytskyi and Tetiana Shlapko (2018). Economic and legal mechanisms for effective use of land resources under the conditions of sustainable development in Ukraine. Environmental Economics, 9(3), 42-50. doi:10.21511/ee.09(3).2018.05. URL:<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/6960>.

3. HurwiczL., ReiterS. DesigningEconomicMechanismsCambridgeUniversityPress, 03.03.2008.

4. Hashimzade N., MylesG., BlackJ. A Dictionary of Economics (5 ed.) .Oxford University PressPrint Publication Date: 2017Print ISBN-13: 9780198759430Published online: 2017Current Online Version: 2017. DOI: 10.1093/acref/9780198759430.001.0001.

5. Sandu I. Organization of innovative activities in agricultural and industrial enterprises. – M.: Ear, 2012.

6. Troshin A., Sandu I., Kupriyanov S., Stryabkova E., Saldanha H. Role and place of economic mechanism in modern conditions. Life Sci J 2014;11(10s):487-490
URL:http://www.lifesciencesite.com/ljsj/life1110s/093_25691life1110s14_487_490.pdf

7. Rayzberg B.A., Lozovskiy L.Sh., Starodubtseva E.B. (2006). Sovremennyiy ekonomicheskii slovar [Modern economic dictionary]: Infra-M, 564 p.

УДК 336.717.18:[658.7:339.17]

Міценко Н. Г.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки,

Міщук І. П.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та логістики

Львівський торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВІ ПОТОКИ В СИСТЕМІ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Фінансовий потік в системі логістики відіграє інтегруючу роль, а ефективне управління фінансовими потоками дозволяє отримати вагомі переваги:

- обґрунтувати джерела формування фінансових потоків, забезпечити раціональне використання власних фінансових ресурсів підприємства, скоротити потребу у позикових фінансових ресурсах;

- підвищити прибутковість торговельної діяльності, забезпечити належний рівень ліквідності та знизити ризик неплатоспроможності підприємства;

- скоротити тривалість логістичного циклу;

- оптимізувати товарні запаси, доходи і витрати підприємства;

- налагодити контроль за станом кредиторської та дебіторської заборгованості, посилити фінансово-розрахункову дисципліну.

Автори [1] під фінансовим потоком у логістиці (або логістичним фінансовим потоком) слід розуміти цілеспрямований рух фінансових ресурсів у процесі здійснення господарських операцій, необхідних для ефективного пересування товарного потоку, внаслідок якого виникають економічні відносини між учасниками ЛС, а також між системою і зовнішнім середовищем, що сприяє акумуляції, розподілу та перерозподілу грошових коштів. [1, с. 170] Вважаємо, що поняття фінансових потоків ширше, ніж грошових потоків, адже охоплює і негрошові фінансові ресурси.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Узагальнюючи значну частину літературних джерел, підкреслимо головні сутнісні характеристики фінансових потоків:

- це спрямований рух фінансових ресурсів;
- він обумовлений рухом і трансформацією матеріального (в т. ч. товарного) потоку у логістичній системі та призначений для забезпечення їх ефективності;
- він пов'язаний з рухом як матеріального, так і супровідних потоків;
- циркулювання фінансових потоків здійснюється як у межах логістичної системи, так і між логістичною системою і суб'єктами зовнішнього середовища.

Необхідність побудови системи управління фінансовими потоками в системі логістики підприємств торгівлі вимагає розгляду їх видового різноманіття (детально представлено в [2, с. 482-485]), особливостей та детермінантів створення і руху. Управління фінансовими потоками в системі логістики торговельного підприємства вимагає врахування специфіки сфери торгівлі. До особливостей формування та функціонування фінансових потоків в системі логістики підприємств торгівлі слід віднести:

- регулярність формування, значні обсяги та висока інтенсивність руху фінансових потоків;
- формування значної кількості зовнішніх фінансових потоків, обумовлених закупівлями товарів від багатьох постачальників;
- залежність трансформації фінансового потоку в системі логістики від перетворення та змін матеріального (в т. ч. товарного) потоку;
- відповідність параметрів фінансових потоків параметрам матеріальних потоків (товарів, тари, торгово-технологічного обладнання, тощо);
- переважання грошових потоків, пов'язаних з обслуговуванням процесів купівлі-продажу товарів, у загальному складі фінансових потоків та ін.

Доцільність формування фінансових потоків обумовлена потребою залучення зовнішніх джерел фінансування торговельної діяльності; необхідністю відшкодування логістичних витрат, відтворення основних засобів та робочої сили; фінансового забезпечення взаємовідносин з суб'єктами ринкової логістичної інфраструктури; розподілу доходів від продажу товарів та надання послуг (рис. 1).

Зовнішні та внутрішні фінансові потоки підприємств торгівлі виступають об'єктами логістичного управління (перелік об'єктів може бути деталізований відповідно до управлінських потреб, деталізації управлінських процедур та завдань).

Логістичне управління фінансовими потоками в підприємствах торгівлі повинно будуватися за певними принципами. Найчастіше серед таких принципів вчені зазначають:

принцип системності, принцип емерджентності, принцип оптимальності, принцип синергії, принцип зворотного зв'язку.

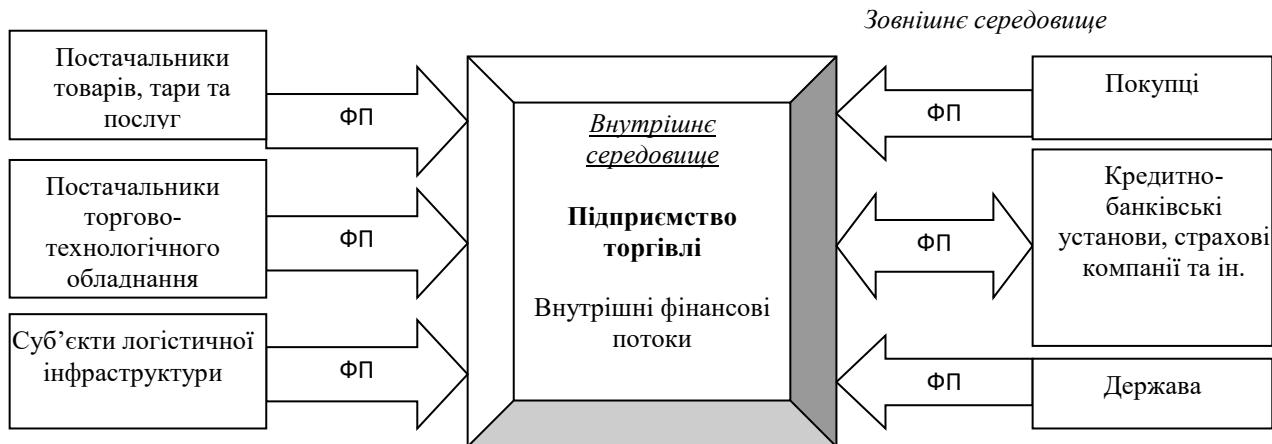

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні фінансові потоки (ФП) торговельного підприємства

Вважаємо за доцільне звернути увагу на важливість врахування і таких принципів, як: принцип відповідності (узгодженість руху фінансових потоків та інших потоків в логістичній системі), принцип адаптивності (пристосування параметрів фінансового потоку до змін та специфіки логістичної системи, умов розвитку торговельної діяльності, зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, взаємовідносин з контрагентами), принцип оперативності (швидка зміна руху фінансових потоків як реагування на зміну торгово-технологічних процесів, умов поставки товарів та розрахунків за них, тощо), принцип економічності (націленість на мінімізацію логістичних витрат, зниження втрат, пришвидшення оборотності товарних запасів та всього капіталу, залучення вивільнених внаслідок цього коштів).

Підтримуємо думку Л. Кустріч, що «...досягнення балансу між стратегією управління фінансовими потоками та існуючою ситуацією на ринку надає учасникам логістичного процесу гарантію того, що додаткові фінансові витрати компенсуватимуться за рахунок зниження потенційних ризиків, оскільки правильно вибудований та стабільний логістичний ланцюг значно підвищує цінність поставок, незважаючи на зовнішні умови економічного середовища» [3]. Структурно-логічна схема побудови системи логістичного управління фінансовими потоками в системі логістики підприємства торгівлі передбачає виконання наступних робіт:

- 1) вивчення складу, розмірів та особливостей трансформації фінансових потоків минулого звітного періоду;
- 2) ідентифікація різновидів, величини, джерел формування та спрямованості фінансових потоків підприємства в поточному періоді;

3) визначення та оцінка детермінантів впливу на формування та рух фінансових потоків.

Список використаних джерел:

1. Sumets O. M., Kyzym M. O., Syromyatnikov P. S., Kozureva, O. V., & Tsvirko O. O. (2019). Фінансові потоки в логістичних системах виробничих підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(30), 165–175. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179529>
2. Міщук І. П. Формування систем логістики підприємств торгівлі: теорія і практика: монографія. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 452 с.
3. Кустріч, Л. (2022). Управління фінансовими потоками в логістичних системах у посткризовий період. *Економіка та суспільство*, (45). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-26>

УДК 338.2

Нестерова С. В.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів
Мукачівський державний університет

ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Фінансове моделювання є процесом створення математичної моделі фінансової ситуації, яка може бути використана для прийняття рішень про інвестування, фінансування, розробку бізнес-стратегії та інші фінансові рішення.

В процесі фінансового моделювання використовуються різні інструменти, такі як Excel, статистичний пакет R, програмування мовою Python та інші спеціалізовані програмні продукти. При створенні фінансової моделі враховуються такі фактори як ризики, витрати, прибутки, обсяги продажів, попит на товар, конкуренція та інші фактори, що впливають на фінансову результативність.

Для бізнесу фінансове моделювання може бути корисним для планування фінансової стратегії, прийняття рішень щодо фінансових інвестицій та розрахунку потрібного фінансування. Даний інструмент також може бути корисним для банків та інших фінансових установ, які можуть використовувати фінансове моделювання для оцінки ризику та прийняття рішень про кредитування тих чи інших агентів ринку.

Існує багато різних видів фінансових моделей, які можуть бути використані для різних цілей. На рис.1 приведено деякі з найпоширеніших видів фінансових моделей:

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Бюджетні моделі	• використовуються для планування та контролю витрат та прибутків на певний період часу
Прогнозні моделі	• використовуються для прогнозування майбутніх фінансових результатів на основі даних про минулі результати
Інвестиційні моделі	• використовуються для оцінки інвестиційних можливостей та ризиків
Моделі фінансового аналізу	• використовуються для аналізу фінансової стійкості та продуктивності підприємства
Моделі оцінки стійкості до стресу	• використовуються для оцінки впливу різних стресових сценаріїв на фінансову стійкість підприємства
Моделі оптимізації портфеля активів	• використовуються для вибору оптимального складу активів та диверсифікації ризиків
Моделі кредитного ризику	• використовуються для оцінки ризику невиконання позик або інших видів кредитів
Моделі страхування	• використовуються для оцінки ризиків та визначення цін страхових продуктів

Рис.1 Поширені види фінансових моделей

Вибір відповідного типу моделі залежить від конкретних цілей та потреб користувача.

В процесі моделювання важливо слідувати основним принципам, дотримання яких робить модель зрозумілою, доступною та корисною. Такими принципами є:

Основними принципами фінансового моделювання є такі:

1. **Якість даних.** Якість побудованої моделі залежить від якості вхідних даних. Дані мають бути точними, повними та зрозумілими.
2. **Простота.** Модель має бути простою, зрозумілою та легко змінюватись.
3. **Реалізовані гіпотези.** Модель повинна відображати вже зроблені гіпотези та висновки.
4. **Перевірка роботи моделі.** Потрібно перевірити, чи діє модель правильно, порівнюючи її з реальними даними та ситуацією.
5. **Чутливість до змін.** Модель повинна бути чутливою до змін у вхідних даних та параметрах, щоб можна було оцінити вплив змін на результати.
6. **Адекватність.** Модель повинна бути адекватною, тобто вона повинна відображати дійсність та враховувати вплив різних факторів.
7. **Гнучкість.** Модель повинна бути гнучкою, тобто її можна використовувати для різних цілей та застосовувати до різних ситуацій.
8. **Прогнозування.** Модель повинна забезпечувати можливість прогнозування майбутньої ситуації на основі вхідних даних та параметрів.
9. **Дослідження впливу.** Модель повинна дозволяти вивчати вплив різних факторів та параметрів на результати.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

10. Документація. Модель повинна бути доповнена додатковою точною та зрозумілою документацією, яка пояснює, як вона була створена, які були використані джерела даних та які припущення були зроблені.

11. Розуміння контексту. Фінансове моделювання повинне враховувати контекст та відповідати цілям, для яких модель була створена.

12. Керованість. Модель повинна бути керованою та мати можливість змінюватись залежно від потреб користувачів та змін у ситуації.

13. Визначення ризиків. Модель повинна визначати можливі ризики та їх вплив на результати та дозволяти враховувати їх при прийнятті рішень.

14. Перевірка на адекватність. Модель повинна бути перевірена на адекватність та коректність результатів, щоб уникнути помилкових рішень на основі неправильної моделі.

15. Стандартизація. Фінансові моделі повинні відповідати стандартам та правилам фінансового моделювання, щоб забезпечити якість та достовірність результатів.

Ліам Бастік у [1] пропонує правило CRaFT, у відповідності до якого модель повинна відповідати таким вимогам (табл.1):

Таблиця 1

Сутність підходу CRaFT у побудові фінансових моделей

Абревіатура	Вимога	
C	Послідовність (Consistency)	- заголовки, гіперпосилання розташовуються в одних і тих же осередках у різних листах - формули копіюються без зміни по всіх рядках - всі осередки, крім осередків з припущеннями, заблоковані
R	Надійність (Robustness)	- моделі не містять помилок, математично точні та легко перевіряються - у ключових результатах відсутні помилки <i>prima facie</i>
F	Гнучкість (Flexibility)	- забезпечує можливість застосовувати припущення та бачити, як такі коригування впливають на вихідні дані
T	Прозорість (Transparency)	- припущення відформатовані таким чином, щоб вони миттєво розпізнавались - модель має бути такою, щоб розрахунки були зрозумілі без доступу до панелі формул

Таким чином, фінансове моделювання – це процес створення математичних моделей фінансових ризиків, витрат, доходів та інших фінансових параметрів з метою розуміння та аналізу фінансових показників підприємства або проекту. Цей процес зазвичай використовується для прийняття рішень про інвестування, фінансування проектів, стратегії продажу, при розрахунку цінової політики та задля інших фінансових аспектів бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Bastick, L. (2018). Introduction To Financial Modelling: How to Excel at Being a Lazy (That Means Efficient!) Modeller. Publisher: SumProduct Pty Limited. P.336.

УДК 336.02

Петричко М.М.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Махлинець М.В.,
здобувач ОС Магістр,
Бігарій О.П.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ДО ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ

Ефективність української податкової системи при переході на європейські стандарти в основному зосереджена на сплаті тих податків, які впливають на суб'єктів господарювання та споживачів незалежно від отриманих фінансових результатів, тобто непрямі податки. Податкові режими, запозичені у ринкових держав і нав'язані українським реаліям понад 30 років, постійно змінювалися. Водночас ця зміна має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Часті зміни податкового законодавства призводять до певних неузгодженостей, різноманітних схем ухилення від сплати податків, великих відшкодувань податків, звідси ідея оптимізації збору податків та електронного адміністрування.

Задовольняючи інтереси фіскальних функцій, непрямі податки одночасно виконують регулюючу функцію, впливаючи на всі аспекти діяльності суб'єктів господарювання, а саме: отримання за певним рівнем ціни, що формується на конкретному сегменті ринку.

Найбільшу частку доходів державного бюджету становить податок на додану вартість (ПДВ). Це найважливіший непрямий податок, який використовується в податковій практиці більшості розвинутих ринкових країн. ПДВ в Україні – непрямий податок, який включається в ціну товарів і послуг, сплачується покупцем, але перераховується до бюджету продавцем. Що стосується особливого порядку адміністрування ПДВ, податковим законодавством передбачено використання систем електронного адміністрування.

Основна проблема – достатньо непередбачуване для бізнесу блокування податкових накладних, яке регулюється постановою Кабміну №1165 від 11 грудня 2019 року. На жаль, за два роки в неї не вносилися зміни (останні – у лютому 2022 року), і це проблема, адже нечесний бізнес швидко при звичається до обмежень [2].

Ця постанова містить і досить складну бюрократичну процедуру розблокування: довга судова тяганина і складність виконання рішень. Навіть якщо ви виграли справу з розблокування податкової накладної, для того, щоб її зареєструвати, вам все одно доведеться пройти десять кіл пекла і не факт, що ви її зареєструєте. Крім того, у процесі наявна висока

корупційна складова. У більшості випадків вона пов'язана з діяльністю комісії по розблокуванню.

Таким чином, для бізнесу, який є платником ПДВ, існують підвищені правові ризики. Звинувачення в економічних злочинах можуть вас наздогнати безвідносно до ваших дій та мотивів. І це одна з найбільших перешкод на шляху руху іноземного капіталу в Україну.

Під час адміністрування ПДВ виникають такі проблеми [3]:

1. Складні та незручні ІТ-рішення, зокрема інтерфейси. На сьогодні вони не витримують жодної критики, тим більше, зважаючи на обсяг витрат на ці цілі в останні два роки. Видається цікавою ідея віддати розробку податкового інтерфейсу команді «Дії». У результаті міг би вийти спеціалізований додаток «Дія. Податки».

2. Неефективність та застарілість роз'яснювальної роботи, безініціативність виконавців.

Для подолання вище окреслених проблем можна запровадити:

1. Діджиталізація усіх процесів. Переважна частина суб'єктів господарювання мають забути дорогу до податкової. Спілкування має відбуватися виключно через електронний кабінет з автоматичними алгоритмами у більшості випадків. Це єдиний шлях для відчутного покращення адміністрування в Україні.

2. ПДВ. Впровадження інституту попередньої згоди: усі документи завантажуються в електронний кабінет перед тим, як реєструється податкова накладна. У свою чергу, адміністратор має вивчити ці документи. Звичайно, після первинного вивчення роботи бізнесу більшість типових операцій відбуватиметься надалі в автоматичному режимі. Видається перспективним і введення пені для держави за не реєстрацію податкових накладних – за аналогією до невчасно відшкодованого ПДВ.

Ці зміни сприятимуть створенню умов для збільшення надходжень до бюджету, забезпечення справедливості оподаткування та фінансової стабільності. Тому основним питанням оподаткування підприємницької діяльності в Україні сьогодні є функціонування непрямих податків, які найбільше впливають на підприємницьку діяльність.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку електронного адміністрування ПДВ» від 28.10.2020 р. №1025. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP201024?an=1>

2. Постанова КМ України «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» (із змінами і доповненнями) від 11.12.2019 № 1165 URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/75417.html>

УДК 658.14

Петричко М. М.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,

Надь С.,

здобувач ОС Бакалавр

Мукачівський державний університет

ФАКТОРИ ВЛИВУ НА КРЕДИТОРСЬКУ ТА ДЕБІТОРСЬКУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Будь-яке підприємство, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, має мати відповідно реальне, функціонуюче майно у вигляді основного і оборотного капіталу. Оскільки оборотні кошти включають як матеріальні, так і грошові ресурси, від їхньої організації, ефективного використання залежать процес матеріального виробництва і фінансова стійкість комерційної організації.

Великий вплив на оборотність капіталу, а, отже, й на фінансовий стан будь-якого підприємства робить стан кредиторської та дебіторської заборгованості. Правильний аналіз зміни обороту ресурсів, вкладених в запаси і розрахунки, дає можливість визначити резерви зменшення потреби в оборотних коштах шляхом оптимізації запасів, їх відносного зниження в порівнянні зі зростанням виробництва, прискорення розрахунків або, навпаки, залучення коштів в оборот при несприятливому положенні справ на підприємстві. Розумне управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства є гарантом успішного розвитку підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Однією з основних проблем зростання кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства є недосконалість управління його грошовими потоками. Оперативне управління грошовими ресурсами - планування грошових потоків і ефективне управління підприємством неможливе без оперативного контролю кредиторської заборгованості. Несвоєчасність отримання даних по заборгованості може призвести до того, що підприємство або залишиться без необхідних обігових коштів, або не зможе правильно запланувати обсяг грошових коштів для майбутніх виплат.

Здійснення контролю за рухом кредиторської та дебіторської заборгованості необхідно для поліпшення розрахунково-платіжної дисципліни.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Більшість науковців поділяють фактори впливу на формування дебіторської та кредиторської заборгованості на зовнішні та внутрішні. Лігоненко Л. О., Нашкерська М. М., Черненко Л. В. до зовнішніх факторів відносять стан економіки в країні та економічну політику уряду; податкову систему в державі; стан розрахунків у країні; рівень інфляції; збалансованість грошової та товарної маси, розвиток кредитних відносин та ефективність грошово-кредитної політики НБУ; вид продукції; обсяг ринку та рівень його насиченості [1, с. 29; 2, с. 137; 3, с. 35].

Деякі автори, зокрема Таратута Л. В., об'єднують зовнішні фактори у три групи – ефективність грошово-кредитної політики центрального банку, кредитна політика банків та інших фінансових установ, рівень конкурентоспроможності галузі [4, с. 220].

До внутрішніх факторів впливу на формування дебіторської заборгованості Лігоненко Л. О., Нашкерська М. М., Черненко Л. В. відносять кредитну політику підприємства, види розрахунків, що використовуються підприємствами, стан контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю та професіоналізм фінансового менеджменту, коректність оформлення договорів з юридичної точки зору, період життєвого циклу виробництва та його обсяги, обсяг кредиторської заборгованості тощо [1, с. 30; 2, с. 137; 3, с. 36].

Таратута Л. В. внутрішні фактори об'єднує також у три групи – кредитну політику підприємства, стратегію та план розвитку підприємства, професіоналізм фінансового менеджера [4, с. 221].

Дубровська Є. В. поділяє внутрішні фактори на прямі та непрямі [5, с. 205].

Єдинак Т. С. пропонує поділяти фактори впливу на величину та структуру дебіторської заборгованості на загальноекономічні, галузеві та внутрішні [6, с. 54].

Поділ факторів впливу на дебіторську та кредиторську заборгованість на дві групи – зовнішні та внутрішні є недостатнім з погляду розроблення ефективних методів управління заборгованістю. З групи зовнішніх факторів доцільно виокремити фактори, на які менеджери підприємства можуть впливати, та фактори, на які менеджери впливу не мають, а можуть лише вживати певних заходів по пристосуванню до їхньої дії. Таким чином, зовнішні фактори впливу на заборгованість підприємства можна об'єднати у дві групи – фактори макросередовища та фактори безпосереднього (мезо-) оточення підприємства.

Досліджуючи фактори впливу на дебіторську та кредиторську заборгованість, , необхідно враховувати що саме є об'єктом їхнього впливу. Серед науковців єдиної думки щодо об'єкта впливу факторів дебіторської та кредиторської заборгованості немає. З вищепроведеного аналізу видно, що одні автори досліджують фактори впливу на формування дебіторської та кредиторської заборгованості, інші – на її величину і структуру, рівень тощо. Лігоненко Л. О., крім факторів впливу на формування дебіторської та

кредиторської заборгованості, наводить ще й фактори, що обумовлюють їх погашення. Це, зокрема, використання інструментів досудового врегулювання повернення заборгованості, стягнення заборгованості в судовому порядку чи через порушення справи про банкрутство, професіональність управління заборгованістю та організація контролю за її погашенням [1, с. 32].

Основним фактором погашення дебіторської та кредиторської заборгованості є умови економіко-правових відносин між суб'єктами такої заборгованості – умови договору (для заборгованості за товари, роботи, послуги, з виданих авансів тощо) чи законодавчо-нормативних документів (для заборгованості з податків, соціальних внесків тощо).

Для мінімізації негативного впливу на фінансово-майновий стан підприємства обсяг заборгованості необхідно утримувати в межах певного допустимого (оптимального) рівня.

Список використаних джерел:

1. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства : навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Н. М. Новікова. – К. : Київ. нац. торг.екон. ун-т, 2005. – 275 с.
2. Нашкерська М. М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства / М. М. Нашкерська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 647. – С. 136-140.
3. Черненко Л. В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами / Л. В. Черненко. – Київ, 2007. – 241 с.
4. Таратута Л. В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи / Л. В. Таратута // Сталій розвиток економіки: Всеукр. наук.-виробнич. журнал. – 2011. – № 4. – С. 220-228.
5. Дубровська Є. В. Класифікація факторів впливу на рівень дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального сектору господарювання / Є. В. Дубровська // Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки». – 2008. – № 85. – С. 202-207.
6. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т. С. Єдинак // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 54-57.

Росола У. В.,
Ph D., доцент кафедри економіки та фінансів,
Барковський Я. О.,
здобувач ОС Бакалавр,
Локес О. В.,
здобувач ОС Магістр,
Мукачівський державний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зростання очікувань клієнтів, посилення регулювання та гостра конкуренція у фінансовому секторі роблять оптимізацію та модернізацію операцій важливішими, ніж будь-коли. Автоматизація та цифровізація процесів допомагають банкам адаптуватися до організаційних та економічних змін, одночасно знижуючи ризики.

Цифровізація та автоматизація процесів дозволяє об'єднати системи та скоротити ручні завдання. Це зменшує операційні витрати фінансових установ і навантаження на працівників, які, маючи дані та час, можуть зосередитися на інших завданнях.

Бізнес-процеси в банківській справі – це серія повторюваних завдань, які, крім того, необхідно точно виконувати. Недаремно банки та фінансові установи використовують автоматизацію. Найпоширенішими рішеннями є підписання договорів з клієнтами або надання та погашення кредитів.

Протягом останніх трьох років цифровізація зосереджена переважно на прямих клієнтських рішеннях. Оскільки банки адаптуються до нових соціальних та економічних умов, оцифрування також досягає організаційного рівня компаній, тобто бек-офісних процесів, які складаються з адміністрації та співробітників, які не мають контакту з клієнтами. З операційної сторони бек-офіс включає в себе широкий спектр обов'язків, необхідних для підтримки та роботи організації. Серед проведених заходів: розрахунки, ведення документації, нагляд за дотриманням нормативних документів, бухгалтерські чи ІТ-послуги.

Автоматизація також добре працює для запобігання зловживанням і підтримки дотримання процедур, а також дозволяє проводити їх швидкий аудит. Цифрове та автоматизоване виконання завдань також надає дані, які дозволяють краще зрозуміти потреби клієнтів і розширити пропозицію відповідно до очікувань.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Банки повинні стати більш гнучкими, щоб мати можливість швидко адаптуватися до змін ринку, і, отже, також повинні довіряти своїм даним, якщо вони хочуть підтримувати своє зростання на конкурентному та все більш регульованому ринку.

Процес цифрової трансформації просувається дуже швидкими темпами, і суспільство та економіка чітко відчують його наслідки. Віртуальні зустрічі, обмін миттєвими повідомленнями та онлайн-шопінг стали невід'ємною частиною повсякденного життя.

Багато урядів активно сприяють цифровій трансформації шляхом стратегічних дій та необхідних інвестицій.

Очевидно, що цифрова трансформація впливає на економіку в цілому. Однак його вплив на фінансовий сектор ще більш виражений, оскільки більшість, якщо не всі, типові фінансові послуги можна оцифрувати. Інтернет-банкінг, онлайн-торгівля та онлайн-позики – лише деякі приклади. Цей процес розпочався всього кілька років тому і в найближчі роки прискориться ще більше. Тим не менш, це вже докорінно змінило структуру фінансових ринків. Наприклад, на фінансовий ринок вийшли численні нові учасники, зокрема компанії з фінансових технологій. Вони представили інноваційні продукти та розробили нові канали виходу на фінансовий ринок. Крім того, фінансові установи, які займають ринкову позицію, відповідно скоригували свої продуктові портфелі. Сьогодні більшістю банківських послуг і фінансових операцій можна керувати дистанційно за допомогою мобільного пристрою, такого як смартфон або планшет. Децентралізоване фінансування все частіше забезпечує прямий доступ до фінансових продуктів у децентралізованій мережі. Наприклад, сьогодні фінансові активи можна зберігати та передавати за допомогою захищеного гаманця без залучення посередників, таких як брокери, біржі чи банки. Підсумовуючи, загальна ситуація на фінансовому ринку за останні кілька років різко змінилася.

Однак оцифрування – це більше, ніж просто технологічне явище. Це також має багато соціальних аспектів і змінює спосіб нашого життя та роботи. Таким чином, центральні банки повинні враховувати не лише технічні наслідки оцифрування стосовно обов'язків, які вони виконують відповідно до своїх повноважень. Їм також необхідно переглянути свої організаційні структури, оскільки цифрова трансформація приносить із собою фундаментальні зміни в спосіб роботи людей і впливає на повсякденну роботу працівників центрального банку. Технології впливають на те, як центральні банки взаємодіють і спілкуються із зацікавленими сторонами, включаючи, наприклад, банки, які вони контролюють. Крім того, керівники центральних банків все частіше використовують цифрові інструменти, щоб заощадити дорогоцінний час, який інакше витрачався б на рутинні та повторювані аналітичні завдання. Щоб якнайкраще використовувати нові технології, потрібно не відставати від темпів цифровізації у фінансовому секторі та економіці загалом.

Банки зможуть впоратися з цими викликами, лише якщо центральний банк сам буде використовувати наявні технологічні можливості, оцифрувавши свої процеси. Нарешті, слід зазначити, що цифровий підхід до центрального банку необхідний для підтримки привабливості банків для їхніх нинішніх і майбутніх працівників.

К. Скіннер, визнаний теоретик цифрового банкінгу, наголошує на тому, що у довгостроковому періоді банки, що не мають цифрової стратегії, позбавлені перспектив зростання і конкурентоспроможності на ринку [1].

Згадані вище зміни відкривають величезні можливості для фінансових установ. Вони можуть, наприклад, оцифровувати існуючі бізнес-моделі або створювати нові моделі з використанням передових технологій, таких як робототехніка, штучний інтелект, блокчейн або послуги хмарних обчислень. Хорошим прикладом є робо-консультанти, які надають послуги фінансового консультування та управління інвестиціями на основі алгоритмів і з мінімальним людським втручанням. Однак цифрова трансформація також пов'язана з ризиками. Деякі з них особливо важливі для центральних банків, оскільки вони можуть підірвати фінансову стабільність. Наприклад, заміна традиційних банківських послуг небанківськими може вплинути на здоров'я фінансових установ або банківської системи в цілому, оскільки це матиме негативний вплив на прибутковість та умови рефінансування. Крім того, цифровізація може в деяких випадках зменшити конкуренцію, оскільки ринки платформ, створені технологічними гігантами, сприяють більшій концентрації ринку. Це створює перешкоди для нових учасників ринку та може призвести до монополій. Нарешті, незрозуміло, як усі ці зміни вплинуть на трансмісію монетарної політики.

Безсумнівно, цифрова трансформація впливає на центральні банки в багатьох сферах, і тому їм потрібно розробити відповідний стратегічний підхід у цьому відношенні. З одного боку, банки повинні забезпечити інфраструктуру, яка дозволить першим з'явитися інноваціям у приватному секторі, включаючи, зокрема, інновації у сфері нових бізнес-моделей і цифрових платіжних послуг. З іншого боку, банки також повинні розглянути, чи підходить поточна нормативна база для фінансової індустрії майбутнього. Фінансова стабільність, конфіденційність даних і захист прав споживачів – це лише деякі з тем для обговорення, і хороші рішення в цій сфері вимагають тісної співпраці між різними зацікавленими сторонами.

Список використаних джерел:

1. Скіннер К. Майбутнє банківської системи України за новітніми технологіями // Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/12504076-kris-skinner-maybutnye-bankivskoyi-sistemi-ukrayini-za-novitnimi-tehnologiyami>

Удуг Р.,
здобувач ОС Магістр,
Олексин Р.,
здобувач ОС Магістр,
Лукачина В.,
здобувач ОС Магістр,
Мукачівський державний університет

БЮДЖЕТУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОДИНИЦЬ

Бюджетування у бізнесі – це процес планування та прогнозування фінансових результатів підприємства на певний період часу (зазвичай на рік). Його метою є оцінка витрат, прибутку та інших показників діяльності компанії з метою визначення оптимального способу використання ресурсів, адже в сучасних умовах існує проблема фінансового забезпечення бізнесу [1].

Як зазначають науковці, практичне застосування бюджетування стає об'єктивною необхідністю, оскільки сприяє оптимізації ресурсних потоків, забезпечує економне використання усіх видів ресурсів, впливає на управління грошовими потоками, підвищує фінансову дисципліну, рівень інвестиційної привабливості та конкурентоздатності підприємств [2]

Слід розрізняти підходи до бюджетування при плануванні діяльності бізнесу у цілому та окремих бізнес-одиниць, як-то інвестиційні проєкти.

Бюджет у бізнесі може включати такі складові, як бюджет продажів (оцінка обсягу продажів, цін на продукцію чи послуги, прогнозування ринкових тенденцій та конкуренції), бюджет витрат (розрахунок витрат на оплату праці, рекламу, оренду приміщень, закупівлю обладнання та інші витрати, пов'язані з діяльністю компанії), бюджет надходження грошових коштів (планування грошового потоку, який включає надходження та витрачання коштів), бюджет капітальних витрат (розрахунок витрат на придбання нового обладнання, нерухомості та інших активів).

Якщо говорити про бюджетування у сфері управління окремими проєктами, то тут є свої особливості, які відрізняють його від бюджетування загальної діяльності підприємства. Деякі з основних особливостей бюджетування інвестиційних проєктів наступні:

1. Термін інвестування: інвестиційні проєкти мають чітко визначений термін інвестування, тому в бюджеті потрібно враховувати часові рамки проєкту.
2. Визначення потреби в інвестиціях: для бюджетування проєкту необхідно точно визначити необхідні інвестиції та ресурси для його реалізації.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3. Оцінка ризиків: при бюджетуванні інвестиційного проекту необхідно враховувати ризики, пов'язані з проектом, та забезпечити запаси на випадок їх реалізації.

4. Прогнозування прибутків та витрат: бюджет інвестиційного проекту повинен передбачати не тільки витрати на реалізацію проекту, але й прибутки, які отримає підприємство після його запуску.

5. Визначення критеріїв ефективності: в бюджеті інвестиційного проекту потрібно передбачити критерії ефективності проекту та його віддачі, щоб зрозуміти, чи буде проект прибутковим.

6. Визначення джерел фінансування: для реалізації проекту можуть знадобитися різні джерела фінансування, тому в бюджеті потрібно передбачити, звідки будуть взяті кошти на проект.

7. Моніторинг та аналіз: під час реалізації проекту необхідно моніторити виконання бюджету

Разом з тим, незважаючи на специфіку бюджетування, існує кілька принципів бюджетування, які допомагають підприємствам ефективно планувати свої фінансові ресурси та керувати витратами. Такі принципи допомагають бізнес-одинацям раціонально та ефективно використовувати свої фінансові ресурси, планувати свою діяльність та досягати поставлених цілей. Окремі з цих принципів наведено у табл.1:

Таблиця 1

Принципи бюджетування

Принцип	Сутність принципу
Принцип реалістичності	бюджет має бути реалістичним та базуватися на реальних даних, а не на надіях чи прогнозах
Принцип гнучкості	бюджет має бути гнучким та можливим до коригування в разі зміни обставин або планів
Принцип інтеграції	бюджет має бути інтегрованим з іншими планами підприємства, такими як стратегічний план чи план маркетингу
Принцип відповідальності	керівництво та відповідальні працівники мають бути відповідальними за виконання бюджету
Принцип участі	різні підрозділи та працівники мають бути задіяні у процесі складання бюджету та відповідальні за його виконання
Принцип наочності	бюджет має бути наглядним та зрозумілим для всіх зацікавлених сторін, щоб кожен міг зрозуміти, як розподіляються ресурси
Принцип врахування непередбачуваних обставин	бюджет має передбачати можливі непередбачувані події та ризики та включати запаси на випадок їх реалізації

Як будь який інструмент управління фінансами, процес бюджетування не позбавлений певних обмежень, основні з яких перераховано у табл. 2.

Таблиця 2

Обмеження процесу бюджетування

Обмеження	Сутність обмеження
Недостатня точність	бюджетні прогнози можуть бути неточними, оскільки їх складають на основі даних з минулого та передбачень про майбутнє, які можуть не справдитися. Це може призвести до зайвих витрат або недостатньої фінансування важливих проектів
Велика кількість часу та зусиль	складання бюджету вимагає багато часу та зусиль з боку менеджменту, що може займати багато ресурсів та затримувати процеси прийняття рішень
Обмеження в залученні ресурсів	бюджетні обмеження можуть стати перешкодою для залучення додаткових ресурсів, що можуть бути необхідні для досягнення мети підприємства
Неврахування несподіваних змін	бюджети не завжди враховують несподівані зміни, такі як економічні кризи або зміни законодавства, що можуть суттєво вплинути на діяльність підприємства
Відсутність гнучкості	бюджет може стати обмеженням для менеджменту у разі потреби внести зміни в стратегію підприємства, оскільки не завжди легко перерозподілити ресурси в рамках вже складеного бюджету

Врахування цих обмежень може допомогти менеджменту краще розуміти, як використовувати бюджет як інструмент управління фінансами.

Існує кілька видів та способів бюджетування, кожен з яких має свої особливості та використовується в залежності від мети та потреб бізнесу. Види, способи та ситуації, у яких вони використовуються, наведено у табл.3.

Таблиця 3

Види бюджетування

Вид бюджетування	Зміст	Коли використовується
Статичне бюджетування	вид бюджетування, при якому бюджет складається на основі попередніх років та передбачень щодо майбутнього	використовується, коли компанія має стабільний бізнес та невеликі зміни в галузі
Динамічне бюджетування	вид бюджетування, при якому бюджет переглядається та змінюється протягом року в залежності від змін у галузі та внутрішніх факторів компанії	використовується, коли бізнес діє в змінному середовищі
Розширене бюджетування	вид бюджетування, при якому бюджет складається з урахуванням діяльності всіх підрозділів компанії	використовується, коли підрозділи компанії мають велику автономію та відповідальність за свої фінансові результати
Попереднє бюджетування	спосіб бюджетування, при якому бюджет складається на основі попередніх років та передбачень про майбутні ризики та можливості	
Подвійне бюджетування	спосіб бюджетування, при якому бюджет складається з двох частин: попереднього та поточного років	Використовується для прогнозування майбутніх фінансових результатів та вирішення поточних фінансових питань

Таким чином, бюджетування у бізнесі допомагає бізнесу планувати та керувати своїми фінансами, розподіляти ресурси та визначати пріоритетні напрямки розвитку. Це може бути особливо важливим для малих та середніх підприємств, які мають обмежені ресурси та потребують ефективного управління витратами.

Список використаних джерел:

1. Нестерова, С.В. Проблема фінансового забезпечення підприємства в сучасних умовах/ С. В. Нестерова, С. І. Анісімова// Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор» – 2012. – № 28. – С.119-123.
2. Орленко, С.С. Система бюджетування як інструмент ефективного управління фінансовою діяльністю підприємств/ С. С. Орленко// Інвестиції: практика та досвід. –2011. – № 10. – С. 62-65.

Секція 2

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ І
МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

УДК 346.5(477)

Paweł Kaczmarczyk,
PhD, Faculty of Social Sciences,
The Mazovian Academy in Plock, Poland

**THE ABUSE OF A DOMINANT POSITION ACCORDING TO EU LAW. THE CASE
OF THE POLISH TELECOMMUNICATIONS MARKET**

The aim of the study is to identify selected practices of abuse of a dominant market position according to the European Union law in relation to the Polish telecommunications market. The mere possession of a dominant position by an entrepreneur is not prohibited. However, it is forbidden to abuse such a position. It may consist, for example, in the use of unfair pricing practices (e.g. imposing excessively high or abnormally low prices). The abuse of a dominant position may also include artificially limiting the volume of production or sale of goods to the detriment of contractors or consumers [Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union; Jones, Surfin, Dunne, 2019, pp. 277-581; Gal, 2013, pp. 385-422; Lorenz, 2013, pp. 188-241; Cseres, 2005, pp. 393-398; Zużewicz, 2004, pp. 227-258, Stolarski, 2015; [www1](#); [www2](#)].

At the beginning of the 1990s, the Polish telecommunications market had a monopolistic structure, i.e. Telekomunikacja Polska SA had a monopoly on the market. However, Poland's accession to the European Union was associated with the need to carry out the process of demonopolisation and liberalization of the telecommunications market, as well as the appointment of an independent regulator of this market, whose task was to control the fulfilment of accession obligations, i.e. implementation of the *acquis communautaire* in the area of telecommunications and information technologies (Babis, 2011, pp. 46-59; Budziewicz-Guźlecka, 2011, pp. 102-141; Maziarz, 2007, pp. 269-283; Budziewicz-Guźlecka, 2007, pp. 303-313). The level of competition can be assessed using the market concentration index (CR_k), including the Herfindahl-Hirschman index (HHI). These indicators inform about the level of competition in a given industry. Higher values of the indicators correspond to lower levels of competition. They are calculated according to the formulas:

$$CR_k = \sum_{i=1}^k s_i, \quad CR_k \in [0, 100], \quad (1)$$

$$HHI = 10000 \cdot \sum_{i=1}^k s_i^2, \quad HHI \in [0, 10000], \quad (2)$$

where:

s_i – market share of the i -th company, $i = 1, \dots, k$.

Transformations of market models within the telecommunications sector are presented in Table 1.

Table 1

**Transformations of market models in individual segments of telecommunications services in
Poland over the last thirty years**

Year	Fixed telephony		Mobile telephony	Internet access
	Local connections	Trunk calls, international calls, connections to mobile networks		
1990	monopoly	monopoly	monopoly	monopoly
1995	duopoly	monopoly	oligopoly	monopolistic competition
2004	monopolistic competition $CR_3 = 96\%$ $HHI = 8474$	monopolistic competition MS ^a $CR_3 = 94\%$ $HHI = 6481$ MN ^b $CR_3 = 92\%$ $HHI = 5613$	oligopoly $CR_3 = 100\%$ $HHI = 3368$	monopolistic competition $CR_4 = 82\%$ $HHI = 4536$
2009	monopolistic competition $CR_3 = 92\%$ $HHI = 6242$	monopolistic competition MS ^a $CR_3 = 88\%$ $HHI = 4942$ MN ^b $CR_3 = 76\%$ $HHI = 4076$	oligopoly $CR_3 = 91\%$ $HHI = 2849$	monopolistic competition $CR_4 = 61\%$ $HHI = 1348$
2013	monopolistic competition ^c $CR_3 = 77,5\%$ $HHI = 3060$		oligopoly $CR_3 = 84\%$ $HHI = 2371$	monopolistic competition $CR_4 = 50\%$ $HHI = 691$
2021	monopolistic competition $CR_3 = 75,2\%$ $HHI = 2597$		oligopoly $CR_3 = 78\%$ $HHI = 2040$	monopolistic competition $CR_4 = 47\%$ $HHI = 591$

^a MS – trunk calls.

^b MN – international calls.

^c The UKE report for 2013 did not take into account the previously adopted division of the fixed-line telephony market.

Source: Author's own elaboration on the basis of: (Szkudlarek, 2007, p. 158; Ciesielski, 2011, pp. 32-40), own calculations based on the UKE report for 2013 and 2021.

The fine on the operator - Telekomunikacja Polska, of which Orange Polska is the legal successor - was imposed on June 22, 2011 by the European Commission, recognizing that the telecom abused its dominant position on two wholesale markets in order to protect its position on the retail market. According to the European Commission, the company's strategy consisted in

proposing to other entrepreneurs – alternative operators – unreasonable terms in contracts, delaying the process of negotiating these contracts, limiting access to its network and subscriber lines, refusing to provide information necessary to make decisions regarding access. Thus, the company committed a single and continuous infringement of Art. 102 of the Treaty on the Functioning of the EU (TFEU).

The penalty for Orange Polska's breach of market competition laws in Poland was to be a payment of EUR 127.6 million. In December 2015, the General Court of the European Union dismissed Orange Polska's appeal against the decision and upheld the fine. The fine was increased by interest, which as at 30 June 2018 amounted to EUR 23.7 million. Along with interest, Orange Polska had to pay a penalty of EUR 151.3 million [www3; www4; www5].

Bibliography:

Babis, H. (2011). *Istota rynku usług telekomunikacyjnych*, in: H. Babis (ed.), *Rynek usług telekomunikacyjnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

Budzewicz-Guźlecka, A. (2007). *Liberalizacja polskiego rynku telekomunikacyjnego jako efekt uregulowań prawnych*, in: H. Babis, G. Wolska (eds.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

Budzewicz-Guźlecka, A. (2011). *Przekształcenia polskiego rynku telekomunikacyjnego*, in: H. Babis (ed.), *Rynek usług telekomunikacyjnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

Ciesielski, B. (2011). *Wpływ integracji z Unią Europejską na rozwój konkurencji w polskim sektorze usług telekomunikacyjnych*, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania POU* nr 3 (53), Wydawnictwo PRET SA, Warszawa.

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=PL> (Accessed 28/09/2021).

Cseres, K., J. (2005). *Competition Law and Consumer Protection*, Kluwer Law International, Netherlands, The Hague.

Gal, M. S. (2013). *Abuse of dominance – exploitative abuses*, in: I. Lianos, D. Geradin (eds.), *Handbook on European Competition Law. Enforcement and procedure*, Edward Elgar, United Kingdom, Cheltenham.

Jones, A., Surfin, B., Dunne, N. (2019). *EU Competition Law. Text, cases, and materials*, Oxford University Press, Oxford.

Lorenz, M. (2013). *An introduction to EU Competition Law*, Cambridge University Press, New York.

Maziarz, W. (2007). *Ewolucja rynku usług telekomunikacyjnych w latach 1987 – 2007*, in: H. Babis, G. Wolska (eds.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w roku 2013, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa 2014.

Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w roku 2021, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa 2022.

Szkudlarek, P. (2007). *Demonopolizacja rynku usług telekomunikacyjnych w Polsce*, in: Cz. Sułkowski (ed.), *Rozwój i funkcjonowanie gospodarki*, Zeszyty Naukowe USz nr 445, Prace Katedry Makroekonomii nr 12, Wydawnictwo USz, Szczecin.

www1. <https://www.prawo.egospodarka.pl/82431,Prawo-konkurencji-naduzywanie-pozycji-dominujacej,1,82,1.html> (Accessed 28/09/2021).

www2. <https://www.infor.pl/prawo/prawa-konsumenta/prawa-konsumenta/308538,Na-czym-polega-naduzycie-pozycji-dominujacej.html> (Accessed 28/09/2021).

www3. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/telekomunikacja/artykuly/1190523,kara-dla-orange-musi-zaplatcac-1276-mln-euro-kary.html> (Accessed 28/09/2021).

www4. <https://www.money.pl/gospodarka/unia-europejska/wiadomosci/artikul/orange-polska-kara-komisja-europejska,95,0,2411871.html>

www5. <https://wiadomosci.wp.pl/orange-zaplatci-ponad-pol-miliarda-kary-tak-zdecydowal-trybunal-sprawiedliwosci-6277190797723777a>

Zużewicz, I. (2004). *Zakaz nadużywania pozycji dominującej*, in: Z. Brodecki (ed.), *Konkurencja*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.

УДК 342.118.27

Городницький В. В.,
здобувач ОС доктор філософії,
Мукачівський державний університет

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Інформатизація є важливим чинником зміни якості життя суспільства: адже в сучасних умовах спосіб життя все більшою мірою залежати від рівня та якості послуг, культури, освіти, організації роботи тощо. Процес та сутність інформатизації суспільства зводиться до поширення медіа-культури в тому чи іншому соціумі, що об'єднує суспільство сталими зв'язками.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Інформатизація впливає на всі сфери людського життя: сприяє зростанню продуктивності праці, покращенню системи управління економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства тощо.

Інформаційні технології відкривають нову сторінку в розвитку науки і життя суспільства загалом. У політичній площині перехід суспільства до інформаційної стадії розвитку дає можливість використовувати демократичні інститути як інструмент соціального регулювання. Інформатизація в сфері економіки веде до появи нових галузей виробництва, змінює саме уявлення про реальний сектор економіки, що включає в себе віртуальну реальність в мережах телекомунікацій, і зокрема в Інтернеті. Різко зростають можливості і масштаби руху капіталів, з надзвичайною швидкістю і легкістю здійснюються фінансові операції [1 с. 53].

Інформатизація суспільства – це процес, який характеризується етапністю реалізації. На першому етапі передбачається випереджаючий розвиток науково-технічних напрямів, що безпосередньо забезпечують створення і використання нових інформаційних технологій. Другий етап характеризується комп'ютерним освоєнням інформаційного фонду, завантаженням його в бази даних, об'єднаних у локальні обчислювальні мережі. Третій етап інформатизації передбачає забезпечення вільного доступу до всієї інформації, можливістю не тільки користуватися, але й поповнювати регіональний, загальнодержавний і світовий інформаційний фонд.

Інформатизація туристичного бізнесу визначається як процес удосконалення системи управління туристичною діяльністю.

Загалом можна виокремити два основних теоретико-методологічних підходи до визначення інформатизації бізнесу. Перший – технократичний, сутність якого полягає у визначенні інформаційних технологій як засобу підвищення продуктивності праці; їх використання обмежується, в основному, галузями виробництва і управління. Другий підхід – суспільний, який ґрунтується на тому, що інформаційна технологія розглядається як важлива частина людського життя, яка має значення не тільки для виробництва, але і для соціальної сфери. З позиції інформатизації туристичного бізнесу, доцільно обидва зазначених вище підходи.

Комп'ютерна техніка та інформаційні технології стають необхідністю не лише в професійній діяльності людини, але й в її повсякденному житті. Все більшого значення набирає універсальне та спеціалізоване програмне забезпечення. Його розвиток відбувається настільки швидко, що кожного року (а інколи і частіше) з'являються нові версії з вдосконаленими та новими функціональними можливостями.

Інформатизація туристичного бізнесу – це спрямований процес системної інтеграції комп'ютерних засобів, інформаційних і комунікаційних технологій у глобальному інформаційному просторі задля отримання нових загальносистемних властивостей, що дозволяють ефективно організувати виробництво туристичних послуг, комплектування, реалізацію та споживання туристичного продукту з максимальним ступенем його індивідуалізації у просторі й часі [2].

Процес інформатизації туристичного бізнесу пов'язано зі змінами інституціональних основ управління та регулювання туристичного бізнесу, передумовою структурних змін на ринку туристичних послуг.

Поряд з позитивними аспектами інформатизації туристичного бізнесу, виникає і певне коло негативних викликів:

- недостатня пропускна спроможність національних каналів зв'язку із зовнішніми мережами;
- відсутність ефективних мережових баз даних суб'єктів туристичного бізнесу, туристичних об'єктів і продуктів та довідкової інформації;
- відсутність ефективних повнофункціональних національних і регіональних туристичних серверів і порталів, що забезпечують пошук і доступ до різнопланової інформації про туристичні об'єкти та послуги з можливостями вибору й замовлення потрібних послуг;
- відбувається перенесення частини туристичного бізнесу в мережеві структури інтернету. Це створює загрозу збільшення тінізації, а підвищена тінізація веде до зменшення обсягів сплати податків до бюджету;
- спостерігається цифрова нерівність. На глобальному рівні це значне розшарування туристичного бізнесу за рівнем інформатизації, а також за місцем у глобальному інформаційному виробництві та споживанні. На внутрішньодержавному рівні це розрив між високоосвіченими, висококваліфікованими та високозабезпеченими користувачами інтернет-ресурсів і особами без комп'ютерної освіти, без комп'ютерних засобів та без доступу до інтернет;
- перерозподіл особистого часу як в період роботи, так і в період дозвілля. Спостерігається зміщення особистих інтересів у сторону інтернет-спілкування, використовуючи соціальні мережі, форуми, чати та інші засоби. Це вже сьогодні впливає на структуру використання часу. Перерозподіл часу тісно пов'язаний з перерозподілом особистих пріоритетів. Дехто у зв'язку з цим говорить про психологічну «інтернет-залежність».

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Порівняно зі світовими рейтингами Україна демонструє низькі показники інформатизації туристичного бізнесу, тому потрібно розглядати розвиток інформаційного суспільства в Україні як важливу стратегічну задачу не лише в контексті інформатизації туристичного бізнесу, а з урахуванням тенденцій в інших галузях світової економіки. Для ефективного розвитку інформаційних технологій у галузі важливою передумовою є узгодження дій і заходів органів 132 державної адміністрації та підприємств і організацій галузі, а також державна (муніципальна) підтримка – організаційна, правова та фінансова (бюджетні й позабюджетні джерела).

Нові інформаційні технології вплинули на всі сторони життя людства, включаючи його геопросторову організацію. Виникають нові аспекти суспільно-географічних досліджень. Перед суспільством постають нові виклики, що вимагають швидкого вирішення. Не потрібно боятись інновацій, але потрібно вміти управляти ними.

Список використаних джерел:

1. Мей, К. (2004). Інформаційне суспільство: Скептичний погляд. К. 220с.

2. Інформаційне суспільство. Вікіпедія: Вільна енциклопедія.

URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційне_суспільство.

УДК: 330:336.2

Черничко Т. В.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів,

Драгостінов М. М.,

здобувач ОС Магістр

Мукачівський державний університет

СЕМАНТИКА ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Питання децентралізації та розвитку місцевого самоврядування в Україні є актуальним ще з 90-х років минулого сторіччя. У 1997 році Верховною Радою України прийнято Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», у якому визначено поняття територіальної громади: «Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [1].

Основні підходи до визначення сутності поняття «територіальна громада» представлено у табл. 1.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ
В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Аналіз визначень поняття «територіальна громада» дає підстави стверджувати, що вона розглядається як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, який приймає безпосередню або опосередковану участь у вирішенні питань місцевого значення.

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності поняття «територіальна громада»

Автор	Визначення
Батанов О.В.	Територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з фізичних осіб – жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, володіють на певній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані індивідуальними територіальними зв'язками системного характеру.
Орзіх М.П.	Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування, єдиний на території соціальний субстрат, який має власні інтереси, до складу якого входять громадяни України, іноземці, особи без громадянства, щ постійно мешкають або працюють на даній території, або володіють на території нерухомим майном, або сплачують місцеві податки та збори.
Баймуратов М.О.	Територіальна громада – сукупність фізичних осіб, що постійно мешкають на відповідній території та пов'язані між собою територіально-особистими зв'язками системного характеру.
Гейда О.В.	Територіальна громада є поліструктурним об'єднанням. Визначальною ознакою, за якою законодавець поділяє територіальні громади на види, є адміністративно-територіальний устрій нашої держави згідно з положеннями Основного Закону та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Існує три їх види: територіальна громада села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл; територіальну громаду селища; територіальну громаду міста.

Сформовано автором на основі: [2-5]

Переважає більшість українських науковців наголошують на тому, що для підвищення ефективності реформи місцевого самоврядування необхідно забезпечити: перегляд та формування перспективного плану об'єднання територіальних громад з максимальним урахуванням географічної, культурної, етнічної та іншої специфіки громад; інформаційно-роз'яснювальний супровід процесу об'єднання територіальних громад; проведення навчальних семінарів для працівників органів місцевого самоврядування та громадськості щодо різних аспектів реформи.

Соціально-економічний розвиток територіальної громади доцільно розглядати як складний та багатоаспектний процес довгострокового покращення соціально-економічних параметрів розвитку соціально-економічної системи певної території, яке відбувається на фоні розв'язання найбільш складних соціально-економічних проблем.

До найбільш значимих проблем забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад України можна виділити такі: невідповідність існуючої системи

адміністративно-територіального управління сучасним вимогам економічного господарювання; нерівномірність та незбалансованість соціально-економічного розвитку на рівні регіонів та країни загалом; постійний дефіцит фінансових ресурсів та хронічне недофінансування важливих напрямів соціально-економічного розвитку територіальних громад; зношеність логістичної та соціальної інфраструктури; недосконалість інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Як стверджував Джордж Едвард (Тед) Треллер стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів повинно визначатися як процес, що впливає на ріст та перебудову економіки територіальної громади та призводить до таких бажаних вигод, як створення нових робочих місць, сприяння створенню нових підприємств, зміцненню / розширенню існуючих підприємств, запровадженню нових підприємницьких можливостей для жінок та покращення якості життя населення територіальної громади загалом [6].

Стимулювання соціально-економічного розвитку територіальної громади – це процес, за допомогою якого партнери з державного, ділового та неурядового секторів працюють колективно для створення кращих умов для економічного зростання та створення зайнятості [6]. Метою стимулювання є «...покращення якості життя й економічного потенціалу конкретної громади». Такі дії можуть бути спрямовані на розвиток бізнесу, допомогу виробничим компаніям чи сприяння розвитку трудових ресурсів [7].

Отже, соціально-економічного розвитку територіальної громади спрямований на:

- створення привабливого інвестиційного клімату та сприятливого середовища для бізнесу, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності господарських одиниць регіону, збереження робочих місць та вдосконалення структури доходів суб'єктів економічної діяльності;
- узгодження інтересів державних і регіональних управлінських та регіональних бізнесових структур;
- партнерство між основними приватними структурами та громадянським суспільством, спрямоване на проектування та реалізації спільного розвитку територіальної громади;
- покращення кількісних та якісних характеристик життя населення територіальної громади, зменшення бідності, нерівності та соціальної ізоляції.

Соціально-економічний розвиток територіальної громади – це не лише економічне зростання, як би важливе воно не було. Він повинен бути всеохоплюючим, забезпечувати підтримку та можливості для розвитку важливих соціальних груп населення громади: жінок, молоді, корінного населення, етнічних груп, меншин та людей з обмеженими можливостями.

Соціально-економічний розвиток також повинен бути екологічно стійкий, забезпечити можливості наступних поколінь жити в гідних умовах.

Серед пріоритетних напрямів розвитку територіальних громад можна виділити розвиток інфраструктури, досліджень та інновацій, покращення людського потенціалу, надання інвестиційних, технічних та фінансових послуг новим та діючим підприємствам тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Батанов, О. В. (2008). Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. Вісник Центральної виборчої комісії. №2 (12). С. 51-57.
3. Орзіх, М. П. (1995). Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування. Місцеве та регіональне самоврядування України. К. Вип. 1-2 (10-11). С. 67.
4. Баймуратов, М. А. (2000). Европейские стандарты локальной демократии и местное самоуправление в Украине. Х. С. 8.
5. Гейда, О. В. (2012). Види територіальних громад в Україні та особливості їх правового статусу: загальна характеристика. Європейські перспективи. №3 (3). С. 9-13.
6. Trellor, George E. Building Community Prosperity Through Local Economic Development: An Introduction to LED Principles and Practices. Ukraine Municipal Local Economic Development. URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/the_role_of_local_governments_in_territorial_economic_development.pdf.
7. The Role of Local Governments in Territorial Economic Development. UCLG Policy Paper. URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/the_role_of_local_governments_in_territorial_economic_development.pdf

УДК 330.101.1

Козик І. М.,

старший викладач кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

Козик Я. В.,

заступник начальника управління освіти, культури, молоді та спорту
Мукачівської міської ради

Козик В.Я.,

здобувач ОС Бакалавр
Львівський національний університет ім. Франка

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасне міжнародне середовище характеризується процесами глобалізації. Єдиного визначеного поняття даного терміну немає, натомість існує багато напрямків його оцінки та наслідків впливу.

Глобалізація – явище неоднозначне. Це процес поширення економічних, політичних і культурних процесів за межі держав і формування на цій основі нової цілісності світового простору.

В міжнародній політиці, термін «глобалізація» є основним, найвживанішим поняттям. Так, як цей термін уособлює «суміш» економічних, фінансових, соціальних, культурних, технологічних та інших факторів [1].

Вперше, термін «глобалізація» запровадив Т. Левіт, для характеристики феномену злиття ринків окремих продуктів, що виробляються великими корпораціями [2].

Глобалізація – процес переходу цивілізації на вищий рівень розвитку у всіх напрямках, як економічному, політичному, культурному, міжнародному та інших напрямків розвитку суспільства. Це комплексне поняття, яке поєднує в собі багатогранне еволюційне, динамічне явище.

Важливо відзначити, що глобалізація передбачає «розмивання» національних кордонів. В умовах глобалізації зменшується число політичних інструментів, знижується ефективність конкретних інститутів, які дають можливість державі здійснювати контроль за межами своїх кордонів. Тобто відчувається залучення міжнародних форм співробітництва та певні наслідки міжнародної політики [3].

Розвиток міжнародної політики відбувається на теренах переходу від до нової епохи розвитку цивілізації, епохи інформаційного устрою. На фоні цього відбувається формування нового типу світової економіки, а відбувається це все під феноменом глобалізації [2].

Міжнародні сучасні процеси під активним розвитком глобалізації, сприяють розвитку та розширенню європейських та євроатлантичних структур.

Прояви глобалізації це новітня тенденція у розвитку цивілізації загалом. В сучасній науці багато вчених приділяють увагу вивченню саме цієї тематики. Існує багато теорій та поглядів у розвитку глобалізації. Виділимо основні три підходи:

- апологетичний – глобалізація в даному аспекті розглядається як невідворотний процес, тобто як абсолютна величина над суспільством та державою. Представники даного напрямку: Т. Фрідман, М. Хорсман, А. Маршалл та інші;
- поміркований – держава та суспільство під дією глобалізації зазнають певних змін (Г. Томпсон, У. Бек, Д. Штігліц та інші);
- антиглобалізаційний, представниками цього третього напрямку є С. Амін, Ф. Утар, К. Агитон та інші. Суть даного напрямку вони вбачали в тому, що глобалізація – це міф, який приховує справжнє бачення міжнародного господарства [2].

Оснoву глобалізаційних процесів складає розвиток світових ринків, національних економік, товарів та послуг, праці та капіталу [4].

Глобалізація міжнародної політики характеризується такими факторами:

- інтернаціоналізація економіки, яка передбачає вільне поєднання капіталів, взаємодію національних економік у господарській діяльності та інше;
- проблемами загрози війни, тероризму та злочинності;
- змінами у засобах комунікацій, точніше, розвиток інформаційно-культурних аспектів, засобів інтернету, створення міжнародної сітки телебачення;
- проблемами довкілля.

Можна відмітити, що даний процес має комплексний, системний характер, якому повністю відповідають глобальні процеси концентрації інформації та комунікації. Глобальна стадія цивілізаційного розвитку дає підстави вважати, що ця теорія стала результатом взаємодії і розвитку численних економічних, соціальних і політологічних концепцій другої половини ХХ століття, істотно вплинула на формування позицій міжнародних та національних інститутів щодо впровадження ідеології «інформаційного суспільства» в міжнародну та державну політику більшості країн світу.

Динаміка цих процесів залежить від інтеграційних процесів. Етапи глобалізації мають досить великий діапазон. Так, на думку В.Н. Шенаєва, процес глобалізації – якісно новий феномен інтернаціоналізації, що охопила весь процес відтворення: від виробництва й розподілу до обігу й споживання, - почався приблизно із середини ХХ ст. [1].

Ю.В. Косов виділяє є чотири етапи глобалізації:

- 1) тонка глобалізація (кінець XV ст.) – розвиток цивілізації пов'язане з розвитком торговельних, культурних і релігійних зв'язків;

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

2) експансіоністська глобалізація (1500-1820 pp.) – розвиток імперіалістичної експансії, початок поширення у всьому світі західноєвропейської культури;

3) широка глобалізація (1820-1950 pp.) – поступове перетворення світу у велике коло глобальних мереж, інтенсивно й з високою швидкістю, що впливають на всі сторони соціального життя;

4) дифузійна глобалізація (з 1950 p.) – економічні й культурні зв'язки, інформаційні контакти все більш легко, подібно до молекулярної дифузії, проникають через державні кордони [5].

Отже, глобалізація – це багатогранний процес розвитку сучасного світу, інтеграції цивілізації загалом. Глобалізація та міжнародна політика « ідуть пліч об пліч», так, як в умовах глобалізації посилюються параметри міжнародного співробітництва, відбувається відчутний процес впливу на всі сфери суспільного життя. Глобалізація виникає тільки за певних умов в міжнародній політиці, тобто вона має бути, тим, основним важелем, який дає змогу створювати і розвивати взаємозв'язки на рівні міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Хільчевська, І. Г. (2016). Інформаційна глобалізація: сучасні тенденції та перспективи. URL: <http://geopolitika.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/11/050xilch.pdf>
2. Чубко, Т. П. (2010). Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право. Форум права, 1. С. 396-405.
3. Євтушенко, О. (2017). Глобалізація політики та перспективи її розвитку в сучасних умовах. Південний архів. Філологічні науки. Вип.68. С. 59-61.
4. Войтович, Р. (2005). Ідеологія глобалізації та її вплив на систему державного управління: теоретико-методологічний аналіз. Збірник наук. праць НАДУ при Президентові України. № 2. С. 29-41.
5. Лукашевич, В. М. (2004). Глобалістика. Львов: Новий світ-2000, 392 с.

УДК 658.2

Козик І. М.,
старший викладач кафедри економіки та фінансів,
Козик Я. Я.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет
Козик В. Я.,
здобувач ОС Бакалавр
Львівський національний університет ім. Франка

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічне планування є важливим чинником розвитку підприємства на ринку. Його важливість проявляється за нестабільності світової економіки загалом, змінами зовнішнього середовища при здійсненні підприємницької діяльності, а також стратегія, як така дає можливість розширювати горизонти можливостей та реагувати на інноваційні та науково – технічні впровадження.

Дане планування формує основу для всіх управлінських рішень та посідає центральне місце серед всіх елементів стратегічного управління. Функції організації, мотивації і контролю фінансових служб орієнтовані на розробку і реалізації стратегічних планів. Процес стратегічного планування забезпечує основу для управління колективом підприємства. Це планування стає більш актуальним для українських підприємств, які вступають в жорстку конкуренцію, як між собою, так і з іноземними фірмами.

Саме стратегічне планування пов'язане з глобальними цілями підприємства, зорієнтоване на майбутнє і дає оцінку тим факторам зовнішнього середовища, на які підприємство не завжди може вплинути. Тому стратегічне планування має мати адаптивний характер, тобто бути гнучким, а також не менш важливим бути готовим до будь-яких обставин, вчасно реагувати на них. Також слід зазначити, що процес стратегічного планування має охоплювати всі напрямки діяльності організації.

Стратегічне планування – це цілеспрямовані, систематизовані та змістовні зусилля підприємства, певний послідовний процес, який спрямований на розробку та виконання стратегічних планів.

Багато вчених, досліджуючи поняття стратегічне планування підприємства, ототожнюють його з поняттям основної стратегії підприємства і розуміють під цим поняттям досягнення перспективних планів організації.

Так, О. Ковтун вбачає дане поняття, як довгострокову ціль підприємства на основі визначеної економічної стратегії підприємства. Але дане трактування носить досить

«вузький» характер, так, як стратегічне планування уособлює широкий спектр стратегій, а не лише економічного напрямку.

Згідно з поглядами класика стратегічного планування А. Чандлера, стратегія – це визначення основних довготермінових цілей та задач підприємства, прийняття дій і розподілу ресурсів, необхідних для виконання поставлених цілей. Цілі це добре, але без планування певних кроків, їх не досягнеш.

Досить змістовним є визначення українських вчених З. Шершньової та С. Оборської. На їх думку, стратегічне планування – «...адаптивний процес, за допомогою якого здійснюються регулярна розробка та корекція системи досить формалізованих планів, перегляд змісту заходів щодо їхнього виконання на основі безперервного контролю та оцінки змін, що відбуваються зовні та всередині підприємства».

Узагальнюючи дані особливості стратегічного планування можна зазначити, що основне це розробка стратегічних заходів з метою отримання певного позитивного результату від поставлених цілей.

Планування являється складовою частиною стратегічного управління. Процес стратегічного управління протікає в три етапи: спочатку визначаються довгострокові перспективи розвитку підприємства і його основні підрозділи; на етапі реалізації планів розробляються заходи щодо здійснення стратегії підприємства; за допомогою контролю виявляються основні проблеми в області реалізації стратегії.

Можна виділити основні дві мети даного процесу: внутрішня стратегія (раціональне використання ресурсів) та зовнішня (адаптація до зовнішнього середовища).

Для досягнення поставленої мети спочатку проводиться дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища організації, потім визначаються основні орієнтири підприємства, на наступному етапі, у рамках стратегічного аналізу, порівнюються результати першого і другого етапів, визначаються можливі варіанти стратегій, потім вибирається один із варіантів і формується власна стратегія; на останньому етапі готується остаточний стратегічний план, виходячи з раніше проведених розробок, пропозицій нижче стоячих рівнів.

Також важливо зазначити, що визначення стратегії для підприємства принципово залежить від конкретної ситуації, що склалася в середині підприємства, та поза його межами. Звісно існують загальні, класичні підходи до формулювання стратегії, але завжди потрібно враховувати індивідуальні особливості конкретного підприємства.

Вдало сформована стратегія підприємства – це вже крок до успіху. Для її отримання потрібний постійний аналіз фінансового стану фірми, процесу виробництва, конкурентного середовища, організаційної культури, персоналу та багато інших елементів. Кінцевим

результатом має слугувати відповідність всім стратегічним цілям, готовність підприємства за будь – яких умов трансформуватися до змін. Для реалізації стратегій важливим є «йти в ногу» з розвитком науково – технічного прогресу та розвитком інновацій.

Отже, можна сказати, що стратегічне планування є важливим для кожного підприємства. Правильне формування стратегії, дотримання всіх закономірностей на кожному етапі, докладання максимальних зусиль на досягнення кінцевої мети і є те, що потрібне для підприємства. Але потрібно розуміти, що стратегічне планування не є константою, тобто вмiє оновлення її під впливом зовнішніх факторів може сприяти досягнення кращого результату.

Список використаних джерел:

1. Петрук, Ю. В., Артеменко, Л.П. (2022). Особливості стратегічного планування підприємства в умовах кризи. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». №22. С. 72-78.
2. Протасова, Л. В. (2015). Стратегічне планування розвитку підприємства: особливості оцінки та інтеграції. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. № 3. С. 101-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_3_17
3. Сілецька, Н.В., Берегова, В.В. (2016). Особливості стратегічного планування інноваційного розвитку аграрних підприємств. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». №1 (38). С. 31-37.
4. Гарнага, В.В. (2016). Стратегічне планування як основа розвитку підприємства. Ефективна економіка. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_11_67
5. Шершньова, З.Є., Оборська С. В. (1999). Стратегічне управління: навчальний посібник К. : КНЕУ. 384 с.

УДК 330.101.1

Козик І. М.,
старший викладач кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Розвиток світової економіки характеризується новими підходами, визначенням якісно нових тенденцій, процесами які мають масштабний глобалізаційний напрям, безперервного

цілеспрямованого характеру.

Глобалізація – це феномен XX-XXI століть. Вона є об'єктивною закономірністю постіндустріальної цивілізаційної еволюції, процесом, що виводить цивілізацію на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності, включає політичні, економічні, соціальні, екологічні, науково-технічні й інші складові, а відтак, має комплексний всеосяжний характер.

Також, глобалізацію визначають, як продукт постмодерну, переходу від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку суспільства, економіки та цивілізації загалом.

На даний час, це поняття є досить дискусійним, але дуже актуальним, так, як сучасні трансформаційні процеси потребують постійної уваги.

Сучасний світовий розвиток характеризується динамічними процесами інтеграції всіх сфер суспільства. Глобалізація стає рушійною силою при формуванні єдиного постіндустріального суспільства. Даний термін, визначається як інструмент переходу до постіндустріальної економіки і слугує каталізатором для інтеграції та трансформації на світовому ринку.

На думку П.Дрюкера, глобалізм та економіка знань, цифрова економіка, нова економіка йдуть поряд. Всі ці поняття окреслюють міжнародну політику в сфері постіндустріальної економіки і характеризують поєднання розвитку новітніх технологій поряд із класичними економічними методами.

Відбувається еволюція світової цивілізації. Етап інтернаціоналізації розвитку світового господарства та суспільства, набуває нового вираження, більш інформатизованого, сучасного, наближеного до більш альтернативних підходів щодо реалізації всіх сфер діяльності господарювання, найбільш ефективнішого для всього суспільства.

Як вже зазначалося, глобалізація певною мірою виражається, як феномен, а з іншого, як реальність сьогодення. Дійсно, сьогодення демонструє нам зовсім іншу картину розвитку економічної системи. Спостерігається це, в першу чергу, істотними змінами в трансформаційного характеру. Тобто, практично це відбувається у вигляді самого перетворення економіки, перехід до постіндустріального, інформаційного. Нове, новітнє бачення – домінує, формує нове уявлення, яке сформоване на новітніх принципах.

Економічна система, відчуває істотні зміни трансформаційного роду. Ці зміни мають практичне застосування. Так, як глобалізація – детермінує еволюцію світової цивілізації на зламі тисячоліть, формує нову еру взаємодії націй, економічних систем та окремих індивідів, спричиняючи фундаментальні перетворення в усіх сферах суспільного життя.

Також важливо відмітити, що на стадії переходу до постіндустріального суспільства відбувається трансформація джерел влади на тлі сучасного глобалізаційного процесу. У праці відомого американського футуролога У.Тофлера «Третя хвиля», описується становлення постіндустріального суспільства та постіндустріальної економіки на тлі глобалізаційного середовища.

Деякі вчені вважають, що саме на основах глобалізації відбувається формування світового ринку. Тобто іншими словами, можна сказати, що глобалізація являє собою дослідження в різних аспектах і проявах функціонування нового всесвітнього напряму розвитку між країнами, народами на основі певного міжнародного взаємозв'язку. Але, безперечним є те, що глобалізація поєднує в собі проблеми загальносвітового масштабу усіх галузей. Спостерігається модель глобальної економіки, що має на меті вирішення світових проблем.

Однак, спостерігаються і протиріччя, тобто й інші точки зору. Наприклад, П. Герст і Д. Томпсон переконливо доводять, що глобалізація стала модним трендом і протягом останніх двадцяти років йому приділяється занадто багато уваги. Тому можна сказати, що хоча глобалізація є об'єктивним незворотним процесом, який не спинити, але його все ж таки можна регулювати.

Глобалізація, з одного боку, відчутна в світовій економіці загалом, з іншого боку, можна трактувати, що не всі країни попадають в цей процес. Так, аналізуючи соціальні, фінансові та економічні важелі, а також потік міжнародних інвестицій, спостерігається їх направленість в Західну Європу, Японію та Північну Америку. До прикладу країни Африки, Південної Азії залишаються поза глобалізаційними процесами. Тому потрібно на тлі трансформації соціально-економічного розвитку становлення постіндустріальної економіки впроваджувати сучасні риси глобалізаційних процесів, розширюючи простір на нові країни.

Отже, глобалізація – це перетворення, зміни, трансформація світової економіки. Це щось нове для всіх учасників глобалізаційного процесу. Сучасна, нова економіка вимагає нових підходів до розвитку, новітніх структур перетворення, а також застосування якісних, ефективних важелів, які формуються під впливом глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Тараненко, І. В. (2018). Динаміка глобалізаційних процесів у контексті сучасних тенденцій міжнародної економічної політики. Економічний простір, 134. С. 56-69.
2. Чубко, Т. П. (2010). Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право. Форум права, 1. С. 396-405.

3. Данилович-Кропивницька, М.Л. (2015). Становлення економіки в умовах глобалізації. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. №835.С.138-145.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2015_835_21

4. Хільчевська, І. Г. (2016). Інформаційна глобалізація: сучасні тенденції та перспективи. URL: <http://geopolitika.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/11/050xilch.pdf>.

5. Бабій, І. В. (2010). Виробничі системи в умовах інформаційного суспільства та глобалізації економіки. Вісник Хмельницького національного університету. №3. Т. 3. С. 7-12.

УДК 338.48

Лешанич С.Є.

кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри міжнародного,
конституційного та адміністративного права,
Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
національного університету «Одеська юридична академія»

МОДЕЛІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТУРИЗМОМ ТА МІСЦЕВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Місцева економіка – це використання місцевих обмежених ресурсів, а також виробництво, збут, розподіл та споживання товарів та послуг, які відбуваються на рівні місцевих громад і орієнтовані на задоволення місцевих потреб. Така економіка може включати в себе різноманітні види діяльності, включаючи виробництво товарів і послуг, торгівлю, туризм, сільське господарство та інші галузі. Зазначимо, що розвиток місцевих економік є вкрай важливим, оскільки саме вони (через свої внески у збільшення ВВП, створення робочих місць, підвищення рівня життя населення, забезпечення економічної безпеки) визначають розвиток національної економіки. Особливо це актуально для ряду міст або регіонів України, які є туристичними, оскільки в цьому випадку їх роль у забезпеченні розвитку національної економіки зростає. Загальні риси місцевої економіки завжди однакові, серед них: залежність від місцевих ресурсів; розвиток малого бізнесу; розвиток туризму; розвиток інфраструктури; співпраця та партнерство. В той же час потенціал розвитку місцевих економік різний та переважає по територіях, які є туристичними (життєдіяльність базових видів економічної діяльності, їх економічна безпека можуть значно посилюватися та залежати від функціонування туризму).

Так, щодо сільського господарства – туристи зазвичай збільшують попит на місцеві продукти харчування та можуть дати поштовх місцевим фермерам та ранчо розвивати

агротуризм. Як наслідок, відбувається посилення місцевого сільськогосподарського ринку, забезпечення екологічної стійкості, підвищення усвідомленості місцевого населення та розвиток інфраструктури агротуризму. Схема взаємозв'язку розвитку туризму та сільського господарства регіонів та міст у межах регіонів є наступною:

- розвиток інфраструктури агротуризму (що може бути використана не тільки туристами, але і місцевим населенням);
- туристи, які відвідують сільську місцевість, можуть виявляти інтерес до місцевої культури та традицій, включаючи місцеву кухню та сільське господарство (це може призвести до збільшення попиту на місцеві продукти);
- розвиток агротуризму та збільшення доходів місцевих фермерів;
- посилення місцевого ринку;
- забезпечення екологічної стійкості;
- стимулювання місцевих жителів до вирощування місцевих продуктів та до підтримки розвитку сільського господарства у своєму регіоні.

В цілому, розвиток туризму може мати позитивний вплив на розвиток сільського господарства через створення нових ринків збуту, збільшення попиту на місцеві продукти, розвиток агротуризму, підвищення екологічної стійкості та усвідомлення місцевим населенням важливості підтримки виробників місцевих продуктів..

Щодо промисловості та сфери послуг, їх розвиток на місцевому рівні також може бути залежним або спрямовуватися розвитком туризму, відповідно до взаємозв'язку, що сформується за схемою, що узагальнює [1]:

- збільшення попиту на туризм;
- збільшення попиту на продукти та послуги відпочинку (що призводить до збільшення попиту на продукти та послуги, які використовуються в готелях, ресторанах та інших туристичних закладах);
- збільшення попиту на продукти та послуги для туризму (що призводить до збільшення розміру туристичного ринку);
- збільшення розміру туристичного ринку (що призводить до збільшення числа робочих місць у галузі туризму);
- збільшення числа робочих місць у галузі туризму (що призводить до збільшення кількості споживачів, які мають додаткові кошти для витрат на товари та послуги);
- збільшення кількості споживачів, які мають додаткові кошти для витрат на товари та послуги (що призводить до збільшення попиту на товари та послуги, які виготовляються в промисловості);

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

- збільшення попиту на товари та послуги (що призводить до збільшення обсягів їх виробництва в місцевій економіці);
- збільшення виробництва в промисловості (що призводить до збільшення числа робочих місць в промисловості та сфері послуг в місцевій економіці).

Отже, розвиток туризму може сприяти розвитку промисловості та сфери послуг шляхом збільшення попиту на продукти та послуги, які виготовляються туристами, і збільшення числа робочих місць в промисловості та на підприємствах, що забезпечують відтворення різноманітних видів послуг. Відповідно до специфіки туризму як супутньої галузі місцевої економічної діяльності, він має вплив не тільки на задоволення попиту споживачів на відпочинок, культурне пізнання та оздоровлення, але й на базові галузі місцевої економіки через різноманітні зв'язки, що також забезпечують мультиплікативний ефект [1].

Список використаних джерел:

1. Колосінська, М. І., Бойда, С. В. (2021). Мультиплікативний ефект туристичної сфери. Ефективна економіка, № 1, URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/81.pdf
2. Trends, Prospects and Challenges of Sustainable Tourism Development: monograph / Ed. by Marta Barna. Lviv: Lviv University of Trade and Economics, 2020. 252 p.
3. Virtual Excursions on the Platforms of Virtual Museums: Collaboration of Educational Tourism and Innovative Educational Practices Viktoriia Tserklevych, Liudmyla Koval. С. 67-78.

УДК 658.5.012

Лизанець А. Г.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму
Феєр О. В.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму
Сарай В. М.
Мукачівський державний університет

СИТУАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Постійна нестабільність середовища господарювання створює ризики для розвитку підприємницьких структур і формує передумови для виникнення кризових явищ як на макро-так і на мікроекономічному рівнях.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення можливостей ефективного управління кризовими ситуаціями на підприємстві, загострюється питання вибору методів

протистояння кризи чи мінімізації негативних наслідків від неї, дослідження причин розвитку локальних чи системної кризи і організації заходів по антикризовому управлінню. Виникає потреба розробки оптимальних підходів до організації антикризового управління підприємством в сучасних умовах господарювання з врахуванням ситуаційних чинників впливу.

Криза на підприємстві – це загострення суперечностей у соціально-економічній системі організації, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі та вимагає від неї якісно нових змін [1, с.19].

Виникнення кризи обумовлює певні загрози та ризики для підприємства, а її подолання має певні наслідки для його подальшого функціонування:

- позитивні, при подоланні накопичених протиріч та забезпеченні оновлення фундаментальних бізнес-процесів;
- негативні, якщо наслідком кризи є призупинення діяльності підприємства, виникнення ситуації банкрутства, добровільна або примусова ліквідація господарюючого суб'єкта.

До факторів зовнішньої дії, що спричиняють кризові явища на підприємстві, належать: негативні тенденції в галузі (насиченість ринків, падіння попиту, монополізація ринків, недобросовісна конкуренція); зацікавленість акціонерів та кредиторів у банкрутстві (невигідні для підприємства умови укладання угод, невиконання зобов'язань, викуп зовнішніх зобов'язань підприємства); перевищення витрат над ціною реалізації (зростання збитків, зменшення витрат на оплату праці); невідповідність стратегії вимогам ринку (відсутність змін у товарній структурі реалізації, відсутність продуктивних та технологічних інновацій); криза у пов'язаних галузях (подорожчання продукції, загострення конкуренції на ринках пов'язаних галузей) [2].

До факторів внутрішньої дії, що можуть призвести до появи кризи на підприємстві, відносять: внутрішні конфлікти (між рівнями управління та посадовими особами); невдало обрана стратегія (зниження показників ефективності); неузгодженість позиції менеджменту та власників (неефективність управлінських дій).

Криза в будь-якій сфері діяльності підприємства може привести до кризових явищ та появи чинників, здатних викликати збої в нормальному режимі діяльності підприємства, що може викликати неплатоспроможність та загрозу банкрутства. З метою уникнення кризових ситуацій у діяльності підприємства, важливе значення має діагностика кризових явищ у різних сферах його діяльності та організація антикризового управління.

Щодо конкретизації сутності антикризового управління, то існує декілька основних підходів до його визначення. Прибічники одного вважають, що антикризове управління має здійснюватися, коли підприємство вже опинилося в кризовому стані і показники його господарської діяльності значно погіршилися. На думку прибічників іншого підходу, доцільніше підтримувати діяльність підприємства у стабільному стані, незважаючи на загрози і ризики. Третій підхід щодо визначення сутності антикризового управління наголошує на необхідності попередження кризи на підприємстві. Ми вважаємо, що антикризове управління має поєднувати в собі заходи з попередження виникнення кризи, підтримання підприємства у стабільному стані та, у разі необхідності, виведення підприємства з кризи. Залежно від ситуації, яка склалася на підприємстві антикризове управління може носити попереджувачий чи реагуючий характер. Попереджуваче антикризове управління виникає при появі «слабких» сигналів про кризові ситуації й спрямоване на запобігання розвитку кризи. Реагуюче антикризове управління активізується при фактичній наявності кризових ситуацій на підприємстві. Як попереджуваче, так і реагуюче антикризове управління спирається на ситуаційні чинники впливу.

Ситуаційний підхід до антикризового управління виявляється найбільш відповідним до сучасних умов функціонування підприємств. Він повинен спиратися на постійний моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання, підвищення гнучкості системи управління, розробку підготовчих планів та попереджувачих заходів, які застосовуються при виникненні проблемних ситуацій і кризи на підприємстві. Ситуаційний антикризовий менеджмент передбачає певну технологію реагування на складену ситуацію та управління нею, яка залежить від характеристик самої ситуації та умов, що склались на підприємстві.

В основі ситуаційного антикризового управління лежить розробка ситуаційних адаптивних планів, що передбачають обґрунтований вплив на проблемні аспекти діяльності, на чинники, які їх викликали, а при неможливості впливу на відповідні чинники – на мінімізацію негативних наслідків від настання кризової ситуації на підприємстві. Крім того важливою складовою антикризового ситуаційного управління є прогнозування кризових ситуацій у діяльності суб'єкту господарювання з метою ранньої діагностики ризиків і проявів кризи у різних бізнес-процесах та застосування засобів впливу на них з метою недопущення розвитку і негативного впливу на підприємство.

Список використаних джерел:

1. Ковалевська, А. В. (2016). Антикризове управління підприємством. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 140 с.

2. Лігоненко, Л. О. (2001). Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій К.: КНТЕУ. 580 с.
3. Мельниченко, О.О. (2015). Сутність антикризового управління підприємством у сучасних умовах господарювання. Економічний аналіз. Т. 21. № 2. С. 157-162.

УДК 330.332 (477)

Максютова О. В.,
PhD, провідний фахівець відділу науково-технічної діяльності
Кампов Н. С.,
старший викладач кафедри менеджменту, управління економічними процесами та
туризму
Мукачівський державний університет

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Під інноваційною інфраструктурою розуміють сукупність господарюючих суб'єктів, спрямованих на створення і реалізацію нових інноваційних продуктів. Інноваційна інфраструктура сучасного туристично-рекреаційного комплексу регіону повинна включати п'ять функціональних блоків: фінансового, матеріального, інформаційного, трудового і експертного (рис. 1) [1].

Рис. 1. Інноваційна інфраструктура сучасного туристично-рекреаційного комплексу регіону [1]

До об'єктів інноваційної інфраструктури в туристично-рекреаційному комплексі Західного регіону необхідно віднести технологічні парки, бізнес-інкубатори в туристській

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

сфері, технополіси, головною метою яких є реалізація сформованого туристичного продукту на різні ринки (зовнішні і внутрішні).

Для реалізації мети залучення туристичних груп та індивідуальних туристів в Західний регіон необхідно займатися питаннями формування та підвищення рівня існуючої інноваційної інфраструктури в туристично-рекреаційному комплексі, а саме:

- 1) розвивати транспортну інфраструктуру в регіоні, створюючи всі можливості для своєчасного приїзду туристичних груп в регіон;
- 2) розробляти проекти з будівництва нових туристичних підприємств і об'єктів;
- 3) створювати всі можливі умови для реалізації проектів створення туристичних комплексів, особливих зон відпочинку, а також музеїв;
- 4) займатися організацією заходів з реставрації історичних та культурних об'єктів в регіоні (пам'ятники).

Щодо організації інноваційно-інформаційних систем в туристично-рекреаційному комплексі проведено SWOT-аналіз ринку інноваційно-інформаційних послуг на прикладі Закарпатської області, в ході якого були виявлені основні переваги та недоліки розвитку даного ринку (таблиця 1).

Таблиця 1

Проведення SWOT-аналізу інноваційно-інформаційних послуг у туристично-рекреаційному комплексі Закарпатської області

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weakness)
1. Наявність багатих природних, культурних ресурсів 2. Створення нових колективних засобів розміщення, оновлення наявної інфраструктурної бази 3. Простота в застосуванні і подальше використання систем бронювання (online) і резервування 4. Зручність функціонування інформаційних систем в туристично-рекреаційному комплексі (24/7) 5. Наявність великого числа варіантів оплати послуг 6. Спрямованість інноваційно-інформаційних систем на великий сегмент споживачів	1. Відсутність або слабка реалізація рекламних заходів по впізнаваності інформаційних систем і подальшому їх просуванню 2. Наявність уразливого до різних шкідливих дій програмного забезпечення 3. Реалізовані інформаційні системи залежні від мережі Інтернет 4. Слабка реалізація інноваційних та інформаційних послуг на ринку, що викликає потребу в моніторингу ринку інформаційних послуг з метою спостереження за вартістю систем і їх актуальністю 5. Низький рівень технічного та інформаційного забезпечення колективних засобів розміщення і інших туристичних об'єктів
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Поява нових колективних засобів розміщення 2. Зростання туристично-рекреаційного потенціалу 3. Застосування нових інформаційних технологій в діяльності туристично-рекреаційних підприємств, колективних засобах розміщення, підприємствах громадського харчування і т.д. 4. Повне висвітлення послуг та переліку колективних засобів розміщення та інших туристично-рекреаційних суб'єктів в мережі Інтернет	1. Наявність конкуренції на інноваційно-інформаційному ринку послуг, що надаються 2. Наявність нестабільності в туристично-рекреаційному комплексі 3. Існування несприятливої економічної ситуації

Проведений SWOT-аналіз в рамках вивчення структури інноваційного управління локальними системами в туристично-рекреаційному комплексі дозволив виявити слабкі і сильні сторони, а також існуючі можливості і загрози на ринку інноваційно-інформаційних послуг у Закарпатській області. У результаті проведеного дослідження нами був запропонований ряд рекомендацій щодо вдосконалення інноваційно-інформаційних послуг в області:

1. Проведення моніторингу сайтів туристично-рекреаційних підприємств з метою виявлення існуючих проблем, що стосуються текстової інформації на сайті, зображень, статистики відвідування, а також розташування основних елементів сайту і їх конфігурації.

2. Відсутність у багатьох сайтах підприємств туристично-рекреаційного комплексу підрозділу «Додаткові послуги» створює складності при використанні сайту, тому основною рекомендацією є впровадження даного розділу і забезпечення його відповідною інформацією.

3. Переоформлення дизайну сайтів організацій туристично-рекреаційного комплексу. На даний момент деякі сайти колективних засобів розміщення, туристичних агентств і компаній-туроператорів мають застаріле графічне оформлення.

4. Впровадження автоматизованої системи управління в колективних засобах розміщення туристично-рекреаційного комплексу сприятиме значному спрощенню контролю за різною діяльністю в готельних підприємствах (фінансовий контроль, господарський контроль тощо).

Список використаних джерел:

1. Шпак, Л. О.(2013).Інноваційне регулювання розвитку регіональних туристично-рекреаційних комплексів. Ефективна економіка № 1. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2716>

2. Стеченко, Д. М. (2002). Інноваційні форми регіонального розвитку К.: Вища школа. 254 с.

3. Цехла, С. Ю., Башта, А. И. (2011). Инновационное развитие рекреационных объектов. Развитие туристического бизнеса: I Міжнародна науково-практична конференція, 17-19 березня, 2011 р.: матеріали. Донецьк. 167-169 с.

Михальчинець Н.О.,
аспірант, здобувач PhD,
Прокопець Р. І.,
аспірант, здобувач PhD,
Неймет В.В.,
аспірант, здобувач PhD,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

В сучасних економічних дослідженнях широко використовують можливості моделювання для відображення закономірностей різноманітних явищ і процесів та їх взаємозв'язків. Економічні моделі використовуються для різних цілей в різних галузях, таких як академічні дослідження, управління бізнесом, розробка економічної політики та інше. Основна мета застосування економічних моделей – аналіз та прогнозування поведінки економіки та її елементів за допомогою формальних методів. Наприклад, моделі макроекономіки можуть використовуватися для прогнозування змін національного доходу, інфляції та безробіття в країні в майбутньому, щоб допомогти уряду приймати рішення про грошову та бюджетну політику. Моделі макроекономіки дозволяють досліджувати загальні тенденції економіки країни, такі як зростання ВВП, інфляція, безробіття та інші показники. Моделі мікроекономіки можуть використовуватися для прогнозування змін витрат та прибутку підприємства, їх використовують також для аналізу різних сфер економіки, таких як поведінка споживачів, ціноутворення, дослідження ринку праці та ін. Крім того економічні моделі використовують у фінансах, банківській справі, міжнародній торгівлі та інших сферах. Їх застосовують для розрахунків бюджету, аналізу стану економіки, розробки стратегій розвитку, прогнозування цін на товари та послуги, визначення ефективності різних політичних та економічних рішень та багато іншого.

Економічні моделі дозволяють економістам проводити дослідження та формулювати рекомендації для політиків, бізнесменів та громадян, які можуть відображати реальний стан економіки та її можливий розвиток у майбутньому.

Економічні моделі – це формалізовані економічні, математичні або статистичні описи економічних процесів, які дозволяють дослідникам і приймальникам рішень розуміти та передбачати поведінку ринків, фірм та індивідів. Економічні моделі використовуються для розуміння та передбачення ефектів різних економічних політик та змін у економічних умовах. Вони також можуть використовуватися для оцінки вартості товарів та послуг,

прийняття рішень про вкладення капіталу, аналізу економічних ризиків та інших задач. Різні типи економічних моделей можуть використовувати різні методи та даний для аналізу та передбачення економічних процесів.

Моделі сталого розвитку базуються на підходах до економічного розвитку, які забезпечують високу якість життя суспільства, не погіршуючи при цьому стану довкілля і ресурсів. Такі моделі передбачають раціональне використання природних ресурсів, повільне використання невідновлюваних ресурсів, зниження кількості відходів і токсичних речовин, а також зменшення викидів в атмосферу та воду.

Можливо погодитися із висловлюванням, що «відносини людини із природою бувають дуже різними, але з економічного погляду така різноманітність становить інтерес щодо особливостей формування національної господарської системи. Це пов'язано з тим, що нерівномірність економічного розвитку зумовлює різні типи господарювання і, відповідно, визначає специфіку продукування екологічних конфліктів. У найширшому сенсі стратегію сталого розвитку спрямовано на сприяння гармонії між людством і природою. Тому дослідження феномена сталого розвитку регіонів України повинне здійснюватися у напрямі пошуку механізмів узгодженості дій соціальних, природних та економічних законів на різних етапах розвитку суспільства. Обов'язковими компонентами сталого розвитку вважають екологічний, соціальний та економічний складники.

Моделі сталого розвитку також передбачають збільшення виробництва екологічно чистих технологій і товарів, а також збільшення ролі відновлюваних джерел енергії, таких як вітроенергетика, сонячна енергія та гідроенергетика. Такі моделі важливі для забезпечення довгострокового розвитку суспільства і довкілля, оскільки вони ставлять на перший план бережливе використання ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Особливості сталого розвитку територіальних громад полягають в тому, що вони забезпечують інтегрований підхід до соціально-економічного розвитку, що спрямований на покращення якості життя населення та збереження природних ресурсів. Для досягнення цієї мети, сталий розвиток територіальних громад зазвичай ґрунтується на наступних принципах економічної стійкості, соціальної справедливості та екологічної безпеки .

Економічна стійкість передбачає забезпечення стабільності територіальної громади через розумне використання ресурсів, максимізацію ефективності та ефективного управління. Економічна стійкість – це здатність економічної системи витримувати внутрішні та зовнішні впливи, такі як економічні кризи, шоки на ринках, зміни в зовнішньоекономічному середовищі тощо, і залишатися життєздатною, без збоїв та негативних наслідків для людей та підприємств. Це означає, що економічна система може адаптуватися до нових умов та продовжувати розвиватися, забезпечуючи стабільний

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

економічний ріст та підтримуючи рівень життя населення. Економічна стійкість є важливим елементом сталого розвитку, оскільки вона забезпечує сталість економічної системи, що дає змогу досягати довготривалих соціально-економічних цілей та розвивати економіку в умовах змін.

Соціальна справедливість передбачає створення умов для підвищення рівня життя населення громад. Соціальна справедливість – це принцип, за яким кожен член суспільства має однакові права та можливості отримувати рівні умови для задоволення своїх потреб. Цей принцип передбачає, що люди мають мати рівний доступ до основних ресурсів та послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло, зайнятість, соціальне забезпечення, правосуддя та інші. Соціальна справедливість також передбачає захист вразливих груп населення, таких як діти, люди з інвалідністю, старші люди, малозабезпечені шари населення та інші. Супутніми принципами соціальної справедливості є рівність, справедливість, свобода, взаємодопомога та дбайливість до оточуючого середовища.

Екологічна безпека – збереження та розумне використання природних ресурсів, забезпечення такого стану екологічного середовища, в якому не виникає загроза здоров'ю людей, тварин і рослин, а також збереження різноманітності життя і збалансованого функціонування екосистем. Це означає, що природні ресурси, такі як повітря, вода, ґрунти, ліси та інші, не забруднені і не знищені в такій мірі, що шкодять здоров'ю людей і тварин, а також середовищу в цілому. Основні складові екологічної безпеки включають збереження біологічної різноманітності, захист від забруднення та деградації екосистем, забезпечення доступу до чистої води, повітря та ґрунтів, а також раціональне використання природних ресурсів з метою забезпечення їх сталого розвитку та збереження для майбутніх поколінь. Основні особливості сталого розвитку територіальних громад полягають у забезпеченні балансу між економічним, соціальним та екологічним розвитком. Це означає, що розвиток громади повинен бути забезпечений таким чином, щоб зберігати природні ресурси та стабільно забезпечувати життєво важливі потреби людей.

Крім того, сталий розвиток територіальних громад передбачає забезпечення соціальної справедливості та економічної стабільності. Зокрема, це означає забезпечення рівних можливостей для всіх мешканців громади, розвиток соціальної інфраструктури та ефективне використання ресурсів. Одним з важливих аспектів сталого розвитку територіальних громад є підтримка розвитку малих та середніх підприємств, зокрема тих, що забезпечують розвиток місцевої економіки та забезпечення зайнятості населення. Також важливим елементом сталого розвитку територіальних громад є забезпечення екологічної безпеки, що передбачає ефективне використання природних ресурсів, зменшення викидів шкідливих речовин та забезпечення чистого довкілля для мешканців громади.

Список використаних джерел

1. Stehnei, Marianna I. Ecological component of sustainable development of rural territories in Ukraine / Marianna I. Stehnei // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал / гол. ред. М.М. Єрмошенко. – К. : ТОВ "Наш формат", 2013. – №10. – С.171-176.
2. Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise / Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova, Yevheniia Boiko // Problems and Perspectives in Management (open-access) : journal. – Sumy : LLC «CPC «Business Perspectives», 2017. – Volume 15, Issue 3. – P.212-223.
3. Стегней, А.-М.І. Екологічний компонент у системі сталого регіонального розвитку / М. І. Стегней, А.-М.І. Архангельська // Економіка та суспільство: електронний науковий фаховий журнал. – Мукачево, 2017. – №9. – С.798-802.
4. Іртищева, І. Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад / І. Іртищева, М. Стегней // Економіст : журнал / гол. ред. В. Голян. – К. : ВПП «Пошук-Інвест», 2015. – №6. – С.8-12.
5. An economic management system for sustainable development in black sea region. Система управління економікою для сталого розвитку в чорноморському регіоні / І. Kramarenko, I. Irtysheva, S. Shults [et al.] // Accounting : international journal. – Canada, 2020. – №6. – P. 387-394.
6. Stehnei, M. I. Current trends in maintenance of sustainable development for rural territories: European experience and Ukrainian Realia / M. I. Stehnei // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал / гол. ред. М.М. Єрмошенко. – К. : ТОВ "Наш формат", 2013. – №3. – P.125-133.

УДК 330.351

ПЕТРИЧКО М.М.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів,

ПОЦКО В.,

здобувач ОС Бакалавр

Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР

Протягом останніх років спостерігаються значні зміни в розвитку економіки. Причиною цього є різке зростання кількості підприємств та зовнішнє середовище з різними

обставинами на які не можуть впливати суб'єкти підприємницької діяльності. Щоб досягти успіху, часто потрібні довгі години та роки наполегливої праці, а інколи навіть відсутність визнання. Багато підприємців здаються або зазнають невдачі із-за недосконалості чинного законодавства та складності введення бізнесу або через відсутність прибутку. Статистика показує, що понад 50% усіх підприємств краху через п'ять років.

Підприємницький бізнес. Це один із елементів системи бізнесу. Категорія «бізнес» набагато ширша, ніж «підприємництво», оскільки охоплює відносини між усіма учасниками ринкової економіки і передбачає дії не лише підприємств, а й споживачів, найманих працівників, державних структур.

Діловий інтерес підприємців – отримання доходів, яке реалізується через виробництво та продаж продукції (надання послуг). Підприємництво характеризується такими рисами:

1) підприємницький бізнес в великих і середніх фірмах базується здебільшого на розмежуванні влади та управління (власності та безпосередньо підприємництва). Цьому найбільшою мірою сприяє значне поширення акціонерної власності;

2) підприємницький бізнес у малих фірмах є загальнодоступною справою. В розвинутих країнах він всебічно заохочується, підтримується державою і становить основу постійного відтворення підприємницького середовища.

Компоненти підприємницького бізнесу: виробництво продукції; комерція (торгівля); комерційне посередництво.

Українське законодавство про підприємства і підприємницьку діяльність визначає підприємництво як ініціативну, самостійну діяльність громадян та їх об'єднань, спрямовану на отримання прибутку, що здійснюється на власний ризик і під свою майнову відповідальність[1].

Проте варто зазначити, що під час пандемії, війни та ще купи факторів, які впливають на наше життя та економіку, варто зазначити низку проблем, які стають на заваді розвитку бізнесових структур. До низки проблем відносяться:

1) економічні проблеми розвитку бізнесу зумовлені недостатнім обміном внутрішньої валюти та порушенням принципів ринкового ціноутворення. Системі стимулювання реальної економіки бракує ефективної системи маркетингу, як умови ефективного зв'язку попиту та пропозиції в міжнародному масштабі;

2) переважно організаційно-структурні проблеми, що спричиняють розвиток бізнесу. Недосконалість і нерозвиненість системи внутрішньої ринкової інфраструктури, повільне входження України в міжнародну політико-економічну структуру, консервативність прийняття рішень та інші причини;

3) політичні, або ж правові, проблеми виникають через недосконалість або відсутність необхідної документації, їх довільне тлумачення, резервування потенційних можливостей для дестабілізації нашої країни та наших іноземних партнерів;

4) значна частина соціальних та економічних проблем у розвитку бізнесу пов'язана з консервативним економічним мисленням та відсутністю професійного досвіду управління суб'єктами економічних відносин, відчуження індивідів окремими верствами суспільства, незнання іноземних мов тощо [2].

Отже, одним з можливих напрямів подолання економічної кризи в умовах сучасної української дійсності є розвиток малого та середнього бізнесу, формування сприятливого підприємницького середовища, удосконалення системи регуляторної політики та забезпечення всебічної державної підтримки його суб'єктам.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n2582>
2. Іванієнко, К.В., Іванієнко, В.В. Проблеми розвитку міжнародного бізнесу та теоретико-методичне забезпечення їх вирішення. URL: http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/19701/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%281%29.pdf

УДК 339.138

ПЕТРИЧКО М.М.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів,
ЯЦИК Є.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

ІТ-сфера в Україні – одна з найдинамічніших і найперспективніших. Її називають локомотивом розвитку української економіки, але так було не завжди.

За даними DOU, зараз в українській ІТ-індустрії працює понад 190000 фахівців [1]. У звіті ITUkraine Association, зазначено, що податок, який сплатили наші спеціалісти, у 3,7 разів перевищує середні показники по країні. За 2018 рік сфера ІТ сплатила близько 10 млрд грн податків в бюджет України. Вони зростають усередньому на 20-25% щороку, завдяки чому економіка України дістає значний поштовх для розвитку.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розвиток ІТ сфери досить вражають. У 2018 році її внесок в економіку країни становив 0,8% ВВП України, а у 2021 році – уже 4%. У 2017 році експорт ІТ-послуг приніс 2 мільярди доларів, а вже у 2021 році – більше ніж 5 млрд доларів. За підсумками 2021 українська ІТ-галузь зросла на 36% з \$5 млрд експорту до \$6,8 млрд, кількість спеціалістів збільшилась з 244 тис. до 285 тис.

Найбільшими експортними ринками для українських ІТ компаній є США – \$2,007 млрд, Велика Британія – \$503 млн та Мальта – \$304 млн.

За прогнозом «ІТ Ukraine», у наступні 4 роки ІТ забезпечить 37-44 млрд доларів експортного виторгу.

Варто зазначити, що у 2017 році ІТ-сектор вирвався втрійку найбільших галузей економіки України за експорту послуг, і через рік сфера ІТ вже впевнено посіла другу позицію в цьому списку (зі звіту ІТ Ukraine Association) [2].

Рис. 1. Статистичні дані сфери ІТ [2]

Українська ІТ-індустрія розпочала свій активний розвиток заутсорсингу, який дав нам поштовх унепрості пострадянські часи. Наприкінці 1990-х і початку 2000-х, на український ринок вийшли перші аутсорсингові ІТ-компанії: ELEKS, SoftServe, Miratech та інші. Так як іноземні корпорації тільки починали відкривати для себе українських ІТ-спеціалістів, то

віддавали на аутсорс лише деякі свої функції, зазвичай ті, щоне вимагали глибоких знань та навичок.

Українські програмісти вирізнялися професіоналізмом і якістю своїх послуг, тому почали відходити від слова «аутсорсинг» і перейменували свої послуги в «ІТ-сервіс». Після цього аутсорсинг в Україні починає видозмінюватися. Іноземні корпорації вже познайомилися з потенціалом та компетентністю наших розробників і стали передавати вже складніші завдання: розробку інноваційних технологій із цілісними рішеннями. За низьку ціну іноземні технологічні компанії отримали високу якість виконання, що спонукало їх активно заходити на український ринок.

Наступним етапом еволюції став «сервісний консалтинг». Українські ІТ-компанії почали фокусуватися на індивідуальному підході до клієнтів та пропонувати комплексне рішення їх бізнес-завдань.

На глобальній арені Україна й досі залишається незначним гравцем з величезним потенціалом.

Рис. 2. Світові лідери сфери ІТ[1]

За обсягом ринку ми знаходимося між Румунією та Польщею, і відчутно поступаємо Індії й Китаю.

Україна все одно завжди буде привабливою точкою розвитку ІТ-бізнесу серед країн з розвитою економікою, через:

1. «Перегріті» ринки праці в Польщі й Румунії.
2. Невеликі ставки податків в Україні.
3. Компетентність, професійність та якісне надання послуг ставлять українських розробників набагато вище за індійських.

За прогнозами експертів ІТ Ukraine Association, ІТ-ринок України стабільно зростатиме на 22-30% щороку, а кількість фахівців збільшиться у два рази до 2024 року.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні попит на програмістів істотно вищий за пропозицію.

Проте, якщо не розвиватимемо ІТ-освіту й не випускатимемо більше фахівців, нас чекає такий же «перегрітий» ринок, як у Польщі. Серед проблем також можна виділити еміграційне питання: чимало висококваліфікованих фахівців виїжджає через кращу оплату праці та більші замовлення за кордоном.

Щоб уникнути негативних наслідків, треба створити надійну інфраструктуру, покращити систему навчання даних фахівців й налагодити механізм взаємодії між усіма учасниками ринку на рівні держави.

Не зважаючи на існуючу проблематику, попит на ІТ-технології в Україні безперервно зростає: відбувається розробка мобільних додатків, ігор, збільшуються потреби в «хмарних» сервісах.

Україна поступово перетворюється на цифровий сервіс «держава у смартфоні». Яскравий тому приклад «Дія», онлайн-додаток та портал, яким вже активно почали користуватися громадяни.

На мою думку, «Дія» – новий поштовх у сфері ІТ-послуг на державному рівні. Додаток дає не лише можливість зберігати та користуватися в онлайн-режимі державними послугами, та прискорити будь-яку взаємодію людини з державою, а й дозволить громадянам полегшити документарну рутину і навчись цифрової грамотності. Перший крок для цього покладений.

Розглянемо прогнозування щодо сфери ІТ в Україні в найближчі роки:

Рис. 3. Прогнозовані дані експортної виручки ІТ у наступні 4 роки[2]

Отже, підведемо підсумок, що ІТ-технології в Україні стрімко розвиваються, наші спеціалісти мають неабиякий потенціал та бажання працювати й розвиватися. Іноземні корпорації надають перевагу саме українським спеціалістам через високу якість виконання,

глибокі знання та навички, компетентність та, на жаль, дешеву ціну. Якщо даний ринок стрімко зростатиме, то наша економіка значно зросте разом з ним. Потрібно забезпечити як майбутніх, так і діючих фахівців хорошою, висококваліфікованою освітою та забезпечити належні умови для праці.

Список використаних джерел:

1. Інтернет-ресурс DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/columns/future-of-it-ukraine/#:~:text=%D0%97%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%20IT%20Ukraine,%D0%B4%D0%B2%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%202024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83>.
2. Інтернет-ресурс ІТС. URL: <https://itc.ua/news/infografika-ukrayinska-it-galuz-za-2021-rik-v-czifrah/>

УДК 332.330.131.7

Пугачевська К.Й.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
управління економічними процесами та туризму
Волкова А.О.,
здобувач ОС Молодший бакалавр
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РЕГІОНАЛЬНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Регіональний розвиток вимагає оцінки та комплексного аналізу ситуації, яка пов'язана з війною в Україні. В середині травня 2022 року значна частина території України була окупована, на окремих ділянках ведуться активні бойові дії, а звільнені райони частково заміновані. Окуповані великі ділянки української землі від Миколаєва до Харкова (близько 20% від загальної площі держави), Україна повністю втратила порти на Азовському морі в якому заблоковані порти, а також в Чорному морі, країна-терорист докладает зусиль і всі свої можливості, щоб знищити морський транспорт, який є основою для експорту української продукції, в тому числі продовольства. На противагу цьому, в західних областях України частка ВПО становить 10% населення. ВПО також досить нерівномірно розподілені по території області. Це створює додаткове навантаження на соціальну напруженість та соціальну інфраструктуру.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

На даний час руйновано багато об'єктів інфраструктури. Серед них – житло, аеропорти, мостові переходи та соціальні об'єкти для репатріантів, які мали вирішальне значення для відновлення регіону та його розвитку.

До війни Україна вважалася потужною транзитною країною, мостом між Європою та Азією. Через Україну проходило багато міжнародних транспортних коридорів і планувалося створити ще кілька. Як наслідок, економічні можливості для розвитку більшої частини України, прилеглої до російського та білоруського кордонів.

Промислові міста та регіони України зазнали і продовжують зазнавати найбільших руйнувань. Наприклад, найбільші металургійні комбінати Маріуполя – ММК ім. Ілліча та «Азовсталь» групи «Метінвест» – були зруйновані, а загальні податкові втрати від руйнування підприємств можуть становити близько 50 мільярдів гривень. Зруйновано або сильно пошкоджено Лисичанський і Кременчуцький нафтопереробні заводи, а також багато підприємств і цехів у Харкові, Києві, Чернігові, Миколаєві, Сумах, Охтирці та інших містах. Щоб уникнути руйнування або захоплення, понад 1 500 підприємств намагаються вивезти своє обладнання та працівників від лінії фронту в центральну та західну Україну. Це призвело до деіндустріалізації міст і регіонів, які колись визначали промисловий потенціал України. Це має і надалі матиме значний вплив на розміщення продуктивних сил України і визначатиме, чи повертатимуться люди до цих промислових міст і регіонів.

Таким чином, війна для України сьогодні – це не лише втрати людей та економіки сьогодні, але й довгостроковий негативний вплив та обмеження майбутнього розвитку на багато років вперед. Необхідно прийняти це як об'єктивну реальність і вжити заходів для мінімізації негативного впливу цих викликів на існування та розвиток держави.

З цією метою необхідно переглянути існуючі планові документи, зокрема Державну стратегію регіонального розвитку та розробити реалістичний і амбітний план відновлення та розвитку країни, враховуючи нові обмеження, спричинені війною, та нові можливості, що відкриваються завдяки статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу. Водночас ми розуміємо, що такий план є частиною регіональної політики країни. При цьому не можна забувати про швидке становлення регіональної економіки тилу, яка є важливим елементом післявоєнної відбудови.

Самі регіональні стратегії тепер повинні базуватися на новій типології територій. Якщо раніше вони поділялися за географічними та топографічними критеріями (наприклад, гірські райони), то тепер ключовими факторами є безпека та віддаленість від військової сили агресора. Інвестори в першу чергу беруть це до уваги. Рельєф, логістика, інфраструктура та наявність робочої сили стають менш важливими для інвесторів, хоча і стають смаком, що набувається. Міністерство регіонального розвитку вже робить хорошу роботу в цьому

напрямку, але потребуватиме законодавчої підтримки. Це пов'язано з тим, що типологія передбачає різні підходи до управління, оподаткування і навіть адміністрування місцевих податків.

Ми вважаємо, спільно з Міністерством регіонального розвитку та Асоціацією міст України, що в майбутньому ми матимемо чотири типи територій: тимчасово окуповані території; території, де відбуваються бойові дії; опорні території – мирні території, але які надають першу допомогу в районах, де відбуваються бойові дії; глибинні внутрішні території – це найбільш безпечні райони, куди переїхало багато людей і передислокувався бізнес.

Саме ці регіони створять кістяк економіки і мають стати основою для економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Як війна змінить регіональну політику в Україні. URL:<https://agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika>
2. Вплив війни на регіональну економіку України. URL:<https://zn.ua/ukr/internal/vidnovlennja-ukrajini-rehionalnij-aspekt.html>

УДК: 338.2:330.3

Пугачевська К.Й.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
управління економічними процесами та туризму
Мілашовська К.Й.,
здобувачвищої освіти ОС Молодший бакалавр
Мукачівський державний університет

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Релокація національного виробництва – це процес перенесення виробництва з одного регіону в інший, зазвичай з метою зниження витрат або забезпечення більш сприятливих умов для розвитку бізнесу. Релокація національного виробництва є одним з ключових аспектів економічної безпеки країни в умовах війни. В Україні, як і в багатьох інших країнах, війна призводить до зниження рівня виробництва та збільшення ризиків для бізнесу. У таких умовах релокація виробництва може допомогти зберегти економічну стабільність та забезпечити національну безпеку.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В умовах війни в Україні, релокація національного виробництва може мати деякі особливості. З одного боку, війна може стати причиною зниження виробничої активності в окремих регіонах або навіть знищення підприємств. З іншого боку, вона може створити нові можливості для розвитку виробництва в інших регіонах, зокрема, за рахунок підвищення попиту на деякі товари та послуги. Особливості релокації національного виробництва під час війни полягають у тому, що вона має бути швидкою та ефективною. Крім того, важливо забезпечити безпеку працівників та зберегти якість продукції. Наприклад, за даними Української асоціації підприємців, після початку війни в Україні, деякі підприємства зі Сходу країни релокувалися на Захід або в Київську область, зокрема, компанії з виробництва меблів, текстилю, харчових продуктів та інших товарів [1].

За даними експертів, така релокація дозволила цим компаніям зменшити ризики війни та забезпечити більш сприятливі умови для розвитку бізнесу. Також, релокація може допомогти зменшити залежність від імпорту та збільшити самодостатність країни в галузі виробництва, що є важливим в контексті забезпечення національної безпеки.

Згідно з дослідженнями, проведеними Міжнародним центром перспективних досліджень, релокація виробництва в Україні може бути вигідною для підприємств, що виробляють товари з високою доданою вартістю, таких як інформаційні технології та медичне обладнання. Однак, для успішної релокації необхідно мати високої якості інфраструктуру, доступну робочу силу та стабільний правовий режим [2].

Релокація виробництва в Україні здійснюється у двох напрямках: перенесення виробництва з зони бойових дій до безпечних регіонів країни та розширення виробництва на місцевому рівні. Прикладом першого напрямку є підприємство «Азовсталь» - найбільший виробник сталі в Україні. У 2014 році підприємство було змушене припинити свою роботу через бойові дії на Донбасі та ризик для життя працівників. У результаті «Азовсталь» переніс свою діяльність до Маріуполя та інших міст України (у 2022 році був майже знищений). Іншим прикладом є «Метінвест» – група компаній, що займається видобуванням і переробкою залізної руди та виробництвом сталі. За часів війни в Україні підприємство змушене було припинити свою роботу на Донбасі та перенести її до інших регіонів України.

Для реалізації релокації виробництва в Україні існують деякі підтримуючі програми, такі як програма «Дієвість інвестиційного клімату в Україні», яка повинна сприяти залученню інвестицій та розвитку бізнесу в Україні [3].

Для полегшення релокації підприємств необхідні наступні заходи з боку держави:

1. Створення спеціальної програми державної підтримки для підприємств, які вирішили перенести свою діяльність з зони конфлікту (забезпечення дотацій, податкових

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

пільг, інвестиційних засобів та інші заходи, що зменшують фінансові ризики для підприємств).

2. Полегшення законодавчих процедур для релокації підприємств (державна може швидко приймати закони та нормативно-правові акти, що полегшують процедури перенесення бізнесу з одного місця в інше).

3. Забезпечення допомоги в організації перевезення обладнання та інших ресурсів (державна може надавати підприємствам допомогу в організації транспорту та перевезення обладнання та інших ресурсів з зони конфлікту до нових місць розташування).

4. Забезпечення безпеки під час релокації (державна може забезпечити безпеку під час релокації підприємств шляхом забезпечення охорони та супроводу на дорогах та інших маршрутах).

5. Співпраця з іншими країнами (державна може співпрацювати з іншими країнами, щоб забезпечити допомогу у перевезенні ресурсів та інших підтримуючих заходах).

Список використаних джерел:

1. «Релокація підприємств зі Сходу України».URL:
<https://uape.org.ua/novini/relokaciya-pidpriyemstv-z-skhodu-ukrayini/>
2. «Перспективи релокації виробництва в Україні».URL:
<https://www.csis.org/analysis/relocation-global-manufacturing-ukraine-potential-and-challenges>.
3. Програма «Дієвість інвестиційного клімату в Україні». URL:
<https://investinua.org/uk/programy-investytsiynoyi-pidtrymky/programa-diyevist-investytsiynogo-klimatu-v-ukrayini/>

УДК 339.5:338.242:164.01

Реблян Г. С.
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

За кордоном логістика давно стала практичним інструментом бізнесу, а інтегрований логістичний підхід, різні логістичні концепції, системи і технології застосовуються найвідомішими закордонними фірмами і корпораціями. Логістика визначає профіль багатьох національних економік. Зокрема, в Нідерландах розміщено 57% усіх європейських дистрибуторських центрів із США, 75% з яких працюють на умовах аутсорсингу. В Китаї логістику визнали стратегічною галуззю. Об'єднані Арабські Емірати стали світовим хабом з

реекспорту, повітряним та морським коридором між країнами Близького Сходу, Азії та Північної Африки, створивши вільну економічну зону і забезпечивши доступність, швидкість та ефективність транспортно-логістичних послуг [1, с. 83].

Актуальність цих підходів обумовлена насамперед потенційними можливостями підвищення ефективності функціонування економічних систем, які несе в собі логістичний підхід щодо управління матеріальними ресурсами. А головна її ідея полягає в організації, у рамках єдиного потокового процесу, переміщення матеріалів та інформації вздовж всього ланцюга від виробника до споживача.

Принципи логістичного підходу вимагають інтеграції матеріально-технічного забезпечення виробництва, транспорту, збуту і передачі інформації у єдину систему, що повинно підвищити ефективність роботи у кожній із цих сфер і міжгалузеву ефективність.

Ключова роль транспортування у логістиці пояснюється не тільки часткою транспортних витрат, але і тим, що без транспортування неможливе саме існування матеріального потоку.

Транспортно-логістичні послуги є синтезом двох основних складових обслуговування перевезень: матеріального забезпечення транспортним засобом і нематеріального забезпечення логістичними і експедиторськими послугами транспортування. Комплекс даних послуг утворився в результаті потреби у більш економічно ефективному здійсненні логістичного обслуговування [2, с. 20].

Транспорт у системі логістики відіграє двояку роль: він присутній як складова частина або компонент у основних функціональних областях логістики (закупівельній, виробничій, розподільчій); транспорт є однією із галузей економіки, у якій також розвивається підприємницька діяльність: транспорт пропонує на ринку товарів і послуг свою продукцію – транспортні послуги, за які отримує і має прибуток.

Діяльність транспорту у ринкових відносинах має розвиватись за такими напрямками: поглиблене вивчення попиту з використанням транспортних балансів регіонів, підвищення якості й надійності обслуговування клієнтів, удосконалення усього комплексу вантажно-розвантажувальних робіт, надання інформаційних та експедиційних послуг.

Основними завданнями транспортної логістики, як і логістики промислових підприємств, є збільшення прибутку транспортних організацій. Цього можливо досягнути за рахунок координації транспортного обслуговування споживачів за їх замовленнями, в яких містяться умови поставок. Все це дає змогу отримати конкурентні переваги на ринку і зменшити витрати.

Доставка товарів – це процес виконання (окрім «чистого» перевезення) цілих видів робіт, операцій та послуг, комплекс яких забезпечить ефективний розподіл товарів.[3; с.220]

Доставка продукції розподіляється на ряд послідовних окремих етапів, не зв'язаних між собою і виконується різними перевізниками. Тому раціоналізація такого просторово-часового є досить складним завданням.

Функцією логістики при транспортно-експедиційному обслуговуванні розподілу товарів є планування, організація та реалізація поставки товарів від місця їх виробництва до місць споживання із використанням оптимальних способів методів, за умови забезпечення задоволеності потреб виробничих і торгівельних фірм в ефективному розподілі товарів.

Транспортно-експедиційне обслуговування розподілу товарів – це діяльність експедиторів з планування, організації та виконання доставки товарів від місць їх виробництва і до місць споживання та додаткових послуг при підготовці партій відправлень до перевезення: оформлення необхідних перевізних документів; укладання договору на перевезення з транспортними підприємствами; розрахунки за перевезення вантажу; організація вантажно-розвантажувальних робіт; зберігання (розфасування, пакування, складування); інформація для учасників транспортного процесу; страхування; фінансові послуги; консолідація малих відправлень; спрощення митних формальностей із використанням оптимальних способів і методів, за умови забезпечення задоволення потреб виробничих та торгівельних фірм в ефективному розподілі товарів.

Предметом транспортної логістики є комплекс завдань, пов'язаний із організацією переміщень вантажів транспортом загального користування. Організація переміщень вантажів транспортом не загального користування є предметом вивчення промислової логістики.

Проведений в Німеччині аналіз порівняльної оцінки якості автомобільної, залізничної та змішаної поставки вантажів за критеріями тривалості поставки, безпеки, точності поставки, вартості, рівня обслуговування, оплати митних та інших видатків, гнучкості обслуговування (пристосування до потреб споживача), свідчить що поставка автомобільним транспортом випереджує інші види доставки за всіма вказаними параметрами.

Змішана поставка займає проміжне становище, а за параметрами тривалості, точності, вартості, рівня обслуговування, простоті оплати митних та інших видатків, гнучкості обслуговування оцінюється краще ніж залізнична поставка. За параметром безпеки перевезень змішана поставка отримала гірші оцінки в порівнянні із автомобільною та залізничною поставкою. Із опитаних 145 вантажовідправників 35% найбільшого значення надають вартості поставки, 31% – строкам, 14% – гнучкості обслуговування та 10% – надійності поставки.

Список використаних джерел:

1. Григорак, М. Ю. Стратегія макросегментування ринку логістичних послуг в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 18. 2017. С. 83-89. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/18.pdf>
2. Чучка, І.М. Сучасні основні форми транспортно-логістичних послуг в Європі. Економіка і суспільство. Випуск №1. 2015. С. 18-20. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/03.pdf
3. Тараненко, Ю.В. Аналіз ринку логістичних послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 219-222.

УДК 656.07

Рибчак В. І.,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний професійний університет ім. Ігнація Мосцицького, Цеханув, Польща
Черничко С. Ф.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності,
Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ВІЙНИ**

Логістична діяльність торговельного підприємства в економічній науковій літературі визначається як сукупність логістичних операцій, які забезпечують рух вхідного, внутрішнього та вихідного товарних потоків, рух потоків тари і пакувальних матеріалів, торговельного обладнання та інвентарю, потоків супутніх торговельних послуг, а також пов'язаних із ними інформаційних і фінансових потоків. Застосування саме потокових принципів дозволяють не тільки забезпечити системний підхід до організації збутової діяльності торговельного підприємства, а й створює додаткові можливості для оптимізації їх діяльності, підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Для торговельного підприємства першочергового значення набуває саме формування товарного потоку (виробничого за своїм змістом та спрямованістю та дуже специфічного за формою торгово-технологічних процесів у межах торговельних об'єктів). Його кількісні та якісні параметри в подальшому визначають характер інфраструктури логістичних процесів, складської, транспортної, інформаційної логістики, управління замовленнями та управління

запасами, а також організаційно-управлінську діяльність із створення та управління логістичною діяльністю торговельного підприємства як єдиною системою.

Для досягнення тривалої конкурентної переваги торговельним підприємствам пропонується формування логістичної стратегії з урахуванням специфічних засобів і можливостей підприємства в окреслених умовах функціонування. При цьому сучасним торговельним підприємствам досить складно одночасно покращувати логістичне обслуговування і скорочувати логістичні витрати. Через це доцільно зосередити увагу на основній стратегічній цілі логістики відповідно до проведеного стратегічного аналізу, яка повинна відповідати загальній меті діяльності торговельного підприємства. Основна ціль логістичної стратегії – консенсус між рівнем логістичного обслуговування відповідно до вимог клієнтів і рівнем логістичних витрат.

Відмінною рисою логістики є широке застосування сучасних засобів комунікаційно-інформаційних засобів, які дають змогу на високому рівні контролювати всі основні та допоміжні процеси сфери розподілу. Основною формою логістичних утворень, спрямованих на забезпечення основних цілей логістики та оптимізації витрат, є логістичні ланцюги постачання.

Логістична підтримка збуту товарів включає надання фінансового та інформаційного сервісу, страхування, стандартизації, ліцензування та сертифікації товарів. Логістичні посередники забезпечують доступність товарів для торговельних посередників та їх клієнтів, утворюючи канали розподілу різних рівнів, широти та глибини.

Виклики для логістичної діяльності торговельних підприємств з'явилися за декілька років до нового етапу російсько-української війни. Через пандемію ринок почав прискорено локалізуватися та переносити ланцюги постачання ближче до країни виробництва чи реалізації продукції.

Але у 2022 році компанії змушені були приймати рішення максимально швидко.

З якими логістичними проблемами зіткнувся український бізнес?

- відмова від накопичення. Чим більше товарів знаходиться на складах, тим вищий обсяг заморожених фінансів. До того ж довго тримати товари на складах небезпечно – у разі атаки їх можна втратити.

- зміна складських умов. Найбільший хаб (70-80% професійних складських площ) знаходився у Київській області. З початком бойових дій компанії змушені були перевезти товари на захід України, де в принципі не було складських площ такої величини.

- складнощі з закупівлею товарів. Проблеми пов'язані насамперед з обмеженістю асортименту й постачальників, блокуванням портів та навантаженням на залізничну інфраструктуру.

– ускладнення логістичних операцій. Блокпости, огляди, комендантська година – все це ускладнює перевезення вантажів. Крім того, необхідно заздалегідь планувати запасні маршрути, оскільки є ризик нових атак.

Мета логістичної діяльності і в мирний, і у військовий час полягає в тому, щоб необхідні вантажі були доставлені у необхідне місце в потрібний час. При порівнянні класичного правила «7R» або місії комерційної логістичної системи та логістики кризових ситуацій можна зазначити наступне: в кризовій логістиці пріоритетом має бути надання допомоги для пришвидшення доставки необхідних вантажів. Позиція мінімізації витрат у цьому випадку не є пріоритетною. Під час гуманітарних операцій задоволення потреб і швидке реагування завжди мають бути пріоритетом перед отриманням прибутку. Тобто матеріальні та супутні потоки в кризових ситуаціях дещо відрізняються залежно від принципів формування ланцюга поставок, час є основним фактором успіху логістичної операції, тому що це відіграє головну роль.

Тепер в Україні буквально доводиться йти невідомими шляхами і відкривати нові. Безпека зараз є головним пріоритетом для українського експорту. Тому логісти щогодини стежать за ситуацією, тісно співпрацюючи з державними установами, щоб знайти шляхи обходу небезпечних ділянок і зруйнованих мостів. Очевидно, що маршрут стає довгим і непередбачуваним. Те ж саме стосується і міжнародних перевезень. Якщо раніше транспортування продукції здійснювалось морським транспортом чи авіаційним, то тепер залишається тільки автомобільний, залізничний та, частково, річковий, оскільки морські порти та аеропорти закриті від початку війни. Суттєвих змін зазнали і адресні маршрути доставки. Всі маршрути доставки, які були розроблені до війни, в якийсь момент стали неефективними і це вимагало негайного перегляду їх географічної конфігурації. Часті сповіщення про повітряні тривоги також суттєво впливають на ефективність економіки країни. Під час повітряної тривоги переважна більшість підприємств змушена зупиняти виробничі процеси.

Список використаних джерел:

1. Кривов'язюк, І. В., Кулик, Ю. М., Волинчук, Ю. В. (2021). Перспективи розвитку ринку логістичних послуг в умовах пандемії. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/89.pdf.
2. Суботовський, С.О., Фесенко, І.А. (2017). Використання сучасних методів управління результативністю для підвищення ефективності логістичної діяльності підприємств. Економіка та суспільство. № 12. С. 366-371. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/61.pdf

Росола А. П.,
здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

НАСЛІДКИ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Найбільша криза в Європі з часів Другої світової війни, а також розхитані міжнародні безпекові угоди – це досягнення Росії після повного вторгнення в Україну. Терористична діяльність держави-агресора призводить до знищення мирного населення, серйозних пошкоджень інфраструктури та промислової катастрофи в зоні бойових дій. Наслідки цих дій відчуває не лише Україна, а й інші країни, з якими налагоджено різнобічні контакти.

Світ тільки почав оговтуватися від пандемії COVID-19 і вже зіткнувся зі зростанням цін на продовольство, енергоносії та, що ще гірше, із загрозами початку ядерної війни. У той час, коли багато іноземців скаржаться на нинішні обставини, Росія продовжує щоденні обстріли українських міст і сіл.

До початку повномасштабної війни глобальні ціни на продукти харчування почали зростати у відповідь на економічні наслідки пандемії COVID-19. Світова економічна активність різко впала під час карантину. За даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), середній світовий ВВП у 2020 році впав на 3,9% порівняно з 2019 роком, що стало найгіршим падінням з часів Великої депресії. З початком зняття карантинних обмежень і відновлення економіки ціни різко зросли.

Крім того, пандемія серйозно вплинула на глобальні логістичні зв'язки, що також посилює зростання цін на продукти харчування та поширення голоду по всьому світу. Так, за статистикою, близько 9 млн осіб щороку вмирає від голоду. Для порівняння, за весь час пандемії, починаючи з 2019 року, кількість смертей від COVID-19 була меншою на 6,5 мільйонів людей. Військові дії Росії в Україні лише погіршили світову продовольчу кризу.

За визначенням продовольчої та сільськогосподарської організації ООН «продовольча небезпека існує тоді, коли люди не мають адекватного фізичного, соціального та економічного доступу до достатнього, безпечного, поживного продовольства, яке відповідає їхнім дієтичним потребам та харчовим уподобанням для забезпечення активного та здорового життя» [1].

Історично так склалося, що Україна є великим експортером зерна. У 2021 році Україна забезпечувала 400 мільйонів людей їжею по всьому світу. До 2022 р. середній експорт становив 50 млн. т сільськогосподарської продукції. Україна та Росія спільно

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

експортували майже третину світового виробництва пшениці та ячменю. Крім того, в 2020-2021 роках Україна продала 5,27 млн т соняшникової олії, що був 46,9% світового експорту.

Близько 90% пшениці та інших зернових з українських полів транспортувалося морем на світові ринки. Після повномасштабного вторгнення Росія заблокувала Чорноморське узбережжя, тому протягом 5 місяців війни експорт зерна основними морськими шляхами був вимушено припинений. Крім того, Росія регулярно обстрілює сільськогосподарську інфраструктуру, підпалює посіви на полях.

Злочинні дії Російської Федерації поглибили світову продовольчу кризу, катастрофічні наслідки якої несе на собі весь світ. Блокада експорту українського зерна посилила голод у деяких з найбільш вразливих регіонів світу. Завдяки тривалим переговорам відвантаження зерна частково відновлено. 22 липня Україна, Росія і Туреччина підписали угоду про відновлення безпечного експорту українського зерна через Чорне море. Це дозволило Україні розблокувати запаси, але ситуація з продовольством у світі залишається критичною. Наприклад, у Східній Африці тривала посуха, блокада поставок зерна та економічні наслідки війни в Україні вже спричинили масовий голод і 3 мільйони людей у регіоні могли померти. Згідно з даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, з літа 2021 року до літа 2022 року світові ціни на м'ясо зросли на 8,2%, молочні продукти – на 23,5%, пшеницю – на 10,6%. І вони продовжуватимуть рости. За оцінками ООН, у гіршому випадку світові ціни на продовольство можуть піднятися на 8,5% до 2027 року. ООН також передбачає, що протягом 2022 року приблизно 181 мільйон людей у 41 країні можуть зіткнутися з продовольчою кризою або ще більшим рівнем голоду.

Сільське господарство України функціонує не лише задля продовольчої безпеки наших громадян, але для інших країн. Це підтверджується насамперед зруйнованими логістичними ланцюгами продовольчими товарами та усвідомленням реальної ролі України у забезпеченні продовольчої безпеки всього світу. Нині наші аграрії працюють у постійному ризику для свого життя, а велика частина населення має обмежений доступ до продуктів харчування у прифронтових та окупованих територіях. Наразі Україні слід вживати всіх мір за заходів щодо налагодження логістичних шляхів постачання, а міжнародним організаціям всіляко підтримувати ці заходи та шукати домовленостей з країною агресором у вирішенні цього питання.

Список використаних джерел:

1. Report World Food Summit: «Rome Declaration World Food Security». Rome, 1996. URL: <https://www.fao.org/3/w3548e/w3548e00.htm>.

УДК 330.3:32.001.12

Росола У. В.,
PhD, доцент кафедри економіки та фінансів,
Гопонько В. В.
здобувач ОС Бакалавр,
Клейнер В. В.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Активізувати зовнішню торгівлю після того, як вона була призупинена жорстоким російським вторгненням, є одним із найважливіших завдань для економічного майбутнього України. Звичайно, багато що залежить від забезпечення безпеки кордонів країни та запуску нормальних транспортних шляхів до Азії, Європи та Африки. Але навіть коли буде міцний мир, завдання відбудови країни буде серйозним викликом. Маючи добре освічену робочу силу, Україна може багато чого запропонувати, особливо коли вона починає знову збирати свою діаспору часів війни.

Надихає той факт, що зовнішня торгівля була сильною стороною України ще до нинішнього вторгнення. Країна значною мірою відкрилася економічно, ставши важливим експортером, особливо агропродовольчої продукції. За останні роки Україна посідає друге місце після США за експортом зерна; вона також стала основним постачальником соняшникової олії. Важливо те, що Україна експортує сільськогосподарські товари без генетично модифікованих (ГМО) – включно з кукурудзою та соєвими бобами – які так затребувані в ЄС.

Україна також має ІТ-сектор, що динамічно розвивається; її вражаючі успіхи у відбитті російських кібератак свідчать про українських програмістів світового рівня, які також стануть великою перевагою в умовах цивільної економіки. Експорт технологій продовжував зростати навіть у 2022 році, незважаючи на транспортні проблеми, блокади чи втрату деяких потужностей з виробництва електроенергії. Підсумовуючи, нещодавно отриманий Україною статус кандидата в ЄС відкриває неосяжне поле для розвитку торгівлі.

Хоча ситуація із зовнішньою торгівлею до 2022 року була загалом хорошою, у багатьох сферах її можна було б покращити. Частка України в глобальних ланцюжках доданої вартості залишається невеликою. Країна є постачальником сировини (зерно, залізна руда) і проміжних товарів, таких як соняшникова олія, різні чорні метали, електропроводка для установок запалювання тощо, але її роль у виробництві кінцевої продукції обмежена.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Звичайно, і тут багато залежить від реконструкції та покращення транспортних шляхів в Україну та з України. Крім того, післявоєнна Україна може досягти високого рівня експорту в деяких нових галузях, таких як виробництво зброї (тут воно матиме дуже високу довіру) чи медицини (країна розробила, наприклад, інноваційний підхід до лікування жертви опіків).

Серед іншого можуть бути укладені угоди про оцінку відповідності та прийнятність для промислової продукції та взаємне визнання еквівалентності харчової продукції. Крім того, Угода про асоціацію передбачає укладення спеціальних транспортних угод, які замінять тимчасову угоду про автомобільні перевезення військового часу на довгострокову угоду, що відкриває українським перевізникам доступ до ринку ЄС. У випадку телекомунікаційних, поштових, морських і фінансових послуг важливим буде отримання статусу учасника внутрішнього ринку. Також буде важливо ще більше відкрити ринок державних закупівель за межі того, що передбачає Угода СОТ про державні закупівлі щодо доступу до ринку.

За попередніми оцінками Мінекономіки відповідно до методології торгового балансу, експорт товарів до країн ЄС за підсумками 2022 року зріс на 4,2% в порівнянні з 2021 роком та склав близько 28 млрд дол. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України у 2023 році формуватиметься в напрямку поступового надолуження втрат, понесених у 2022 році. Бюджет на 2023 рік передбачає зростання експорту товарів та послуг на 7,2%. Це з урахуванням ситуації, яка склалася в виробничому комплексі, з доступом до трьох портів на Чорному морі для експорту продукції АПК, поступового розширення внутрішнього попиту, попиту на ІТ-послуги в світі тощо [1].

Ефективне виконання цих рекомендацій вимагає постійної та активної участі України та її партнерів. Враховуючи триваючу трансформацію правових процедур та інституцій України під час підготовки до членства в ЄС, роль ЄС у виконанні цих рекомендацій буде важливою. Він включатиме не лише фінансову та змістовну підтримку, але й готовність швидко включити Україну до тих секторів і сфер, які передбачені Угодою про асоціацію та галузевими угодами, які сьогодні імплементуються, до набуття повноправного членства.

Список використаних джерел:

1. Експорт до ЄС за попередніми підсумками 2022 року зріс на 4,2%. Міністерство економіки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/eksport-do-ies-za-poperednimy-pidsumkami-2022-roku-zris-na-42-iuliiia-svyrydenko>

Росола У. В.,
PhD., доцент кафедри економіки та фінансів,
Росола О.А.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

АКТУАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вторгнення Росії в Україну стало причиною одного з найбільших і найшвидших переміщень біженців, які мали місце в Європі після Другої світової війни.

Мільйони людей минулого року виїхали з України до прикордонних країн, тобто Польщі, Угорщини та Словаччини. Хоча деякі біженці рано чи пізно вирушили в дорогу, кількість тих, хто залишився в регіоні, за місцевими мірками висока. Більше того, це правда, що навіть тим, хто мав намір продовжувати рух на захід із самого початку, потрібно було надати принаймні базову допомогу та підтримку в перші години та дні після втечі з дому, від їжі та води, медичного обслуговування до тимчасового притулку чи транспорту. Подолання перших моментів кризи біженців вимагало величезних зусиль і співпраці державних структур, міжнародних організацій та волонтерів у всіх приймаючих країнах.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 20 червня 2022 року кількість біженців у всьому світі перевищила 100 мільйонів людей третина з них – діти. Масове переміщення людей було викликано війнами, збройними конфліктами, повстаннями та репресіями, які відбувалися переважно в африканських країнах.

Наприкінці 2021 року кількість людей, які були змушені залишити свої домівки, досягла 89,3 мільйона. Це на 8% більше, ніж у 2020 році, і вдвічі більше, ніж 10 років тому. Найвищий рівень внутрішніх міграцій зареєстрований в таких країнах, як Сирія, Демократична Республіка Конго, Ємен, Ефіопія, Афганістан. Тепер до цього списку приєдналася Україна: за даними ООН, у червні 2022 р. понад 14 млн через збройний напад Росії українці були переміщені, а понад 6 мільйонів шукали притулку в інших країнах.

Масові міграції людей створюють гуманітарні проблеми. До 24 лютого 2022 року ООН намагалася зібрати кошти, необхідні для надання гуманітарної допомоги, якої потребує світ. Однак у відповідь на свій заклик щодо фінансування ООН на 2021 р. отримано менше половини запитаних коштів. Рік у рік розрив між гуманітарними потребами та їх фінансуванням лише збільшується. З цієї причини Всесвітня продовольча програма (ВПП) була змушена обмеженням кількості продуктів харчування, які видають біженцям та іншим уразливим групам населення в Східній Африці та на Близькому Сході.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Понад 15 млн людей в Україні та з України потребують чи потребували допомоги у забезпеченні захисту з початку повномасштабної війни у лютому 2022 року. Масові переміщення в межах України та за кордон, роз'єднання сімей, порушення постачання життєво важливих послуг і руйнування громадських мереж, викликані загостренням війни, породили нові тривожні тенденції та посилили наявні ризики, зокрема пов'язані з торгівлею людьми, гендерно зумовленим насильством, експлуатацією та наругою над найбільш вразливими. МОМ співпрацює з широким колом партнерів, у тому числі з урядом, представниками громадянського суспільства та іншими суб'єктами гуманітарної діяльності, заради надання комплексної, цілеспрямованої і скоординованої допомоги вразливим людям. Підтримка у формі захисту часто стосується декількох охоплених програмою секторів, залежно від потреб у кожному конкретному випадку [1].

Велика кількість біженців може стати додатковим тягарем для приймаючих країн, зокрема для їхніх систем освіти, охорони здоров'я, праці та житла. Особливо це відчувається, коли люди приходять не поступово, а раптово і дуже масово, як в Україні.

Ще однією проблемою є відсутність добре розроблених механізмів безпечного досягнення місця призначення в іншій країні. Саме з цієї причини люди стикаються з додатковою небезпекою потрапити до торговців людьми чи інших злочинних груп. Проблема ще й у тому, що не завжди вдається повністю звикнути до країни, де знайшли притулок. Більш того, після оголошення часткової мобілізації в РФ розпочали масово виїжджати до країн, де українці вже отримали тимчасовий притулок, тікаючи від війни. Це посилює напругу всередині країн і може сприяти внутрішнім конфліктам.

У світі досі немає чітких рішень цієї проблеми, адже через щоденну злочинну діяльність армії Російської Федерації та ядерну авантюру країни-агресора все більше людей змушені тікати, а не повертатися додому. Рада Безпеки ООН зазнає жахливої невдачі у запобіганні збройним конфліктам і вирішенні тривалих криз біженців, які постійно виникають.

Список використаної літератури:

1. Криза в Україні 2022-2023 років: рік реагування. Міжнародна організація з міграції. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>

УДК 338.48:338.48.02(100)

Стегней М.І.,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

Нодь О.Л.,

кандидат економічних наук, Фаховий коледж,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Черничко С.С.,

здобувач ОС Доктор філософії,
Мукачівський державний університет

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ, НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Сучасні умови розвитку ринку туристичних послуг характеризуються швидкою динамікою та непередбачуваністю змін на глобальному, національному та регіональному рівнях.

Ринок туристичних послуг характеризується сукупністю попиту та пропозиції на послуги, пов'язані з туризмом. Цей ринок складається з різних галузей, таких як готельний бізнес, авіаційна та залізнична індустрія, транспортні компанії, туроператори та турагентства, ресторани та кафе, а також інші супутні послуги, такі як екскурсії, музеї, атракціони, транспортні послуги і т. д. Ринок туристичних послуг – це економічна система, в якій зустрічаються попит і пропозиція на різні види туристичних послуг, таких як перевезення, проживання, харчування, екскурсії, розваги та інші. Ринок туризму динамічний і швидко змінюється відповідно до попиту та сезонності, що визначається тим, як туристи використовують свій час і гроші.

На ринку туристичних послуг різноманітні туристичні компанії, агентства та постачальники послуг конкурують за клієнтів, намагаючись привернути їх увагу рекламою та пропозиціями про спеціальні пропозиції та знижки. Туристи, зі свого боку, оцінюють різні пропозиції, порівнюючи ціни, якість послуг, комфортність та безпеку, щоб знайти найкращу пропозицію для своїх потреб і бюджету.

На сьогоднішній день існує кілька глобальних тенденцій на ринку туристичних послуг:

1. Зростання кількості подорожей: з плином часу все більше людей мають можливість мандрувати, тому попит на туристичні послуги зростає.
2. Збільшення ролі технологій: інформаційні технології значно спрощують процес пошуку і бронювання туристичних послуг, а також надають туристам зручний доступ до інформації про місця відпочинку та інші подробиці.

3. Зміна у популярних напрямках подорожей: зміна інтересів туристів призводить до зміни популярних напрямків подорожей, наприклад, все більшу популярність здобувають тури в екзотичні країни або тури з екологічною складовою.

4. Розвиток глобалізації: світ стає все більш взаємопов'язаним, що впливає на туристичний ринок, зокрема, збільшує кількість міжнародних подорожей.

5. Розвиток екотуризму: зростає популярність екотуризму, який орієнтований на збереження природи та місцевої культури, тому туристичні компанії активно розвивають такі напрямки.

Збалансований розвиток ринку туристичних послуг – це глобальна тенденція, яка передбачає забезпечення економічного, екологічного та соціального збалансування у розвитку туризму. Ця тенденція покладає акцент на збереження культурної спадщини та природних ресурсів, підтримку місцевих громад та економічний розвиток на рівні регіонів. Збалансований розвиток туризму передбачає інтеграцію туризму у соціально-економічне середовище, яке дозволяє забезпечити сталість розвитку на довгостроковій основі.

Збалансований розвиток ринку туристичних послуг вимагає ретельного планування та управління, включаючи створення ефективної інфраструктури та підтримки місцевих громад. Крім того, ця тенденція покликана до забезпечення сталого туризму, що дозволяє зменшити від'ємний вплив туризму на природне середовище та місцеву культуру.

Національні виклики ринку туристичних послуг продиктовані військовою агресією та наслідками пандемії. Війна має значний негативний вплив на розвиток ринку туристичних послуг. Конфліктні ситуації, нестабільність та загроза безпеці роблять туризм менш привабливим для подорожуючих, що призводить до зменшення туристичного потоку та призупинення діяльності туристичних підприємств. Крім того, війна призводить до зниження економічного розвитку та збільшення бідності в регіонах, що також впливає на зменшення попиту на туристичні послуги. Війна також призвела до руйнування туристичної інфраструктури окремих регіонів та культурних пам'яток, що може позначитися на подальшому розвитку туризму в даних регіонах.

Умови війни, в яких наразі знаходиться Україна, вносять свої корективи у процеси пов'язані із розвитком ринку туристичних послуг та формуванням його стратегії, а також її фінансового та інвестиційного забезпечення і соціального акцентування для даного ринку. Проте, всі усвідомлюють, що після перемоги відкриються нові можливості для відродження туризму на оновлених засадах, що відповідають стратегічним орієнтирам сталого розвитку. Саме тому, вже тепер необхідно розробляти стратегії майбутнього розвитку, обмірковувати можливості оптимального використання їх ресурсного забезпечення.

Особливості розвитку ринку туристичних послуг на рівні окремих регіонів можуть бути різними і залежать від багатьох чинників, зокрема: природні умови, історична спадщина, інфраструктура, економічні та політичні умови, маркетинг та реклама, цінова політика, конкуренція.

Можливо узагальнити [1-3], що розвиток туризму в регіоні залежить від природних ресурсів, таких як гірські масиви, водойми, ліси та інше, а регіони з багатою історією та культурним наслідком мають потенціал для розвитку культурного туризму. Наявність готелів, ресторанів, транспортних засобів та іншої інфраструктури може стимулювати розвиток туризму. Стабільна економічна та політична ситуація може збільшувати потенціал регіону для туризму. Ефективна маркетингова кампанія може збільшити обсяг туристичного потоку до регіону, а відповідна цінова політика може збільшувати доступність туристичних послуг та залучати більше туристів до регіону. Розвиток туризму в регіоні може залежати від конкуренції з іншими регіонами, що пропонують подібні послуги. Ці фактори можуть взаємодіяти між собою та змінюватися з часом, впливаючи на розвиток ринку туристичних послуг в різних регіонах.

Smart-спеціалізація – це стратегічний підхід до розвитку регіонів, що ґрунтується на концентрації зусиль і ресурсів у певних галузях або напрямках, де вже є певні конкурентні переваги та інноваційний потенціал. Для розвитку ринку туристичних послуг такий підхід може бути досить ефективним.

Україна має великий потенціал у розвитку туризму, особливо в регіонах з відповідними природними та культурними ресурсами. Застосування smart-спеціалізації в цій сфері може допомогти в забезпеченні збалансованого розвитку регіонів та приверненні інвестицій у туристичний сектор.

Основні перспективи збалансованого регіонального розвитку ринку туристичних послуг в Україні з використанням smart-спеціалізації полягають у наступному:

- розвиток нових туристичних маршрутів, зокрема використання smart-спеціалізації може допомогти в розробці нових туристичних маршрутів та привабленні туристів з різних країн;
- smart-спеціалізація може допомогти у розвитку туристичних інфраструктур, таких як готелі, ресторани, транспортна мережа та інші сервіси, що забезпечать зручність та комфортність для туристів;
- застосування smart-спеціалізації може допомогти в приверненні інвестицій у регіональний туристичний сектор, що дозволить покращити рівень життя місцевого населення та збалансувати економічний розвиток регіону.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Таким чином, Україна має значний потенціал для розвитку туризму, зокрема через свої природні ресурси, історичну спадщину та культурні особливості. Збалансований розвиток ринку туристичних послуг в Україні може стати ефективним інструментом забезпечення економічного зростання та підвищення соціальної стабільності країни. Для досягнення цих цілей необхідно розвивати інфраструктуру туризму, вдосконалювати сервіс, пропонувати якісні послуги та привабливі туристичні маршрути. Одним зі способів досягнення збалансованого розвитку ринку туристичних послуг є використання концепції smart спеціалізації, що передбачає спрямування зусиль на розвиток тих галузей туризму, де Україна має найбільший потенціал та конкурентоспроможність. Основними перспективними напрямками розвитку туризму в Україні є екологічний туризм, культурний туризм, гастрономічний туризм та туризм з пізнавальною метою, а з перемогою, особливого значення і потреби набуде розвиток інклюзивного туризму в Україні. Крім того, важливим елементом збалансованого розвитку ринку туризму є врахування екологічних та соціальних аспектів, таких як збереження природних ресурсів, забезпечення гідного життя для місцевого населення, прозорість та етичність управління.

Список використаних джерел:

1. Стегней, М., Нодь, О. (2020). Глобальні чинники сучасних трансформаційних змін у сфері розвитку туризму та рекреації. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. №5, Том 2 (298). С. 291-301
2. Стегней, М., Черничко, Т., Нодь, О. (2022). Оцінка потенціалу галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери регіонів України на засадах сталості. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7.
3. Irtysheva, I., Stehnei, M., Nod, O. Balanced development of tourism and the resort and recreation sphere: international, national, and regional vectors.

УДК 330.341.1:338.24(477)(091)

Стегней М.І.,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів
Алмашій В. В.,
здобувач ОС Доктор філософії
Осуський С. В.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Під трансформаційними процесами економіки країни найчастіше розуміють процеси зміни структури і функціонування економіки, які відбуваються під впливом зміни

технологій, політики, ринкових умов та інших факторів. Вони включають в себе перехід від планової до ринкової економіки, приватизацію державних підприємств, розвиток підприємництва та конкуренції, лібералізацію торгівлі та інвестицій, інтеграцію в світову економіку, зміну ролі держави в економіці та інші. Трансформаційні процеси можуть мати різноманітні наслідки для економіки країни, включаючи зміни у рівні зайнятості, виробництва, експорту та імпорту, доходів населення тощо.

Таким чином, трансформаційні процеси економіки країни – це процеси, пов'язані зі структурними змінами в економіці, які передбачають перехід від одного етапу розвитку до іншого. Ці процеси можуть відбуватися через різноманітні зміни в економічній системі країни, такі як розширення ринків, зміну структури виробництва, зміни в правовій та регуляторній базі, а також зміни в технологічному розвитку.

Трансформаційні процеси можуть бути започатковані зовнішніми чинниками, такими як зміни в міжнародному середовищі, або внутрішніми чинниками, такими як зміни в політичній, економічній або соціальній сфері країни.

Найчастіше, метою трансформаційних процесів є досягнення більш високого рівня економічного розвитку, зменшення впливу негативних факторів на економіку країни та покращення якості життя населення. Однак, такі процеси можуть мати й негативні наслідки, такі як збільшення безробіття, зростання соціальної напруги та нестабільності в економіці. Тому, ефективне управління трансформаційними процесами є важливою складовою успішного економічного розвитку країни.

Український уряд ще до війни запровадив активну реформаторську політику, спрямовану на модернізацію економіки та соціальної сфери. Деякі з цих реформ можна вважати трансформаційними:

1. Реформа децентралізації. Вона полягає у передачі влади та фінансів з центрального рівня влади на місцеві органи влади та самоврядування. Ця реформа має на меті збільшити ефективність управління на місцях, підвищити рівень життя населення та забезпечити розвиток територій.
2. Реформа пенсійної системи. Український уряд здійснює реформу пенсійної системи з метою збільшення соціального захисту громадян, поліпшення їхнього фінансового стану та стимулювання розвитку економіки країни.
3. Реформа охорони здоров'я. Український уряд здійснює реформу охорони здоров'я з метою покращення якості та доступності медичних послуг, забезпечення громадян соціального захисту та зміцнення здоров'я нації.
4. Реформа освіти. Реформа освіти має на меті покращити якість навчання, забезпечити доступність освіти для всіх верств населення та підготувати нове покоління

фахівців з урахуванням потреб сучасного ринку праці та вимог міжнародного співтовариства.

Ці реформи спрямовані на покращення життя населення та забезпечення стійкого розвитку економіки країни. Вони можуть вважатися трансформаційними, оскільки передбачають глибокі зміни в системі управління національного та територіального розвитку [1-2].

Війна в Україні викликана військовою агресією росії також зумовила різноманітні трансформаційні процеси в національній економіці, що носять негативний характер. Відбувається порушення торговельних зв'язків, руйнування інфраструктури, зниження інвестиційної активності та привабливості, збільшення державних витрат на військові потреби і обороноздатність країни, порушення міжнародних відносин тощо.

Дуже часто, війна призводить до зупинення торговельних зв'язків з іншими країнами, що викликає значне зниження обсягів експорту та імпорту, що, у свою чергу, може вплинути на зменшення обсягів виробництва та зменшення зайнятості. Військові дії завжди спричиняють руйнування інфраструктури, такої як дороги, мости, шляхопроводи, залізниці, порти та аеропорти. Це суттєво ускладняє транспортні зв'язки в країні та негативно впливає на виробництво та торгівлю. Іноземні інвестори стають більш обережними, а то і неохочими інвестувати у країну, яка перебуває у стані війни. Це може вплинути викликає зменшення обсягів виробництва, зниження зайнятості та зростання безробіття. Військова агресія змушує державу збільшувати витрати на оборону та військові потреби. Це призводить до зменшення видатків на інші галузі, такі як охорона здоров'я, освіта та соціальна підтримка. Війна також порушує тенденції попередньо встановлених міжнародних відносин, які можуть мати далекосяжні наслідки для економіки країни.

Коли Україну захопила війна, уряд одразу вжив низку трансформаційних заходів для відновлення економіки та забезпечення стабільного розвитку країни. Було залучено міжнародну підтримку та допомогу, запроваджено низку економічних реформ задля підтримки національної економіки, вжито заходів щодо відновлення пошкодженої інфраструктури, зокрема енергетичної системи.

«Україна втратила тисячі життів, зруйновано тисячі міст і сіл, непоправних збитків зазнав бізнес, пошматовано систему соціального захисту. Попри бойові дії, які продовжуються на Сході і Півдні, Україна, завдяки підтримці та допомозі міжнародних партнерів, зуміла утримати економіку країни від краху. Навіть більше, упродовж осінніх місяців демонструє хоча й хиткі, але все ж очевидні ознаки стабілізації. Міністерство економіки оприлюднило оцінку падіння ВВП України за дев'ять місяців – близько 30%. Це в

умовах війни можна вважати відносно позитивним показником: навесні прогнози падіння сягали 40–50%» [3]

Військові дії призвели до часткового знищення та масового пошкодження інфраструктури, погіршення економічної ситуації та дисбалансу на ринку праці в Україні. Уряд країни звернувся за міжнародною допомогою для відновлення інфраструктури, забезпечення життєво важливих потреб населення та відновлення економіки. Навіть під час війни в Україні здійснюються реформи, які забезпечують відновлення та сприятимуть розвитку економіки. Це стосується сфери підприємництва, управління, розвитку інфраструктури тощо. Значні зусилля спрямовані на відновлення інфраструктури: дороги, залізниці, лінії електропередачі та водопостачання. Україна залучає інвестиції від іноземних інвесторів для відновлення економіки та забезпечення стабільного розвитку країни. Уряд докладає зусиль для створення нових робочих місць, підтримки малого бізнесу та релокації бізнесу, щоб забезпечити зайнятість населення, наповнюваність бюджетів різних рівнів та економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Іртищева, І., Стегней, М. (2015). Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад. Економіст. К.: ВПП "Пошук-Інвест". №6. С.8-12.
2. Theeffectofdigitaltechnologydevelopmentoneconomicgrowth. Вплив розвитку цифрових технологій на економічне зростання / I. Irtysheva, M. Stehnei, N. Popadynets [etal.] // InternationalJournalofDataandNetworkScience. Canada, 2021. №5. P. 25-36.
3. Українська економіка почала відновлюватися навіть на тлі війни. Хто і що цьому посприяли? URL: <http://surl.li/fpaqf>

УДК 333.48

Гоблик-Маркович Н.М.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
управління економічними процесами та туризму
Хаустов О.О.,
здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ УСФЕРІ ТУРИЗМУ

В умовах сучасних цифрових трансформацій в економіці, соціальних та суспільних процесах, розвиток та конкурентоспроможність туристичного бізнесу в значній мірі залежить від ефективного упровадження інноваційних технологій, зокрема цифрових.

Туризм як одна з найбільш суспільно орієнтованих сфер економіки вимагає постійної адаптації процесів, форм та способів адаптації туристичних послуг до змін, уподобань споживачів, інших чинників об'єктивного впливу (безпекових питань, фінансових, природних, ринкових змін) а також створення ефективних комунікацій зі споживачами. В цих умовах, одним з ефективних інструментів адаптації туристичної галузі є використання Смарт-технологій.

Смарт туризм – це явище, яке ґрунтується на розумних (цифрових) технологіях. Розумна технологія – це короткий термін для конкретних технологій і явищ, керованих цифровими технологіями, які акумулюють дані та забезпечують підключення способами, які раніше були неможливими. На сучасному етапі розроблено комплекс взаємопідтримуючих та взаємопов'язаних технологій, що формують розумну цифрову інфраструктуру. Сюди можна віднести: сенсорні технології, повсюдний Wi-Fi, зв'язок ближнього поля (NFC), смартфони/мобільний зв'язок, радіочастотна ідентифікація (RFID), складні сховища даних, алгоритми аналізу даних тощо. Науковці стверджують [1], що інтелектуальність становить не стільки індивідуальний технологічний прогрес, скільки взаємозв'язок, синхронізація та узгоджене використання різних технологій. Саме застосування можливостей, які надають дані технології у сфері туризму, готельного, ресторанного бізнесу, культури і спорту є основою для формування і розвитку Смарт-технологій в туризмі.

Наразі у сфері туризму, як і в інших сферах послуг, широко застосовуються інформаційні технології які спрямовані на формування контактів між туристичною організацією та клієнтами, спрощення пошуку туристичних послуг, он-лайн замовлення та оформлення тощо (електронний банкінг, соціальні мережі, рекламний контент, електронні платформи, електронні додатки тощо). Отже, певною мірою можна стверджувати, що розумний туризм є прямим продовженням електронного туризму, що стосується основних технологій. Головна відмінність полягає в тому, що Смарт технологія дозволяє створювати нові рівні зв'язку, зокрема зв'язки між фізичними об'єктами. Інтелектуальна технологія реалізує бачення навколишнього інтелекту та повсюдного обчислення. Впровадження Інтернету речей (IoT) є реальною основою для реалізації інтелектуальних туристичних проєктів. Таким чином, інтеграція веб-інфраструктури з фізичною інфраструктурою є визначальною характеристикою для розумного туризму. Іншими словами, розумний туризм – це поєднання фізичного з цифровим світом та створення на цій основі нових послуг або зміна їх якості.

Одним з основних напрямків Смарт-туризму є формування Смарт-дестинацій з використанням інфраструктури розумних міст. Як зауважує Маховка В.М., «концепція Smart Tourism Destinations базується на використанні ефекту синергії між інноваційними

чутливими технологіями Smart City та їх соціальною складовою для підтримки туристичного досвіду. Впровадження та використання Smart Tourism Destinations для задоволення потреб туристів до, в процесі та під час туристичної подорожі в тому чи іншому місті дозволить підвищити його рівень конкурентоспроможності» [2].

Інноваційний туристичний напрямок, побудований на інфраструктурі найсучасніших технологій, гарантує сталий розвиток туристичних зон, доступний для кожного, що полегшує відвідувачам взаємодію з оточенням та інтеграцією в нього, підвищує якість досвіду в пункті призначення та покращує якість життя мешканців.

Основними напрямками smart-технологій для розвитку туристичного продукту міста мають стати [3]: кластеризація туристичної громадськості міста; запровадження хмарних технологій та Інтернету-речей у різних сферах, а також розширення місць використання Wi-Fi (у т.ч. громадських місцях та транспорті); створення туристичного мобільного додатку міста; використання QR-кодів на всіх туристичних об'єктах (у т.ч. музеях, парках, поруч з пам'ятниками тощо; єдиний туристичний квиток на всі види транспорту; розміщення веб-камер біля основних туристичних об'єктів міста (у т.ч. парків, скверів, пам'ятників і т.д.), а також розміщення інформації на стендах про той чи інший об'єкт на різних мовах із QR-кодами тощо.

Варто зауважити, що окрім переваг упровадження Смарт-туризму потребує вирішення багатьох проблем, які не залежать від туристичної організації й повинні враховуватися на регіональному і, навіть, національному рівні. До таких проблем можна віднести: потреби у значних інвестиціях, відсутність достатньої кількості персоналу, що володіє цифровими навичками, залежність від енергетичної та іншої інфраструктури, рівня цифрової грамотності потенційних клієнтів, скорочення потреби у багатьох професіях у сфері туризму.

Технології смарт-туризму впроваджуються в багатьох туристичних центрах Європи та світу: Барселоні, Лондоні, Гданську, Бостоні, Чикаго, Лас-Вегасі, Нью-Йорку, Орlando, Сан-Антоніо, Сан-Дієго, Шанхаї, Сіднеї, Лос-Анжелесі, Дубаях та ін. Основними перевагами для туристів є застосування карт лояльності, що дозволяє суттєво економити на витратах на проживання, харчування, транспорт, також сприяє підвищенню інформативності та безпеки туристичних подорожей.

Отже, розумний туризм переживає швидкий розвиток разом з еволюцією інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволили компаніям, які займаються туризмом бути «розумнішими» у покращенні своєї продуктивності та конкурентоспроможності. Зважаючи на наявний ІТ потенціал України, розвиток Смарт-туризму після закінчення війни, може стати одним з пріоритетних напрямків даної галузі.

Список використаних джерел:

1. Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. (2015). Smart technologies for personalized experiences: a case study in the hospitality domain. *Electronic Markets*. URL:<http://dx.doi.org/10.1007/s12525-015-0182-1>
2. Маховка, В. М. Smart-технології туризму (2017). Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Управління туристичною індустрією: методологія і практика» 27-28 вересня 2017 року. Полтава: ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка. С. 75-77.
3. Рябєв, А. А., Тонкошкур, М. В., Кравцова, С. В. (2022). Концепція «Smart city» та її вплив на сферу туризму в умовах цифрової економіки. *Економіка і суспільство*. №32. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-30>

УДК 338.3

Черничко Т. В.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів,
Іщук М. В.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

УПРАВЛІНСЬКІ ДИЛЕМИ:

МЕТОДОЛОГІЯ «ТРАДИЦІЙНОГО» ПОШУКУ РІШЕНЬ І ПІДХІД ТОС

Одним з найефективніших інструментів, що дозволяє підприємству вирватися з рамок, що його обмежують, є теорія обмежень систем (Theory of Constraints, TOC), розроблена у 1970-х рр. ізраїльським фізиком доктором Еліяху М. Голдраттом. Побудова процесу прийняття управлінських рішень на основі ТОС передбачає концентрацію організаційних ресурсів на усунення обмежень (конфліктів), які заважають компанії повністю реалізувати її потенціал.

На різних етапах розвитку ТОС використовували всесвітньовідомі компанії: General Motors, Procter&Gamble, AT&T, NV Philips і Boeing. Сьогодні концепція ТОС використовується в сферах охорони здоров'я, освіти, консультування, сільському господарстві тощо, а також в особистісному зростанні.

За теорією обмежень (ТОС) підприємство розглядається як система (сукупність взаємопов'язаних елементів), що створюється для досягнення певної цілі.

На операційному рівні використовуються такі три базові показники ТОС:

– прохід (Throughput) – це показник швидкості генерування системою грошей, різниця між входом в процес (input) і виходом з нього (output). Іншими словами, це гроші, отримані підприємством від реалізації продукту за вирахуванням прямих змінних витрат

(витрат сировини, матеріалів) на одиницю виготовленої продукції. Таким чином, прохід - це «свіжі» гроші, які вливаються в компанію;

- інвестиції (Investment) – гроші, вкладені компанією у будівлі, споруди, землю, устаткування, меблі, транспорт, запаси (сировину, незавершене виробництво, готову продукцію) і т.п. для створення можливості генерування проходу;
- операційні витрати (Operating Expenses) – всі інші витрати крім прямих змінних.

Прихильники ТОС стверджують, що за умови використання теорії обмежень протягом чотирьох років можна підвищити прибуток компанії до величини її нинішнього обороту. Сутність ТОС можна розглядати у двох аспектах – у сфері мислення та в аспекті конкретних прикладних рішень. Саме останній аспект утворює предмет досліджень в економіці та управлінні підприємствами. Отже, актуальною для досліджень проблемою є виявлення можливостей теорії обмежень Е. Голдратта у забезпеченні результативності підприємства, що діє в умовах високої непередбачуваності ринкових процесів.

Сутність ТОС полягає в управлінні потоком і фокусуванні зусиль на обмеженнях. Про існування потоку можна говорити тоді, коли відбувається певна послідовність повторюваних операцій. Максимальний вихід усього потоку диктується потужністю найслабшого ресурсу, що використовується для його здійснення. В теорії обмежень такий ресурс вважається обмеженням.

Теорія обмежень Е. Голдратта виходить з того, що в кожен конкретний момент часу в системі є тільки одне обмеження. Направивши зусилля на усунення обмеження, можна зробити істотний прорив у результатах діяльності компанії. І завдання менеджменту полягає у виявленні, максимальному використанні і «розширенні» цього «вузького місця». Іншими словами, завдання зводиться до того, щоб обмеження з джерела проблеми перетворити на джерело прибутку.

Обмеження поділяються на дві групи – фізичні та управлінські. *Фізичні обмеження* – це вузькі місця, які не дають можливості збільшувати продуктивність. *Управлінські обмеження* – це стереотипи і переконання, які ніхто не ставить під сумнів. Останні складають 90-95% усіх обмежень. Існує декілька типів обмежень: обмеження за потужністю, обмеження за часом виконання і обмеження ринком (кількістю замовлень).

Визначення ролі менеджера містить кілька ключових моментів:

Область відповідальності. Коли менеджер призначений керувати якою-небудь областю (підсистемою або всією системою), організація очікує безпроблемної роботи цієї області і її позитивного вкладу в досягнення мети всієї компанії. При розробці

концептуального рішення, спрямованого на досягнення поліпшень, важливо чітко визначити сферу відповідальності.

Показники рівня діяльності. Кожна область і кожна підсистема вносять певний внесок у досягнення мети організації. У будь-якій організації існують формалізовані або неформалізовані показники рівня діяльності, а якщо їх немає, то вони повинні бути розроблені для того, щоб сприяти проведенню поліпшень. Необхідність мати формалізовані показники для всіх ключових областей спонукає все більше і більше компаній використовувати систему збалансованих показників (ССП; balanced score cards, BSC) для оцінки рівня діяльності за ключовими показниками результативності (КПР; key performance indicators, KPI).

Покращення. «Кожне поліпшення є зміною, але не кожна зміна є поліпшенням». Це широко відоме твердження. Поліпшення означає просування системи на шляху до її мети.

Безперервні поліпшення. Роль менеджера закликає його постійно покращувати рівень діяльності системи, за яку він відповідає. Це означає прихильність тому, щоб ніколи не припиняти зусилля, спрямовані на пошук кращих способів забезпечення більш гладкою роботи системи і досягнення більш високого рівня діяльності.

Прагнення до того, щоб кожна система досягла більш високого рівня діяльності, однозначно свідчить про природної впевненості в тому, що система завжди здатна досягти кращих результатів (навіть якщо вона добре працює в даний час) (рис. 1).

Наявність «розриву» - це позитивне явище і необхідне умова для забезпечення процесу проведення поліпшень.

Для успіху потрібно не так багато: поставити мету, правильно вибрати точки докладання зусиль і визначити пріоритети управління всіма іншими функціями. Як наслідок - організація отримає такі результати (у залежності від сфери діяльності):

- підвищення своєчасності виконання замовлень;
- скорочення виробничого циклу;
- збільшення обсягів продажів;
- зниження розміру запасів, а також зростання їх оборотності;
- поліпшення фінансових результатів.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

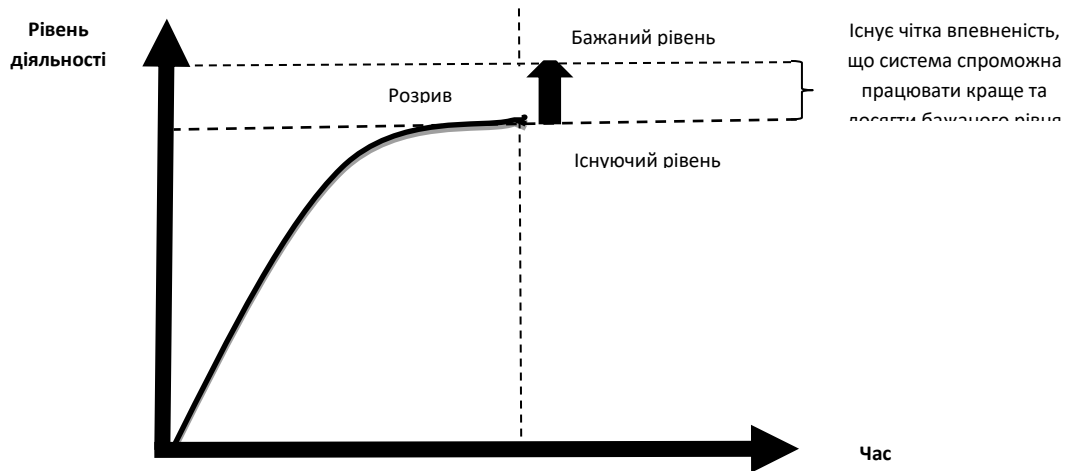

Рис. 1. Рівень діяльності системи за минулі періоди і очікування поліпшення рівня діяльності

Список використаних джерел:

1. Голдрат, Элияху М. Цель. (2004). Процесс непрерывного совершенствования. Минск: Попурри. 556 с.
2. Михайлишин, Н.П., Мельник, Н. Г. (2011). ТОС – теорія, що ламає стереотипи. Сталий розвиток економіки. № 4. С. 81-83.

УДК 334.012.61

Черничко Т. В.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів,
Поляков Ф. О.,
здобувач ОС Магістр,
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мале підприємництво серйозно постраждало від війни порівняно з великими підприємствами. Останні виявили більшу стійкість до потрясінь, про що свідчить відносно менша частка великих підприємств, які припинили діяльність, порівняно з кожним п'ятим підприємством у секторі малого підприємництва. Ситуація поступово покращується, оскільки все більше підприємств малого бізнесу адаптуються до нового середовища та відновлюють свою діяльність, хоча половина з них значно скорочує свою діяльність (тобто працюють лише на 10-60 відсотків від довоєнних потужностей).

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Протягом останніх місяців ділова активність малого підприємництва поступово поживається. Advanter Group провела низку опитувань серед малих та середніх підприємств, які продемонстрували зменшення частки малого підприємництва, які повідомляють про призупинення своєї діяльності [1]. Кількість підприємств малого бізнесу, які на початку травня працювали на 10-30 відсотків від потужності, зросла майже втричі у порівнянні з рівнем на початку березня 2022 року. Кількість підприємств, що працюють на 40-60 відсотків потужності, також зросла в чотири рази (6 відсотків на початку березня порівняно з 24 відсотками на початку травня), а кількість тих, що працюють майже на 100 відсотків потужності, зросла у шість разів (2 відсотки порівняно з 12 відсотками) [1].

Загальний аналіз розвитку малого підприємництва Закарпатської області виокремлює наступні проблеми: диспропорція в соціально-економічному розвитку міст та районів і, як наслідок, низька підприємницька активність, високий рівень безробіття в гірських районах області; високий рівень трудової міграції, відсутність кваліфікованих кадрів, низький рівень доходів населення, порівнюючи з іншими регіонами; доступ малого підприємництва до фінансово-кредитних ресурсів для започаткування або розвитку існуючого бізнесу; висока вартість кредитних ресурсів та високі вимоги банків до забезпечення кредитами суб'єктів малого підприємництва; нестабільність законодавчої та податкової системи; майже кожен третій населений пункт області має статус гірської території, а це додаткове навантаження у вигляді «гірських» відсотків до бюджетних виплат (25-відсоткові дотаційні надбавки, які гарантує законодавство України), що лягають на плечі суб'єктів малого підприємництва; низький рівень застосування новітніх технологій та низька інноваційна активність.

Можна виділити такі напрями підтримки розвитку малого підприємництва в Закарпатській області:

1. Впорядкування нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності та регуляторна політика.

Темпи розвитку підприємництва залежать від того, наскільки його нормативно-правове забезпечення відповідає критеріям раціональності, послідовності та стабільності, а також від рівня задоволення потреб суб'єктів ринку інформаційно-правовим обслуговуванням. Також одним із головних пріоритетів у здійсненні в країні економічних реформ є забезпечення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

SWOT-аналіз розвитку малого підприємства Закарпатської області [2]

Переваги	Недоліки
Вигідне геополітичне розташування на збігу державного кордону України з країнами – сусідами ЄС – Словаччиною, Угорщиною, Румунією і Польщею. Сприятливі кліматичні передумови для ведення сільського господарства, туристично-рекреаційної та курортно-оздоровчої діяльності. Розвиток позитивних тенденцій створення МП унікальних видів продукції і послуг, які використовують місцеві традиції, природні сировинні ресурси і етнокультурні надбання Закарпаття. Висока адаптивність МП до змін ринкового середовища, здатність виживати в умовах кризи. Наявність ефективно та активно діючих громадських об'єднань, що представляють інтереси бізнесу. Розширення міжнародного, міжрегіонального співробітництва, участь у міжнародних проєктах, залучення матеріально-технічної допомоги. Відсутність мовних бар'єрів та зростаюче використання міжлюдських комунікацій з підприємницьким середовищем прикордонних районів та інших країн ЄС у розвитку	Нерозвиненість інституційної інфраструктури підтримки МП, а також бізнес-асоціацій та інших об'єднань МП, особливо в гірських і віддалених районах області. Брак доступного кредитного фінансування діяльності МП та фермерства. Відсутність державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу, особливо на місцевому рівні. Складний процес просування продукції на місцевих ринках та на експорт. Дефіцит кваліфікованих працівників внаслідок відтоку молодих спеціалістів та представників робочих спеціальностей за кордон. Неналагоджена кооперація наукової та виробничої сфери. Низький рівень застосування новітніх технологій та низька інноваційна активність. Висока енергоємність та ресурсоемність виробництва, а також низький рівень використання джерел альтернативної енергії та енергоефективних технологій. Диспропорція в соціально-економічному розвитку міст та районів, як наслідок – низька власної справи, що позитивно впливає на якість продукції і послуг МП підприємницька активність, високий рівень безробіття в гірських районах області, а також серед окремих категорій населення. Зношеність комунально-інженерної інфраструктури, основних фондів та практична відсутність підприємств з переробки твердих побутових відходів. Низька якість інтернет та стільникового зв'язку, особливо на гірських територіях області.
Можливості	Загрози
Успішне впровадження реформи децентралізації та економічна самостійність громад. Вдосконалення державної регуляторної і фінансової політики дозволить сформулювати сприятливий підприємницький та інвестиційний клімат на Закарпатті. Угода про асоціацію України та ЄС надає широкий простір і МП для освоєння ринків ЄС і світу через впровадження європейських стандартів продукції і послуг. Програми міжнародної технічної допомоги Україні і програми транскордонного співробітництва	Поглиблення економічної і фінансової складових системної кризи в Україні, що негативно впливає і на розвиток МП. Недосконалість судової і правоохоронної систем України, слабо спроможних захистити бізнес та інвестиційну діяльність в Україні. Критично недостатній рівень системної підтримки МП на національному і регіональному рівнях, що знижує рівень довіри до влади з боку підприємницького середовища. Вплив на діяльність малого бізнесу карантинних заходів, запроваджених у зв'язку з поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID19 та військових дій

2. Фінансово-кредитна та матеріально-технічна підтримка підприємництва

Одним із вагомих чинників успішного розвитку підприємництва є швидкий пошук оптимальної стратегії виживання та негайне реагування на зміни у бізнес-кліматі. Реалізація цих конкурентних переваг потребує інформаційно-консультативної та ресурсної підтримки. Значна частина суб'єктів підприємництва, особливо підприємців-початківців, відчувають

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

дефіцит у стартовому капіталі, комерційних площах, виробничих та службових приміщеннях, земельних ділянках для облаштування бізнесу.

3. Розвиток інфраструктури підтримки малого підприємництва

Формування та розвиток інфраструктури підтримки малого підприємництва є важливою умовою забезпечення фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної та кадрової підтримки. Однією з головних функцій інституцій інфраструктури є надання допомоги суб'єктам господарювання на початковому етапі діяльності в подоланні труднощів, пов'язаних із відсутністю достатніх знань із питань ведення бізнесу, управлінського досвіду, комерційної інформації, доступу до кредитів тощо.

4. Інформаційно-консультаційна підтримка

Ефективність впровадження нових організаційних форм підприємницької діяльності, використання підприємцями грантової, спонсорської, пільгової кредитної та інших форм підтримки значною мірою визначається організацією інформаційної підтримки (інформування підприємців). Одним з інструментів підтримки малого підприємництва є міжнародна технічна та фінансова допомога.

Список використаних джерел:

1. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. (2022). Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf
2. Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Закарпатській області на 2021-2023 роки. Рішення Закарпатської обласної ради 17.12.2020 № 43. URL: https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/201217_43_prmsp_2021-2023.pdf

УДК: 004.9: 004.415.2

Чизмар І.І.,
здобувач ОС Доктор філософії,
Мукачівський державний університет

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК КІБЕРСПОРТУ ЯК СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Кіберспорт первинно виник і існував як сектор або сегмент індустрії відеоігор, який орієнтувався на змагання між гравцями та командами у віртуальному середовищі з використанням спеціалізованих ігрових платформ. Разом з тим, із початком стрімкого зростання активної аудиторії, кіберспорт поступово трансформувався у нову сферу

економіки, яка включає в себе не тільки самі змагання, але й інші складові, такі як організація турнірів, створення та продаж спеціального обладнання, трансляція змагань на телебаченні та в Інтернеті, рекламні угоди, а також розробка програмного забезпечення, яке використовується в кіберспортивних іграх. За даними Newzoo, у світовому масштабі активна аудиторія у 2019 р. складала 200 мільйонів осіб, у той час як у 2021 р. – 474 млн. осіб. Очікується, що у 2023 р. активна аудиторія кіберспорту зросте майже удвічі, що спричинить розвиток за такими показниками, як глобальний дохід, зростання кількості професійних спортсменів та команд, визнання кіберспорту як виду спорту, розвиток інфраструктури для кіберспорту та зростання обсягів залучення рекламодавців. Розглянемо окреслені процеси більш докладно [1; 2; 3]:

1) зростання глобального доходу від кіберспорту (зокрема, показник доходу в кіберспорті зріс з \$776,4 млрд у 2018 році до \$950,6 млрд у 2020 році). У 2021 році очікується, що цей показник складе \$1,598 млн., що свідчить про зростання на 14.5% порівняно з попереднім роком. Специфічними щодо етапу є виробництво продукту, що однотипний з точки зору технологічних процесів та технічної бази, які ґрунтуються на цифрових технологіях;

2) зростання кількості професійних спортсменів та команд. Зокрема, за 2018-2021 рр. кількість гравців у кіберспорті зросла з 380,2 млн до 557 млн осіб. При цьому одними з найвідоміших світових команд з кіберспорту є FaZe Clan, Fnatic, Cloud9, Team SoloMid (TSM) та Team Liquid (TL). Іншими відомими командами є NRG esports, SK Telecom T1, OpTic Gaming та Evil Geniuses;

3) визнання кіберспорту як виду спорту. У деяких країнах кіберспорт вже визнано як вид спорту, що дозволяє регулювати його діяльність. Наприклад, в Кореї, Японії та Китаї кіберспорт включено до національних спортивних програм. Україна також визнала кіберспорт офіційним видом спорту у вересні 2020 року;

4) розвиток інфраструктури для кіберспорту. За останні роки розвиток інфраструктури для кіберспорту ставав все більш активним (наразі у багатьох країнах створено системи кіберспортивних клубів з тренувальними аренами, тренувальних баз та стадіонів для змагань, крім того діють спеціалізовані радіостанції, студії стрімінгу тощо [2]). Такі спортивні споруди забезпечують гравцям зручні умови для тренувань та проведення турнірів;

5) зростання обсягів залучення рекламодавців. З 2017 р. і до тепер кіберспорт привертає все більшу увагу рекламодавців, які виступаючи спонсорами змагань та через мерчі залучають увагу глядачів, які споживають контент пов'язаний з кіберспортом. Очікується, що до 2025 р. кіберспорт залучить \$3.5 млрд. у рекламу кіберспортивних заходів

та у їх трансляцію (а це означитиме 70% надходжень від рекламодавців протягом 2022-2025 рр.) [3].

Системне накладення наведених вище змін призвело до трансформації кіберспорту у окрему сферу економіки, за рахунок:

1. Формування сукупності споріднених кіберспортивних підприємств (видавців ігор, кіберспортивних клубів, студій освітлення подій, ЗМІ, платформи стрімінгу, турнірних операторів), продукція яких має однакове економічне призначення;

2. Виділення специфічного нематеріального продукту кіберспорту, а саме кіберспортивних заходів;

3. Виділення пов'язаних з кіберспортивним продуктом нематеріальних продуктів (якими є комп'ютерні ігри, що є кіберспортивними дисциплінами) та матеріальні продукти (якими є різні електронні спортивні аксесуари – клавіатури, миші, геймпади та інші пристрої, які дозволяють гравцям зручно та ефективно керувати персонажами в грі).

Швидкі трансформації кіберспорту у окрему сферу економіки, на нашу думку, зумовлені тим, що продукти кіберспорту формуються виключно за кіберспортивними дисциплінами (у яких є розробник та правовласник, що контролює процес використання продукту), а відтак можуть характеризуватися регульованістю щодо збуту та споживання. Специфічними тригерами, розвитку цієї сфери є те, що характер виробництва продукції кіберспорту, визначається видавцями ігор, які: самостійно влаштовують турніри, надають або продають право на їх проведення за фінансову винагороду; можуть сформувати власну бізнес-екосистему за окремою дисципліною кіберспорту (завдяки набору сервісів видавця, інших специфічних елементів, об'єднаних навколо конкретної кіберспортивної гри).

Список використаних джерел:

1. Крот, О. (2021). Ризики, спонсори, перегляди: сім міфів про інвестиції в кіберспорт, Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/03/25/672304/>

2. Andrew Paradise. How strong infrastructure lifts the esports industry. GamesBeat Summit. URL: [How strong infrastructure lifts the esports industry \(venturebeat.com\)](https://venturebeat.com/2021/03/25/how-strong-infrastructure-lifts-the-esports-industry/)

3. Kerem Gülen. eSports has become a very attractive industry to advertise among brands, Business, 2021, eSports has become a very attractive industry to advertise among brands. TechBriefly

ДІЯЛЬНІСТЬ МЕБЛЕВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Процес реорганізації лісопереробної галузі Закарпатської області у 1980-х-1990-х роках призвели до повного знищення меблевого виробництва регіону. В області практично зникли потужні лісокомбінати і деревообробні підприємства, на яких було зайнято близько 40 тисяч працівників.

Загалом по Україні, за інформацією Державної служби статистики України, обсяг реалізації меблевих підприємств відображає тенденцію до зростання (табл. 1).

Таблиця 1

**Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) меблевих підприємств,
2010-2021 рр., млн. грн**

Роки	Обсяг реалізації	Частка від загального
2017	56383,9	2,2
2018	67706,2	2,2
2019	79376,7	2,6
2020	78194,0	2,4
2021	103724,5	2,2

Джерело: Державна служба статистики

При першому погляді на обсяги реалізації меблів можна визначити два типи учасників ринку: тих, які працюють у «тіньовій» зоні з незареєстрованими компаніями, а також офіційно зареєстровані компанії. Тому подальший аналіз ускладнюється через те, що межі між цими двома категоріями є часто розмитими. Тобто, деякі «тіньові» зони поширюються на всю систему виробництва, оскільки навіть офіційно зареєстровані компанії часто можуть використовувати незаконні методи бухгалтерського обліку, серед яких заниження обсягів продажу та/або залучення працівників без їх належного оформлення.

Так зване «тіньове» виробництво меблів характеризується такими критеріями:

- протягом останніх кількох років його роль збільшилася через те, що купівельна спроможність споживачів зменшується, а, отже, їх більше приваблюють нижчі ціни «тіньових» виробників;
- частка «тіньового» виробництва є більшою в сегменті мікро- й малих підприємств;

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

- частка «тіньового» виробництва є більшою в сегменті дешевших меблів, але є також значною в середньому ціновому сегменті.

Значна частина підприємств істотно постраждали від пандемії. Окремі фірми або зупинили свою діяльність зовсім, або зменшили виробництво.

Агенція економічного розвитку PPV Knowledge Networks за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» провела дослідження впливу Covid-19 та карантинних заходів на підприємства лісового сектору України. Він включає усі галузі, що працюють з деревиною – лісозаготівля, деревообробка, меблева галузь, плитна та целюлозно-паперова галузі. У дослідженні прийняло участь 95 компаній-респондентів з 15 областей України. 47% респондентів представляють малий бізнес, ще майже 30% – мікро (включаючи самозайнятих), 17% – середні компанії, 6% – великі.

Понад 80% компаній-респондентів істотно постраждали від пандемії – зупинились або зменшили виробництво. Майже половина підприємств уже скоротили обсяг реалізації товарів чи послуг до 50%. Інша половина респондентів очікує, що зниження обсягу реалізації до цього рівня відбудеться до кінця року.

Компанії сектору перебувають у ситуації глибокої кризи ліквідності – 48% має брак ресурсів для сплати податків, 56% має проблеми з оплатою праці працівників, а 62% наращують кредиторську заборгованість.

Підприємства вважають, що впродовж півроку зможуть відновити рівень обороту, який передував епідемії (51% компаній вказали на це), а окремим організаціям вдасться відновитись за рік (32%) або два (17%). Практично всі компанії-респонденти скоротили зайнятість персоналу або відправили працівників у відпустки, понад 20% вдалися до звільнення персоналу [2].

Важливо відзначити, що в результаті пандемії Covid19, відбулось значне зниження попиту на меблеві товари. Це в свою чергу зумовило виникнення браку обігових коштів та росту дебіторської заборгованості. Саме ці два фактори мають вагомий вплив на підприємства меблевої сфери.

У результаті російської війни проти України, український бізнес із виробництва меблів відчув вплив цих жахливих подій. Спочатку на деякий час змушені були зупинитись усі виробництва, за певний проміжок часу окремі підприємства відновили свою роботу частково.

Потреби населення та країни в умовах війни дещо змінилися. Нині вишукані та дорого вартісні меблі стають неактуальними. Попит зростає на меблеву продукцію середнього та нижчого класів, якою можна умеблювати житло переселенців, військові частини, центри

внутрішньо переміщених осіб та інше соціальне житло. Ще одним із перспективних векторів руху українських виробників меблів є вихід на зовнішні ринки, зайняття там своїх позицій.

Слід зазначити, що меблева промисловість на сьогодні вже достатньо орієнтована на експорт. Російське військове вторгнення лише активізувало цей процес. Сьогодні українські виробники меблів мають переглянути вектор розвитку своєї діяльності в бік експорту.

Обсяг експорту меблевої продукції у 2021 році становив \$806,6 млн., що на \$56,2 більше за обсяг експорту ковідного 2020 року. Хоча за даними Митної служби України, ці показники є меншими за 2021 рік, коли країнам ЄС українські виробники продали на \$244,5 більше продукції [3].

До ТОП-10 країн, у яких зараз найбільше купують українські меблі. Це: Польща (34,91%), Німеччина (17,37%), Данія (5,89%), Австрія (4,50%), Бельгія (4,04%), Румунія (3,23%), Велика Британія (2,59%), Франція (2,40%), Молдова (2,12%) та Нідерланди (1,83%) [3].

На Закарпаття з початком війни почали релокуватися підприємства, які перебувають у зоні бойових дій. Хоча, згідно з дослідженнями Центру розвитку інновацій Офісу з розвитку підприємництва та експорту, станом на вересень 2022 року 80% меблевиків України продовжують і далі працювати на місцях і хоча за кордон не переїхало жодне підприємства цієї сфери, 13,3% здійснили релокацію, зокрема за активної підтримки грантами від держави та USAID.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Вплив Covid-19 та карантинних заходів на підприємства лісового сектору України – результати дослідження. Українська Асоціація Меблевиків. URL: <https://info.ppv.net.ua/study-covid-impact-on-forest-sector/>
3. Як виживає під час війни меблеве виробництво на Закарпатті. Карпатський об'єктив. URL: <http://ekonomika.ko.net.ua/?p=27240>

Секція 3

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ
ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ**

УДК 658:338.242

Кулініч Т. В.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту організацій
Тимчина Ю. А.,
аспірант кафедри менеджменту організацій
Національний університет «Львівська політехніка»

**ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У
СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТУ ЕКОНОМІКИ**

Згідно тлумачення, «криза» (від грецького Krisis) – це розлад, занепад, загострення протиріч у соціально-економічній системі, а також переломний момент. Слід зазначити, що криза може проявитися абсолютно раптово якщо не аналізувати чинники зовнішнього та внутрішнього середовищ та не прогнозувати ймовірність розвитку подій, ідентифікуючи можливості та загрози. Ми ж трактуємо цей термін, як можливість. Можливість, яка виникає в результаті постійного аналізу поточної ситуації цих середовищ, а також знання своїх сильних і слабких сторін з метою використання перших та нівелювання впливу других. Криза розглядається не тільки як об'єктивно неминучий, але і як об'єктивно необхідний процес, що несе імпульс інтенсифікації розвитку підприємства. Об'єктивна природа кризи підприємства відображає не тільки закономірність її настання, а й можливість виходу з неї [1].

У житті будь-якого підприємства кризи або загроза криз – постійне явище. Криза підприємства є переломним моментом в послідовності господарських процесів, подій і дій. Першопричиною виникнення економічних криз, на нашу думку, є розрив (розбіжності) між виробництвом (пропозицією) і споживанням товарів (попитом). Сутність економічної кризи проявляється у перевиробництві товарів відносно платоспроможного сукупного попиту, в масових банкрутствах підприємств, зростанні безробіття та інших соціально-економічних потрясіннях [2].

Одним із важливих факторів у досягненні позитивних результатів і виходу з кризової ситуації стає аналіз причин її настання. Щоб запобігти погіршення стану підприємства і не допустити банкрутства, за дослідженнями З.Є. Шершньової, В.М. Багацького, Н.Д. Гетманцевої необхідно досліджувати причини. В. Бандурин, В. Ларицкий у своїх наукових працях першочергове значення у визначенні кризового стану приділяють закономірностям руху основного капіталу, техніки, інноваційним процесам.

Слід зазначити, що стадії розвитку кризових ситуацій на підприємстві визначають та обґрунтовують сутність, наслідки та необхідні заходи для їх усунення:

- перша – зниження обсягів прибутку (криза в широкому значенні). Наслідком є погіршення фінансового стану підприємства, скорочення джерел і резервів розвитку. Вирішення проблеми може стати як застосування стратегічного (перегляд стратегії, реструктуризація підприємства), так і зміни тактичного управління (зниження витрат, підвищення продуктивності);

- друга – збитковість виробництва. Наслідок – зменшення резервних фондів підприємства. Вирішення проблеми перебуває в області застосування управління, що реалізується, як правило, в реструктуризації підприємства;

- третя – виснаження чи відсутність резервних фондів. На погашення збитків підприємство спрямовує частину оборотних коштів і тим самим переходить у режим скороченого відтворення. Реструктуризація вже не може бути використана для вирішення проблеми, тому що відсутні засоби на її проведення. Потрібні оперативні заходи для стабілізації фінансового стану підприємства і пошук засобів на проведення реструктуризації;

- четверта – неплатоспроможність. Підприємство немає засобів профінансувати навіть скорочене відтворення та (або) платити по попереднім зобов'язанням. Виникає загроза припинення виробництва та (або) банкрутства. Необхідні екстрені заходи з відновлення платоспроможності підприємства та підтримки виробничого процесу [3].

Проблема ж більшості українських підприємців, на нашу думку, полягає в тому, що вони не знають чинників виникнення кризи на підприємстві та не проводять своєчасної комплексної діагностики стану підприємства сучасними методами. А тому, для як найшвидшого, на їх думку, способу успішного подолання кризової ситуації, типово вони застосовують ліквідацію підприємства. Проте, ми вважаємо, що «ліквідація» – це останнє, на що повинні зважитися власники чи топ-менеджмент. Кожне підприємство повинно мати аналітичну «групу антикризового управління», яка на постійній основі (щоденно) моніторить більш детально всі сегменти своєї комерційної діяльності, роблячи акцент на пошуку слабких місць. Адже, наприклад, при виробництві лише один дрібний процес може уповільнити процеси усього виробництва в цілому. А в межах всього підприємства таких

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

взаємопов'язаних процесів є не один десяток [4]. Тому власники та топ-менеджмент разом з аналітичною групою таких підприємств, повинні знаходити такі процеси («вузькі місця», «пляшкові горла» тощо) та вдосконалювати («розширювати») саме їх, адаптуючи під постійно змінні умови зовнішнього середовища.

Слід зазначити, що специфіка цілей і завдань антикризового менеджменту зумовлюється принципом невизначеності кризової ситуації, відповідно до якої такі параметри, як витрати на подолання кризи, кількісна оцінка бажаного результату і терміни досягнення окреслених цілей тісно взаємозалежні. Практично це означає, що за умов гострого дефіциту ресурсів (часу на реагування і обмеження термінів подолання кризи), головне завдання управління полягає в оперативному і найменш ризиковому прийнятті рішень, що уможливили б досягнення бажаного результату з мінімальними додатковими коштами за мінімальних негативних наслідків, що можливо на основі завчасного впровадження спеціальної системи менеджменту кризових ситуацій.

Слід зазначити, що в умовах наростання в Україні економічної кризи чимало вітчизняних підприємств формують новий підхід до системи управління, взагалі, та антикризового, зокрема. Управління все більше трансформується відповідно до змін, яких зазнають підприємства.

Виходячи з вище наведеного, ми впевнено робимо висновок, що напрямок розвитку кризових процесів багато в чому залежить від якості управління підприємством. Висока компетентність антикризового менеджменту дозволяє, з одного боку, визначити конкретні об'єкти управлінської дії, з іншого, своєчасно надавати ефективну дію на локалізацію кризових процесів. Тому оперативний аналіз постійно змінного навколишнього середовища дозволить поглибити розуміння кризи як процесу, його причин, закономірностей та тенденцій розгортання і дасть змогу більш детально розробити антикризові дії із застосуванням сценарного методу управління комерційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб./ З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; За заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
2. Бандурин В. Стратегические направления выхода из кризиса / В. Бандурин, В. Лариукий // Антикризисный менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 3-5.
3. Мартыненко А. Готовь сани летом (действия в условиях кризиса) / А. Мартыненко // Антикризисный менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 26-29.
4. Бредкіна І.К. Сучасні підходи до визначення поняття «криза» / І.К. Бредкіна, Ю.А. Сімех // Матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми

формування нової економіки XXI століття» (25-26 грудня 2009 року) URL:
<http://www.confcontact.com/2009new/3-brenkina.php>

УДК 332

Ліба Н.С.,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
та маркетингу
Мукачівський державний університет

ЧИННИКИ ТА СКЛАДОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

Регіональна промислова політика – це частина регіональної політики, об'єктом впливу якої є промисловий комплекс регіону. Основна мета регіональної промислової політики полягає у забезпеченні збалансованого в територіальному вимірі та сталого розвитку промислового комплексу регіону на основі економічної самостійності його основних складових.

Основні її інструменти спрямовані на забезпечення формування відповідних відтворювальних процесів на рівні комплексу та забезпечуючих галузей; зменшення територіальних диспропорцій у промисловому комплексі; узгодження тенденцій розвитку комплексу з загальнодержавними пріоритетами; забезпечення відповідності тенденцій розвитку промислового комплексу вектору соціально-економічних, екологічних та інших процесів на рівні регіонів; розвиток міжрегіональної виробничої кооперації.

Складові регіональної промислової політики формуються та корегуються під впливом наступних основних чинників: спрямованість на ефективне управління регіональним розвитком; урахування об'єктивних процесів, що відбуваються в промисловості; реалізація інтересів держави стосовно регіонів.

Регіональна промислова політика повинна бути побудована індивідуально, враховуючи тип регіону, види господарюючих суб'єктів, критерії вибору пріоритетних галузей промислового виробництва, міри державної дії та інші чинники.

Важливими є питання організаційної структури промислового комплексу; процеси, пов'язані з приватизацією та роздержавленням підприємств комплексу; вирішення демографічних і соціальних проблем; питання формування та підтримування відповідного стану об'єктів інфраструктури тощо.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Під регіональною промисловою політикою визначають управлінську діяльність спрямовану на вирішення економічних, соціальних та екологічних питань розвитку промислового комплексу регіону в контексті досягнення загальнодержавних цілей (рис. 1).

Рис. 1. Формотворчі чинники та складові регіональної промислової політики

Узагальнення наукових підходів дозволяє констатувати, що регіональна промислова політика базується на основі таких принципів:

- 1) вона є складовою державної промислової політики і ґрунтується на її правовій основі;
- 2) її формування та реалізація здійснюються з урахуванням особливостей територіального та соціально-економічного розвитку регіону;
- 3) мета, завдання, тип та інструменти регіональної промислової політики змінюються під впливом зміни складових загальнодержавної промислової політики, соціально-економічної ситуації на регіональному рівні, чинників зовнішнього середовища.

Отже, регіональна промислова політика є невід'ємною складовою загальнодержавної політики й співвідноситься з останньою як часткове до загального. При цьому, регіональна промислова політика має свої особливі, притаманні лише їй, специфічні характеристики й обмеження. Вона формується, зокрема, з огляду на напрямки та темпи соціально-економічного розвитку регіону; структуру та обсяги його промислового комплексу; обсяги й

розміри його бюджету; характеристики внутрішнього конкурентного середовища; особливості екологічної ситуації, ресурсного потенціалу, а також з урахуванням власної інвестиційної політики.

УДК 336.41.014

Лінтур І. В.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Вайданич С. С.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

АКТУАЛЬНІ РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НБУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Головною метою регулятора є стабільність національної валюти, але воєнний час вказує на те, що Національний банк адаптується до ситуації, і працює на загальну фінансову стабільність держави у таких напрямках як цінова стабільність, економічна безпека та стійкість банківського сектору. Ряд заходів та прийнятих рішень може суперечити попереднім (довоєнним) обов'язкам регулятора та його основним цільовим показникам. Так, стратегічні документи НБУ, що декларували певну мету (або показник), можуть нівелюватися поточним становищем держави, а функції та права регулятора, що регламентовані законодавством можуть змінитися.

Національний Інститут стратегічних досліджень виокремлює такі ризики для національної економічної безпеки: втрати податкових надходжень державного та місцевих бюджетів через загальне зниження платоспроможності громадян, в наслідок внутрішнього переміщення, втрати роботи та інших причин.

Також, зазначається, що податкові та митні органи не зможуть повноцінно виконувати свої функції та обов'язки. Значна частина територій окупована, або знаходиться у ризикованих зонах, що не дає можливості відповідним органам впроваджувати бюджетний процес, який є важливим в умовах дефіциту бюджету. Це ще одна істотна загроза, оскільки макроекономічні шоки спричинені війною спричиняють зростання державного гарантованого боргу та видатків на його обслуговування.

Разом з тим неможлива і авансова сплата податкових платежів до бюджету, яка призведе до недоотримання бюджетних коштів у майбутніх періодах, що може спричинити ще більш тяжку форму бюджетного дефіциту.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

На це вплине і зменшення обсягу міжнародних резервів, через те що частка експорту скорочується, а отже і надходження іноземної валюти. Зменшення надходжень іноземної валюти в свою чергу погано вплине на платіжний баланс, а отже і на курс гривні. Через скорочення промислової діяльності, скорочення сільськогосподарської продукції, вже зазначених проблем з експортом через логістику, ймовірних підйомів попиту на споживчі товари і активного рефінансування банків та бюджету регулятором, варто чекати і на пришвидшення інфляції.

Банківський сектор показав стійкість у перші місяці, але значна частка ризиків ще не реалізована і може проявити себе у майбутньому.

Ліквідність банків знаходиться на високому рівні, але їх ресурсна база наразі скорочується внаслідок вилучення грошей з поточних рахунків. Відтоки депозитів також чекають на банківський сектор у зв'язку з панічними настроями населення і потребою у грошах.

Кредитний портфель буде погіршуватися, оскільки темпи кредитування спадають а частка непрацюючих кредитів зростає.

Позичальники через війну з об'єктивних та суб'єктивних причин погіршують платіжну дисципліну. Через такі зрушення банківський сектор зазнає збитків. Хоч він і залишався операційно прибутковим, погіршення кредитування та формування резервів для покриття NPL, норма яких різко підвищилася, створюють збитки.

Також за останні місяці спостерігаються гірші показники виконання економічних нормативів внаслідок скорочення банківського капіталу, що обмежить операційну діяльність банків для компенсації збитків.

Аналогічною для банків є проблема, що стосувалася і податкових органів, а саме: скорочення банківської інфраструктури та логістичні проблеми, що не дають постачати готівку до банкоматів, і спричиняє ще більші відтоки коштів унаслідок неспроможності банків підтримувати обслуговування населення [1].

Серед важливих напрямків усунення негативного впливу на економіку України виокремлюється передання проблемних кредитів, частка яких зросла і, ймовірно, зросте ще більше, до спеціалізованої державної установи, що полегшить тягар банків і дозволить їм сконцентруватися на пільговому кредитуванні після війни. Зважаючи на те, що така установа вже існувала в планах НБУ, її поява є цілком можливою.

У межах повноважень та обов'язків НБУ лежить значна частина з перелічених проблем, оскільки і дефіцитний бюджет і ліквідність банківської системи підтримуються регулятором.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Щодо банківського сектору, то Національний Банк полегшив вимоги до банків стосовно нормативно-правових актів.

Щодо бюджетної політики, то з 1 до 20 травня 2022 р. джерелами фінансування бюджету стали військові облігації та підтримка Національного банку України. Тобто НБУ прямо фінансував потреби уряду, серед яких зокрема здійснення соціальних видатків. Протягом травня Національний Банк викупив військові облігації на суму у 30 млрд грн.

На потреби військових зі спец рахунку, відкритого регулятором для підтримки ЗСУ, станом на 31.05.2022 р. перераховано понад 16,9 млрд грн. На даний момент портфель військових облігацій на балансі регулятора складає 130 млрд грн. Пряме фінансування, що не використовується в мирні часи насамперед зумовлено тим, що потреби бюджету значно збільшилися через податкові зміни та недостатнє міжнародне фінансування. Зважаючи на те, що обсяг коштів значно зріс через їх емісію на потреби бюджету, НБУ зафіксував курс гривні та підняв облікову ставку до 25%. Таким чином регулятор стримує інфляцію, яку було створено через обсяги випущеної валюти. Так, було зменшено і міжнародні резерви.

В подальшому, регулятор буде фінансувати виключно критичні видатки уряду, а пріоритетом має бути залучення додаткових каналів фінансування через ОВДП, наприклад через банківську систему, оскільки кредитні установи наразі мають потенціал до розширення портфеля. Так чи інакше, перші місяці війни показали, що підтримка Національним банком не може бути основним джерелом фінансування видатків уряду.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного Банку України № 80 від 22.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0080500-22#Text>

УДК 330:12

Лінтур І. В.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Сідор В. В.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Реалізація соціальних функцій держави має безпосереднє відношення до суспільного добробуту людей, задоволення їх матеріальних, соціальних та інтелектуальних потреб, формування взаємної поваги і людської гідності, встановлення соціальної стабільності,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

соціального миру в суспільстві [1]. Виконання соціальних функцій держави передбачає такі види діяльності: політику регулювання доходів, зайнятості, соціального забезпечення, політику в сферах освіти і охорони здоров'я, культури тощо. Мета реалізації соціальних функцій держави – підтримка і розвиток людини як найвищої цінності будь-якого суспільства [2].

Для ефективного розвитку соціальної інфраструктури населення головну роль відіграє підвищення якості життя, що є основною ознакою приросту економіки в країні та зміцненням соціальної стабільності в суспільстві. У соціально-орієнтованій ринковій економіці посилюється значення соціальної функції держави. З боку уряду і держави громадянам надаються соціально-правові гарантії для задоволення різних потреб життєдіяльності на рівні визначених соціальних норм [3].

За статтею 3 Конституції України «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [4]. Такі завдання на етапі розвитку системи соціального захисту населення набувають актуальності для всіх країн світу. Функція соціального захисту населення використовує такі складові: соціальне забезпечення і соціальна допомога.

Узагальнюючи, зазначимо, що такий підхід потребує перетворень соціальних функцій держави, але тут виникають протиріччя: з одного боку, держава має створювати робочі місця та комфортні умови праці задля самостійного вирішення населенням соціальних проблем, а з іншого – держава зобов'язана забезпечити необхідною допомогою громадян, які не здатні підтримувати прожитковий мінімум. Отже, щоб досягти позитивних цілей соціального захисту населення, уряду потрібно ретельно відбирати, аналізувати та ефективно виконувати прийняті заходи соціальної політики.

Практична реалізація моделі соціальної політики залежить від політичного устрою, рівня економічного розвитку, відносин власності, структури управління, культури, моралі, особливостей історії і традицій. Інша важлива особливість реалізації соціальних функцій держави полягає в тому, що вони переважно мають справу з механізмом розподілу і споживання благ через державний бюджет. Отже, їх здійснення безпосередньо пов'язане з фінансово-бюджетною політикою, зокрема з податковою політикою держави. Однак під час реалізації соціальних функцій часто відбувається відрив мети від засобу. Так, відрив у часі і просторі податкової політики від реалізації соціальної функції, зокрема від політики бюджетного фінансування соціальних послуг (надання їх населенню безкоштовно або на

пільгових умовах), створює «фінансову ілюзію» і нераціональне ставлення до споживання соціальних послуг.

Іншими словами, у свідомості більшості громадян надання соціальних пільг сприймається поза зв'язком зі стягненням з них податків. Тому багато споживачів суспільних послуг підтримують заходи щодо збільшення обсягів фінансування соціальних програм, але як платники податків вони виступають проти будь-якого підвищення їх податкового тягаря.

Нині бюджетне фінансування соціальних функцій держави – це безповоротні, безоплатні та заплановані кошти держави та відповідних місцевих бюджетів, які розподіляються для виконання загальнодержавних потреб і функцій органів місцевого самоврядування, а також фінансове забезпечення діяльності організацій соціально-культурної сфери, що реалізується через використання бюджетних коштів на основі постійного контролю. Серед пріоритетів застосування грошових потоків у межах виконання соціальної функції держави виділяють, насамперед, підвищення заробітної плати бюджетників, грошового утримання військовослужбовців і співробітників правоохоронних органів, а також зростання життєвого рівня пенсіонерів з доведенням розміру соціальних пенсій до величини не нижче прожиткового мінімуму. Принципи здійснення бюджетного фінансування соціальних функцій держави відображені у Бюджетному кодексі України, напрями та пріоритети бюджетного фінансування відбиваються у законі України про Державний бюджет на поточний рік.

Список використаних джерел:

1. Бедринець М. Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. 2018. № 9(37). С. 98–102. DOI: 10.25264/2311-5149-2018-9(37)-98-102
2. Бичков С. І. Сучасна система соціального захисту в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_12_12
3. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання. К.: Ін-т соц.-екон. стратегій. 2007. 528 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

УДК 658

Максименко Д. В.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування та
маркетингу

Головачко В. М.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування та
маркетингу

Мукачівський державний університет

ОБЛІК ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Однією з проблем конкурентоспроможності виробничих підприємств є низька ефективність управління матеріальними, фінансовими, інформаційними та іншими потоками, що функціонують як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі підприємства. Ефективність управління поточковими процесами найбільше визначається рівнем логістичних витрат, що викликає необхідність їх обліку та внутрішнього контролю з метою оптимізації.

Система управління сучасним підприємством загалом та логістичними витратами зокрема, повинна базуватися на засадах управлінського обліку, який забезпечує виконання таких управлінських функцій як планування, облік, аналіз та контроль витрат.

Однією з найбільш значимих функцій моніторингу логістичних витрат підприємства є перш за все функція аналізу відхилень фактичних показників від планових, у процесі якого виявляються відхилення та досліджуються причини їх виникнення. Виявлені відхилення між бюджетними показниками та фактичними даними про логістичні витрати є базою для оцінювання діяльності кожного центру відповідальності другого рівня за підсумками бюджетного періоду й розроблення відповідних заходів щодо їх усунення.

Для цього необхідно застосовувати методи оцінювання діяльності центрів відповідальності, за допомогою яких можна здійснювати контроль доцільності логістичних витрат, а також їх ефективності.

В економічній літературі пропонується багато сучасних методів управління виробничими витратами-концепція ABC-кастингу (англ.-Activity-Based Costing), концепція процесно-орієнтованого управління, концепція “кілінг-кастинг” (англ. – Killing Costing), концепція управління функціями витрат, LCC-аналіз (розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції) (англ.-Life Cycle Costing), система збалансованих показників, концепція витратоутворювальних факторів, концепція стратегічного позиціонування, концепція ланцюжка цінностей (Метод VCC) (англ.-Value Chain Costing), концепція доданої вартості, концепція альтернативних витрат (витрати втрачених можливостей) та інші [1, с.339].

Деякі автори, такі як О. О. Андрухова й І. А. Якімов вважають, що основою обліку

логістичних витрат може бути їх поділ за відношенням до логістичної системи підприємства на чотири групи:

- витрати на постачання (управління закупівлями, управління замовленнями, управління запасами, організація транспортування, організація складської діяльності та управління складським технологічним процесом);

- витрати на підтримку виробництва (управління технологічними процесами, управління замовленнями у виробництві, управління технологічними запасами виробництва, підтримка стандартів якості і логістичного сервісу, організація роботи внутрішньовиробничого технологічного транспорту, управління методами обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості);

- витрати на розподіл (транспортування, організація складської діяльності, ціноутворення, планування каналів розподілу, управління технологічним процесом складування, управління запасами, підтримка стандартів якості продукції і логістичного сервісу);

- витрати на інформатизацію (управління процесом узагальнення логістичних витрат та визначення напрямків інформаційних потоків, управління витратами на формування інформаційних потоків, створення і функціонування загальної управлінської інформаційної логістичної системи) [2, с.71].

Тому, найважливішою проблемою підвищення ефективності логістичної діяльності підприємства є її удосконалення у сферах постачання, виробництва та розподілу з одночасною оптимізацією логістичних витрат. Це відповідно спричиняє потребу групувати логістичні витрати за фазами логістичної діяльності підприємства, а саме: на витрати фази постачання, витрати фази виробництва і витрати фази збуту.

На підприємствах для потреб обліку доцільно групувати логістичні витрати за центрами відповідальності таким чином: логістичні витрати відділу постачання; логістичні витрати складів виробничих запасів (сировини, матеріалів, напівфабрикатів, запасних частин та інших ТМЦ); логістичні витрати обслуговуючих підрозділів (дільниць, цехів, майстерень); логістичні витрати складів готової продукції; логістичні витрати відділу збуту; логістичні витрати відділу транспорту (у т.ч. внутрішньовиробничого); логістичні витрати відділу маркетингу; логістичні витрати відділу логістики; логістичні витрати відділу інформаційного забезпечення.

Тому, для прийняття управлінських рішень необхідна своєчасна, оперативна і достовірна інформація, яка може бути сформована підсистемами фінансового та управлінського обліку на базі застосування автоматизованих інформаційних систем.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Список використаних джерел:

1. Левкович А. В. Засади управлінської звітності про логістичні витрати виробничих підприємств / А. В. Левкович // Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції: матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету / [відповід. за вип.: проф.Семак Б. Б.]. – Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2017. – 440 с. – С.338-340.
2. Андрухова О. О. Організація обліку логістичних витрат / О. О. Андрухова, І. А. Якімов // Наука й економіка. – 2010. – №4. – С.70-73.

УДК: 657:336.02(477)

Манайло О. Е.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

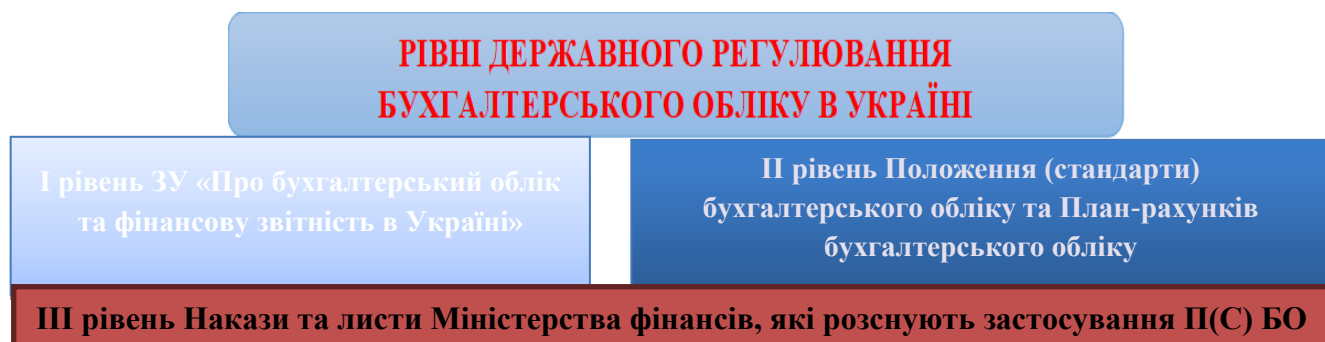
Основним нормативним актом з бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який забезпечує одноманітність обліку майна, зобов'язань, господарських операцій, складання і надання користувачам необхідної достовірної інформації про майновий стан підприємств, їхні доходи і витрати. Він встановлює єдині правові і методологічні засади організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні. Закон закріплює методологічні основи збирання, реєстрації й узагальнення інформації, що здійснюється шляхом суцільного, безперервного документування всіх господарських операцій.

Проблемою теми даного дослідження займалися ряд українських науковців, які зробили значний внесок у вивчення проблеми державного регулювання системи бухгалтерського обліку в Україні, серед яких можна виділити А. Кузьмінського, Б. Валуєва, В. Авер'янова, В. Гетьмана, В. Захожая, Г. Скиби, С. Голова, М. Білуху, М. Коваль, К. Захожая, О. Цімошинська, С. Голова, Ф. Бутинця та інших.

В Україні процес наближення (адаптації) до міжнародних стандартів безпосередньо, який берез свій початок із затвердженням Постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 р. № 1706, а саме в «Програмі реформування системи бухгалтерського обліку» із застосуванням міжнародних стандартів, де передбачено запровадження міжнародних стандартів шляхом їх поступової адаптації до економіко-правового середовища і ринкових відносин в Україні.

У 1999 році було прийнято Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р., у якому вперше було офіційно визначено поняття національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку – це нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам. Методологічною радою з бухгалтерського обліку (дорадчий орган Мінфіну) було розроблено, а Міністерством фінансів України затверджено понад три десятки національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що в основному не суперечать міжнародним стандартам. Проте певні відмінності все ж існували як результат історичних традицій національної облікової науки, певного консерватизму поглядів фахівців тощо. Якщо враховувати аналіз європейської досвіду щодо нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку то слід зауважити, що не у всіх країнах питання обліку регулюються законами про бухгалтерський облік. Так у Німеччині та Франції питання обліку регулюються податковим законодавством, у Великобританії – законом про діяльність компаній. Головною особливістю регулювання бухгалтерського обліку в США є те, як зазначає С. Голов, що «суб'єктами розробки й затвердження стандартів фінансового обліку в приватному секторі виступають недержавні органи, а самі стандарти для більшості суб'єктів господарювання не є обов'язковими. Поряд з цим стандарти та концепції фінансового обліку США (US GAAP) вважаються найбільш якісними у світі та суттєво вплинули на процес розробки міжнародних стандартів, а також на розвиток обліку в багатьох країнах світу» [10, с. 37].

Однак, на сьогодні в Україні є чинними понад 30 національних П(С)БО, у яких визначаються загальні вимоги щодо фінансової звітності та щодо розкриття інформації з бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, що функціонують на загальних підставах. В Україні існують три рівні державного регулювання бухгалтерського обліку (див. табл. 1).

В процесі теоретичного аналізу нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні дає нам підставу стверджувати, що всі нормативні й методичні регламенти

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

та положення з метою правильного використання в практичній діяльності класифікуються за різними ознаками:

- за ознакою обов'язкового застосування організаційні документи поділяються на обов'язкові (Закон про бухгалтерський облік, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку тощо) і внутрішні документи підприємства;
- за ознакою конкретизації розрізняють типові й індивідуальні документи;
- за сферою застосування організаційні документи, залежно від їх поширення на об'єкти організації обліку поділяються на такі, що регламентують види робіт;
- обліковий процес (графіки, стандарти), роботу апарату управління (положення про відділи, посадові інструкції тощо), обліковий процес і роботу апарату управління одночасно (методичні вказівки з ведення обліку в умовах його автоматизації).

Термін «організація обліку» охоплює широке коло питань, яке постійно збільшується під впливом зростаючих вимог до обліку. Так В. Сопко визначає організацію обліку як систему методів, способів та заходів, які забезпечують оптимальне функціонування бухгалтерського обліку та подальший його розвиток. А. Кузьминский зазначає, що організація облікового процесу в тій чи іншій ланці народного господарства в значній мірі залежить від організації облікового апарату і праці облікових працівників. Ф. Бутинець дає наступне визначення організації обліку – це сукупність заходів власника підприємства, які мають цілеспрямований характер щодо створення, забезпечення, постійного впорядкування і вдосконалення функціонування системи бухгалтерського обліку та здійснення його процесу на підприємстві.

Таким чином організація обліку є одним із важелів нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку, який включає організацію облікового процесу, облікового апарату та праці облікових працівників.

Список використаних джерел:

1. Голов С. Бухгалтерський облік у США: стандарти та практика / С. Голов // Бухгалтерський облік та аудит. – 2001. – № 10. – С. 37-44.

Сторожук Т. М.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ У СКЛАДІ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

В балансі в третьому розділі пасиву в складі поточних зобов'язань підприємства за рядком 1665 є стаття «Доходи майбутніх періодів» [1]. Відображення доходів у складі зобов'язань вже свідчить, що доходи майбутніх періодів є особливим видом доходів і особливим видом зобов'язань. Тому зрозуміло, що організація обліку доходів майбутніх періодів у складі зобов'язань підприємства – у звітному періоді порядок їх зарахування до складу доходів – у майбутніх періодах є актуальним та проблемним питанням для суб'єктів господарювання. Згідно з Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності № 433[2] у статті «Доходи майбутніх періодів» відображаються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів. Тому доходи майбутніх періодів можна трактувати як надходження грошових коштів та інших активів в результаті минулих подій, які призводять до виникнення з зобов'язань підприємства, оскільки відносяться до майбутніх періодів. Тобто, це надходження у вигляді попередніх платежів, зарахування яких до складу доходів підприємства має відбуватися у подальших періодах, у міру їх настання. Таким чином, це надходження економічних вигід на підприємство, які мають ознаки доходів, але не можуть бути зараховані як такі у поточному періоді, оскільки відносяться до декількох наступних звітних періодів. Разом з тим, такі надходження в даному звітному періоді призводять до виникнення зобов'язань підприємства. Наявність ознак і доходів і зобов'язань таких надходжень обумовлює їх облік як особливих зобов'язань підприємства, які в майбутньому при настанні умов стануть доходами.

Лист Міністерства фінансів України «Про доходи майбутніх періодів» [3], посилаючись на Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [4], до доходів майбутніх періодів видавництва відносить, зокрема, доходи від передплати газет, журналів, періодичних та довідкових видань, а також доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі). Крім вище зазначених, до доходів майбутніх періодів можуть бути віднесені: виручка за ще не виконані вантажні перевезення; виручка за перевезення пасажирів за

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

проїзними квитками; внесена попередньо квартирна плата, плата за комунальні послуги; передплата періодичних видань (у видавництвах); абонементна плата за користування засобами зв'язку (для підприємств зв'язку); інші види попередньо отриманих платежів.

В результаті одержання таких платежів на балансі у підприємства виникають зобов'язання, які втрачають силу в міру їх виконання (здійснення перевезень, надання послуг зв'язку, доставки періодичних видань, тощо). Тому, відповідно до п.6 НП(С)БО 11 «Зобов'язання»[5], доходи майбутніх періодів є одним із видів зобов'язань підприємства. Разом з тим, такі надходження можна визнати доходами згідно п.5 НП(С)БО 15 «Дохід» [6], оскільки є ознаки визнання доходу: збільшення активів у вигляді надходження виручки і оцінка доходу не тільки може бути достовірно визначена, а вже є визначена. Всі види надходжень у вигляді попередньо отриманих орендних платежів, платежів за не виконані ще роботи (послуги), але вже оформлені і які повинні відбуватися не в поточному місяці, а в наступному – цілком можна визнати доходами вже зараз. Єдине, що не дозволяє це зробити – це дія принципу нарахування та відповідності доходів витратам.

Ще один аспект, який потребує особливої уваги – це відображення таких надходжень на рахунках бухгалтерського обліку. В Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [7] для обліку доходів майбутніх періодів передбачено рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів». Разом з тим, для обліку отриманих авансів є окремий рахунок 681«Розрахунки за авансами одержаними». Різниця між авансами одержаними та доходами майбутніх періодів є те, що аванси отримуються за матеріальні цінності або виконані роботи, період відвантаження (надання) яких чітко визначено. Коли настає такий період чи конкретна дата відбувається погашення (зарахування) авансу. Погашення отриманих доходів майбутніх періодів відбувається у часі послідовно та безперервно, оскільки вони є доходами декількох майбутніх періодів, і визнання їх доходами буде здійснюватися в тих періодах, до яких ці доходи відносяться. Таким чином, важливо доходи майбутніх періодів відрізняти від авансів отриманих. Ще одна особливість, яка відрізняє доходи майбутніх періодів від авансів отриманих, полягає також у відсутності на рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» сум ПДВ. В той час суми ПДВ є у складі попередніх оплат, що обліковуються на рахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Ця відмінність пояснюється тим, що по одержаних авансах існує велика вірогідність їх повернення платнику. Тому суми звичайних авансів краще обліковувати на рахунку 681«Розрахунки за авансами одержаними» у повному обсязі отриманої оплати.

Крім того, відповідно до п.4 розділу IV Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [8] основні засоби, нематеріальні активи, які виявлені в лишках при інвентаризації, підлягають оприбуткуванню зі збільшенням доходів майбутніх періодів.

Також часто рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів» використовують для визнання цільового фінансування доходами майбутніх періодів. Відповідно до п. 19 НП(С)БО 15 «Дохід» [6] цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування основних засобів чи нематеріальних активів пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів. А період корисного використання необоротних активів є тривалим періодом, який перевищує один рік.

Аналітичний облік доходів майбутніх періодів ведеться за їх видами, датами їх утворення і визнання доходами звітного періоду та за кожним платником.

Очевидно, що особливість таких надходжень, які мають ознаки і доходів і зобов'язань, їх різноманітність та індивідуальний порядок перенесення зі складу зобов'язань до складу доходів є предметом облікової політики підприємств.

Список використаних джерел:

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 28.03.2013 № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>
3. Про доходи майбутніх періодів. Лист Міністерства фінансів України 19.03.2004 № 31-03143-301-25/4421. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4421201-04#Text>
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
5. НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>
6. НП(С)БО 15 «Дохід». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено Наказом

Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 (у редакції від 29.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>

8. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

УДК 339.37

Проскура В. Ф.,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, управління
економічними процесами та туризму
Росоха В. М.,
здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК НАПРЯМОК ДОСЯГНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Поняття «диверсифікація» походить від лат. *diversus* – різний та *facere* – робити. Аналіз визначень поняття «диверсифікація», наведених у науковій літературі, показав, що переважна більшість із них відображає діяльність підприємств різних сфер виробництва. При цьому в одних акцент зроблено на необхідність досягнення цілей, зокрема, зниження ризику втрати доходу та капітал, в інших – «на засоби досягнення цих цілей (створення компаній, які працюють у різних галузях, розширення сфер діяльності на ринках нових товарів, проникнення у нові сфери виробництва)».

Типовим в даному контексті є визначення українського вченого М. Д. Корінька: «диверсифікація – це інноваційний процес різностороннього розвитку господарюючого суб'єкта шляхом перерозподілу ресурсів, проникнення в інші галузі виробництва та на ринки нових товарів і послуг з метою зниження ризиків та збільшення доходів» [4].

Пропонуємо наступне визначення поняття «диверсифікація діяльності підприємницьких мереж у торгівлі»: процес розширення та інтеграції різних видів діяльності як пов'язаних, так і не пов'язаних між собою, на основі комплексного використання ключових компетенцій і ресурсів, що дозволяє отримати джерела синергетичного ефекту, досягти конкурентних переваг у бізнес-середовищі та підвищити ефективність функціонування підприємницької мережі у торгівлі [2].

Сучасні складні умови ведення торгового бізнесу, динамічний характер довкілля обумовлюють необхідність пошуку суб'єктами господарювання шляхів зміцнення

конкурентних позицій на споживчому ринку. Світовий досвід свідчить, що серед існуючих механізмів підвищення конкурентоспроможності торгівельних підприємств дедалі суттєвішими стають інтеграційні та диверсифікаційні стратегії розвитку. Вони суттєво змінюють модель організації, її риси та властивості, сприяють активізації інвестиційного процесу та інтелектуального потенціалу шляхом залучення додаткових ресурсів, доступних лише для інтегрованих та диверсифікованих структур.

До найбільш суттєвих ознак диверсифікації як правило відносять:

- розширення асортименту продукції (товарів, робіт, послуг);
- переливання капіталу в інші сфери та галузі діяльності;
- вихід підприємства на нові сектори ринку;
- розширення географічних меж діяльності;
- розподіл фінансових ресурсів;
- зміна організаційних структур;
- освоєння нових видів додаткових торгівельних послуг;
- освоєння новітніх технологій.

У ринкових умовах диверсифікація забезпечує торгівельному підприємству ресурсні, технологічні, інноваційні, партнерські та конкурентні переваги.

Основними мотивами, які зумовлюють вибір стратегії диверсифікації як стратегії зростання є зменшення підприємницького ризику, зростання фінансової рівноваги за рахунок синергетичного ефекту, адаптація організації до змін довкілля, забезпечення конкурентоспроможності тощо.

Узагальнюючи різні підходи, диверсифікацію діяльності торговельного підприємства доцільно розглядати як одну з альтернативних стратегій функціонування та розвитку бізнесу, пов'язану з переходом до нових товарів, технологій, ринків та галузі з метою збереження та підвищення економічної стійкості підприємства до можливих ризиків в умовах динамічних змін довкілля, рівня економічної ефективності та результативності функціонування.

У стратегічному менеджменті диверсифікацію прийнято класифікувати. Зокрема виділяють такі її види:

1) концентрична (зв'язана) диверсифікація - передбачає розширення видів діяльності, ринків збуту, або асортименту. При цьому нові напрямки з технічної та/або маркетингової точки зору мають схожість з основною діяльністю компанії;

2) конгломератна (незв'язна) диверсифікація – передбачає розширення діяльності торговельного підприємства в напрямках, що не мають відношення до основної діяльності компанії.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Концентрична диверсифікація має певні переваги, у тому числі відносно менші управлінські ризики, можливість застосування накопичених компетенцій, досвіду, створеної репутації для зміцнення позиції на ринку, зниження витрат, синергетичний ефект. Однак, концентрична диверсифікація набагато меншою мірою, ніж конгломератна, сприяє зниженню ризиків, в першу чергу галузевих, так як компанія залишається залежною від загального стану галузі, отже, у разі серйозних галузевих змін, наприклад у технологіях чи споживчих перевагах, вона може зазнати серйозних збитків, аж до банкрутства.

Концентричну диверсифікацію прийнято поділяти на два види: вертикальну та горизонтальну.

Вертикальна диверсифікація передбачає появу у складі компанії підприємств, які виробляють товари чи послуги, що входять у ланцюжок виробництва та збуту основного продукту. Доцільність вертикальної диверсифікації визначається ефектами, що досягаються з її допомогою: контроль стратегічно важливих ланок ланцюжка виробництва та збуту може сприяти зростанню рентабельності, а також підвищенню стійкості та зниження ризиків, пов'язаних з неефективною роботою контрагентів.

Горизонтальна диверсифікація – це стратегія, що передбачає наявність у рамках однієї компанії (групи компаній) підрозділів, що працюють в одній галузі діяльності та, можливо, конкурують між собою. Основна мета горизонтальної диверсифікації - посилення позиції фірми у галузі, крім того, з її допомогою можуть бути досягнуті такі результати:

- географічне розширення ринків;
- розширення асортименту товарів та послуг;
- розширення цільової аудиторії.

Досягнення даних результатів, як правило, супроводжується ефектом економії від масштабу, що стає додатковою конкурентною перевагою.

Прикладом горизонтальної диверсифікації вважається диверсифікація роздрібних брендів. Компанії, що оперують магазинами під різними брендами, що діють в одному сегменті, але орієнтованими на різну цільову аудиторію, отримують позитивні ефекти, властиві стратегії горизонтальної диверсифікації: вони досягають ширшого охоплення цільової аудиторії у поєднанні з економією від масштабу та мають переваги за рахунок перенесення накопичених компетенцій та досвіду.

Концентрична (споріднена) диверсифікація передбачає, що підприємство не змінює основного виду своєї діяльності, а лише особливим чином розширює асортимент пропонуванних товарів та послуг, а саме:

– проводиться доповнення існуючої номенклатури товарами, які з технологічного чи маркетингового погляду схожі на ті, які пропонує торгове підприємство. Основною метою таких дій є залучення нових споживачів (концентрична диверсифікація);

– проводиться доповнення асортименту товарами та послугами, які не пов'язані з традиційними, але є взаємопідсилюючими та можуть викликати інтерес у покупців (горизонтальна диверсифікація).

Конгломеративна диверсифікація, або диверсифікація у не споріднені види діяльності – поповнення асортименту товарами, або послугами які не стосуються ні основного асортиментного профілю, або виду діяльності торговельного підприємства, ні очікувань його споживачів.

Ступінь диверсифікації торгових підприємств доцільно визначати за такими критеріями: сегментами, товарною пропозицією, торговими каналами та інструментами, ринками та видами бізнесу.

Серед основних напрямів диверсифікації діяльності торгових підприємств, що мають прояв у сучасних умовах, слід виділити такі:

1. Диверсифікація у межах роздрібного бізнесу:

- власне виробництво напівфабрикатів та кулінарних виробів;
- організація післяпродажного обслуговування, або надання додаткових послуг;
- територіальна диверсифікація шляхом формування національних, міжнародних мереж;
- формування підрозділу з організації імпорту товарів (власний імпорт);
- введення непрофільних товарних груп в асортимент (у разі, якщо можливості для диверсифікації власного асортименту недостатні, вводяться непрофільні товарні групи на орендованих площах);
- відкриття нових типів магазинів (супермаркет, гіпермаркет, міні-маркет);
- диверсифікація форм продажу шляхом створення підрозділу Інтернет-торгівлі, або торгівлі за каталогами (попередніми замовленнями) в рамках корпоративної торгової мережі.

2. Розширення діапазону видів економічної діяльності шляхом входження підприємства до нових секторів бізнесу – виробництво споживчих товарів, відкриття банку, мережі аптек, кафе, ресторанів, медичних центрів тощо.

Важливим моментом у процесі вибору напряму диверсифікації для торгового підприємства має стати критерій мінімізації ризику зміни сфери діяльності, товару чи цільового сегмента. Тільки стратегія, узгоджена з умовами конкретної ситуації, позиції на

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

ринку, потенціалом та цілями підприємства, здатна забезпечити досягнення конкурентних переваг.

Список використаних джерел

1. Богуславський Є.І. Вибір оптимального методу диверсифікації підприємств [Текст] / Є.І. Богуславський, А.О. Черниченко // Ефективна економіка – 2013. – №10.
2. Кавун О. О. Диверсифікація діяльності підприємницьких мереж у торгівлі: сутність, форми, мотиви та ризики здійснення. –Проблемиекономіки № 2, 2014, с.245
3. Корінько М. Д. Диверсифікація в історії економічної думки // Актуальні проблеми економіки. – № 1 (19). – 2003.
4. Корінько М. Д. Диверсифікація: теоретичні та методологічні основи: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 488 с.
5. Шимко О. В. Диверсифікація як стратегічний напрям розвитку торговельних підприємств.– Бізнес-інформ № 2 '2018, с. 159.

Секція 4

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 368

Братюк В. П.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ РИЗИК ТА ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ

Ризик – об’єктивно-суб’єктивна категорія, пов’язана з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення суб’єктом очікуваного результату. Елементами ризику є: об’єкт; суб’єкт; джерело ризику [1]. У класичній теорії ризику (Дж. Мілль, Н. И. Сениор) ризик визначається як збиток, що наноситься здійсненням обраного рішення.

Сучасні теорія і практика управління ризиками розглядають ризик не тільки як небажану ознаку невизначеності майбутніх подій, а й як джерело позитивних, прибуткових можливостей, тобто виокремлюють два типи ризиків: ризик-негатив та ризик-позитив. Першого потрібно уникати, а на другий виважено погоджуватися, бо він є носієм потенційного позитивного результату.

Отже, управління ризиком передбачає не лише в його уникненні (що не завжди можливо), а й у зміні середовища та цілей системи з метою спрямування її загальної схильності від ризиків-негативів до ризиків-позитивів. Оскільки сукупність ризиків є системою, уникнення одного ризику може активізувати схильність до іншого, прийняття ризику-позитиву може зумовити виникнення ризику-негативу. Тому необхідне інтегроване, цілісне управління системою ризиків. Якщо розглядати ризик як тривимірну модель (ризик як загроза, ризик як невизначеність, ризик як шанс (можливість)), то він потребує не мінімізації, а оптимізації [2].

Дослідники не лише по-різному трактують зміст поняття «ризик», а й неоднаково оцінюють його об’єктивність чи суб’єктивність. Деякі економісти вважають, що він є категорією об’єктивною. Об’єктивність ризику виявляється в тому, що це економічна категорія, яка позначає реально існуючу невизначеність і конфліктність в економічній (господарській) діяльності, незалежно від того, чи усвідомлюють її особи, які приймають рішення, чи ні.

Прихильники об'єктивної концепції вважають, що ризик – це загроза появи майбутніх несприятливих наслідків, які неможливо точно спрогнозувати. Представники суб'єктивної концепції наполягають, що ризик завжди суб'єктивний, оскільки виявляється як оцінка людиною ситуації, вчинків, дій, свідомий вибір з урахуванням можливих альтернатив, наслідків.

Суб'єктивна концепція зорієнтована на суб'єкт дій, вибір варіантів поведінки, що зумовлює виникнення чи уникнення певних обов'язків у суб'єктів ризику. Оскільки ризик завжди пов'язаний з волею й усвідомленням його особистістю, то він передбачає насамперед вибір варіантів поведінки з урахуванням імовірності виникнення несприятливих наслідків [3].

Отже, можна дійти висновку, що ризик – це не лише збитки, які супроводжують реалізацію господарського рішення, а й можливість відхилення від цілей, заради яких приймається рішення, тобто відсутність сподіваних результатів.

Важливим процесом при вивченні ризику є його оцінка. Оцінка ризику є науковим процесом. Оцінка ризику є інструментом підтримки прийняття рішень для осіб, які приймають рішення (управління ризиками).

Оцінка ризику повинна визначити:

- що може піти не так?
- наскільки ймовірно, що це може піти не так?
- наскільки це буде серйозно, якщо це піде не так?
- що можна зробити, щоб зменшити ймовірність і / або серйозність того, що відбувається?

Аналіз ризику – це застосування системи спеціальних знань з дослідження економічних явищ і процесів за невизначеності та конфліктності з метою отримання якісної та кількісної інформації, яка необхідна для прийняття управлінських рішень з урахуванням ризику.

Мета аналізу ризику – дати потенційним партнерам або учасникам проекту потрібні дані для прийняття рішення щодо доцільності участі у проекті та заходів їх захисту від можливих фінансових втрат. Тому аналіз може проводити кожен учасник проекту.

Мета проведення оцінки ризиків полягає в тому, щоб дозволити роботодавцю ефективно вживати заходів, необхідних для захисту безпеки і здоров'я працівників.

Отже, оцінка ризику – це лише частина цілого процесу аналізу ризику. Немає певного закону, який регулює порядок проведення оцінки ризику. Але все ж існують два принципи, на які звертається увага у всіх керівних документах, при оцінці ризику:

- необхідно враховувати всі фактори ризику та можливі загрози;

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

– визначивши ризик, необхідно з'ясувати, чи можливо позбутися від нього повністю. Якщо ні, то які можливі наслідки. Можна використовувати найрізноманітніші методи оцінки ризику (і їх комбінації) за умови, що вони містять в собі необхідні елементи.

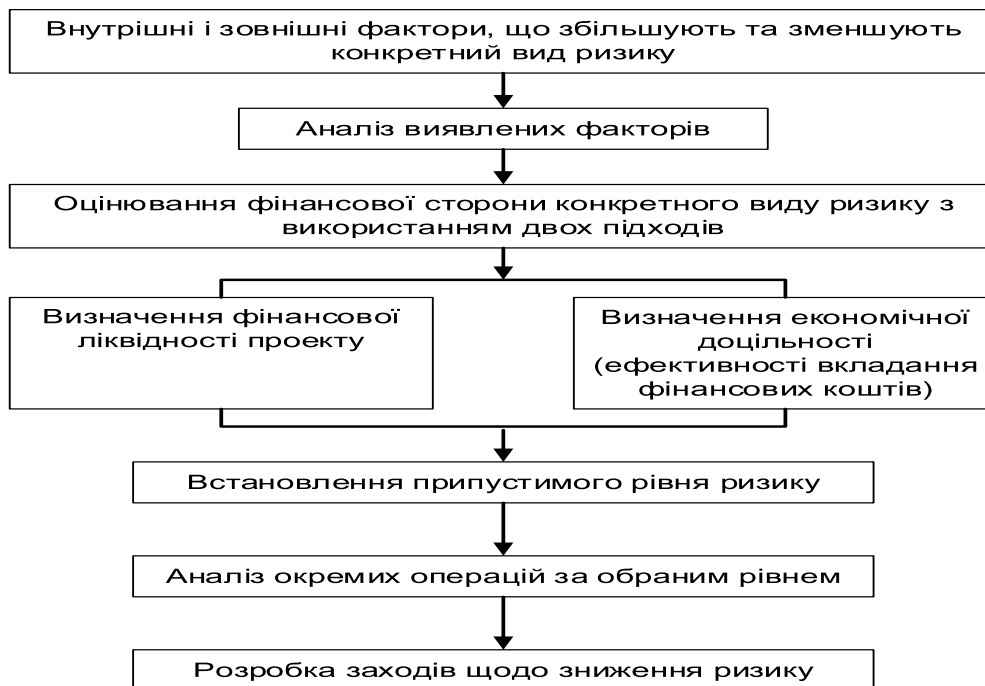

Рис.1. Процес оцінки ризиків на підприємстві

Отже, ризик притаманний будь-якій сфері нашого життя та життєдіяльності. Нашу думку, підприємницький ризик в сучасних умовах – це можливість неповернення коштів, витрачених на виробництво та реалізацію продукції, яка залежить від видів людської діяльності та природних явищ. Таке поняття дає змогу: характеризувати ризик не лише з точки зору якісної оцінки, але й з кількісної; застосовувати конкретні методи та прийоми щодо його запобігання; ідентифікації його з ризиками, притаманними іншим сферам діяльності підприємств. Ризик в цьому випадку може оцінюватись його ступенем та розміром. Необхідно ефективно та раціонально управляти ризиком. Від цього залежить фінансовий стан підприємства.

Список використаних джерел:

1. Александро́ва, М.М. Страхування. URL:economics.kiev.ua
2. Кута́шенко, М.В. (2009). Сутність ризику і причини його виникнення. Інвестиції: практика та досвід. № 6.
3. Балаба́нов, И.Т. (2000). Основы финансового менеджмента. М.: Финансы и статистика. 525 с.
4. Кузьма́к, О.М. Ефективна система ризик-менеджменту як дієвий засіб забезпечення стійкості фінансових установ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>

Братюк В. П.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Вакула М. М.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Медичне страхування є важливим елементом соціального захисту, який забезпечує доступ до якісної медичної допомоги та зменшує фінансові ризики для населення. У багатьох країнах світу медичне страхування є обов'язковим для всіх громадян, тоді як у деяких воно є додатковою послугою. У цій роботі ми проаналізуємо роль медичного страхування в соціальному захисті, оцінимо його проблеми та перспективи.

Медичне страхування є важливим елементом соціального захисту, оскільки воно забезпечує доступ до медичної допомоги та захищає громадян від фінансових ризиків, пов'язаних з необхідністю лікування. За допомогою медичного страхування громадяни можуть отримувати медичну допомогу без додаткових витрат та необхідності шукати кошти на лікування в складних життєвих ситуаціях.

Крім того, медичне страхування сприяє зменшенню нерівностей в доступі до медичної допомоги між різними соціальними групами, оскільки воно дозволяє отримувати медичну допомогу незалежно від доходу та соціального статусу. Однак, медичне страхування має деякі проблеми, які потребують вирішення. Одна з найбільших проблем полягає у високих вартостях страхування та медичної допомоги. Не всі громадяни можуть дозволити собі оплату високих страхових внесків, що створює нерівності в доступі до медичної допомоги.

Іншою проблемою є недостатній обсяг покриття медичних послуг. У деяких випадках страхування не покриває всіх необхідних процедур та ліків, що може призвести до необхідності самостійно оплачувати додаткові послуги.

Також можливість вибору страхувальника та медичних закладів може бути обмежена, що обмежує свободу вибору та зменшує якість медичної допомоги.

Щоб зменшити проблеми, пов'язані з медичним страхуванням, необхідно вдосконалювати систему та впроваджувати нові підходи. Одним з можливих рішень є розвиток обов'язкового медичного страхування для всіх громадян, що забезпечить більш широкий доступ до медичної допомоги та зменшить нерівності.

Також можливим рішенням є розвиток електронної системи медичного страхування, що забезпечить більш прозору та ефективну систему. Така система може включати в себе

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

можливість вибору страхувальника та медичного закладу, що збільшить свободу вибору та зменшить нерівності в доступі до медичної допомоги.

Медичне страхування є важливим елементом соціального захисту, який забезпечує доступ до медичної допомоги та зменшує фінансові ризики для населення. Проте, існують проблеми, пов'язані з високими вартостями, недостатнім покриттям та обмеженням вибору. Для розв'язання цих проблем можливими рішеннями є розвиток обов'язкового медичного страхування та розвиток електронної системи медичного страхування.

Розвиток медичного страхування є важливим елементом соціального захисту, оскільки забезпечує доступ до медичної допомоги та зменшує фінансові ризики для населення. Однак, варто звернути увагу на проблеми, пов'язані з високими вартостями, недостатнім покриттям та обмеженням вибору. Для вирішення цих проблем можна використовувати різні підходи, які включають в себе розвиток обов'язкового медичного страхування для всіх громадян та розвиток електронної системи медичного страхування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» від 19 жовтня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
2. Іванова, О. (2020). Медичне страхування в Україні: стан та перспективи розвитку.
3. Васильєва, Л. (2019). Оцінка ефективності медичного страхування в Україні.
4. Шевченко Н. (2018). Роль медичного страхування в системі соціального захисту населення.

УДК 368

Братюк В. П.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Гнідин Т. Р.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

На сьогодні, враховуючи нестабільну ситуацію у світовій економіці, страховий ринок відіграє дуже важливу роль у функціонуванні кожної держави. Адже страхування можна вважати певним механізмом накопичення грошової маси і перетворення її у довгострокову інвестицію в своє життя, здоров'я чи майно. На жаль, ринок страхування в Україні наразі не відповідає світовому рівню, тому доцільно буде проаналізувати та скористатись досвідом провідних країн світу.

Сполучені Штати Америки мають одну з найкращих в світі систем страхування, що займає майже чверть світового страхового ринку. На такий показник впливає не тільки грамотна політика держави, а й відповідальність та обізнаність громадян у питаннях страхування.

Саме ця країна одна з перших ввела обов'язкове медичне страхування ще в 1964 році, а в 2010 відбулася революційна подія - новий президент США Барак Обама затвердив закон AffordableCareAct, відомий як Obamacare, відповідно якого медичне страхування стало громадянським обов'язком кожного, сьогодні ж відсутність медичного страхування не тільки несе за собою втрату великих сум на безпосереднє лікування, а й на виплату штрафу за відсутність страхового полісу [1].

Наразі існує 2 типи медичного страхування:

- Health Maintenance Organization (Дозволяє лікуватися лише в певних клініках, найдешевший варіант).
- Preferred Provider Organization (Список клінік набагато ширший, менша кількість доплат).

В середньому страхування в США коштує близько 300\$. Часто, страхування не покриває усю вартість лікування, тому кожен може обрати для себе план страхового платежу: (Platinum-найбільша сума страхових внесків, проте страхова виплачує 90% витрат, Gold-компенсація 80% витрат, Silver-70%, Bronze-60%, вважається найпоширенішою, Minimal-компенсує лише базові медичні послуги для людей до 30 років).

Цікавий досвід соціального пенсійного страхування: працюючі громадяни сплачують так званий пенсійний податок, який становить 7,65% доходу, якщо загальний річний дохід не перевищує 65 000 доларів. 6,2% йде безпосередньо формування майбутньої пенсії, а 1,45% йде у медичне забезпечення. Цікаво, що, якщо доходи вищі за 65 000 доларів, стягується лише 1,45%. Пенсійний вік у США 65 років, проте якщо досвід роботи людини складає менше 10 років, то пенсія їй не виплачується взагалі [2].

Кожен американець має можливість отримувати додаткову плату до пенсії за рахунок особистого пенсійного рахунку, який складається з коштів, що не прив'язані до податків, максимальний щорічний внесок-2000 доларів. Зняти кошти можливо після 60-річчя, одна після 80 років, рахунок буде закрито. Це надзвичайно поширена практика, адже населення США передчасно замислюється про пенсію.

Також надзвичайно розвинена соціально- страхова система. Кожен громадянин, що працює, має спеціальний документ SocialSecurityNumber, який є обліковою карткою. Розміри соціальних виплат залежать від стажу роботи, рівня доходу і т.д. Основні 3 категорії соціального страхування: від безробіття (на випадок втрати роботи, сплачується

роботодавцем, у розмірі 6,2% від доходу, в середньому складає 200-300\$); за тимчасовою непрацездатністю (працівники які отримали інвалідність внаслідок хвороби, непов'язаної з роботою, можливе за 5-річного стажу роботи); за втратою годувальника (якщо сім'я працівника втратила основного годувальника, внаслідок його смерті); від виробничого травматизму (хвороба або інвалідність була спричинена робочими умовами).

Автострахування в США обов'язкове, у більшості штатів незастрахований автомобіль навіть не буде зареєстрований. В цього виду страхування є ряд особливостей: для людей із вищою освітою діє знижка 5-10%; враховується історія водіння, наявність ДТП; якщо в користуванні є гараж, то дається додаткова знижка; людям вище 25 років страхування оформлюється дешевше, адже більшість ДТП відбувається за участі молодого населення 18-25 років.

Страхування житла, навідміну від автомобільного, є добровільним. Тобто кожен громадянин за власним бажанням має можливість застрахувати своє помешкання, що особливо актуальне для штатів із поганими погодними умовами (наприклад велика доля страхування житла у Флориді пов'язана з частими ураганами). Зазвичай страховий внесок складає близько 3% від вартості об'єкту нерухомості.

Страхуванням вкладів займається спеціальне агентство Federal Deposit Insurance Corporation, сума відшкодування депозиту наразі складає 25 000 \$.

Отже, в США існує особливе законодавче регулювання страхового ринку, на якому розвинені всі види страхування. Завдяки грамотному побудуванню даної системи послуг зі сторони держави, забезпечується не лише достойний рівень добробуту громадян, а й підтримується лідерство Сполучених Штатів у даній галузі.

Список використаних джерел:

1. Реформа охорони здоров'я та захисту пацієнтів у США. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Реформа_охорони_здоров%27я_та_захисту_пацієнтів_у_США
2. Система соціального страхування у США. URL: <https://ukr-life.com.ua/systema-sotsialnoho-strakhuvannia-u-ssha/>
3. Ознамець, В.Ф. (2018). Соціальне страхування в США. Стратегічні орієнтири. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3415>
4. Самсонова, К. В. (2010). Досвід зарубіжних країн світу у галузі страхування. Наукові записки. http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_10_2/stat_10_2/14.doc
5. Тлуста, Г. Ю. (2011). Медичне страхування в США: теорія та практика функціонування. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка, 126. С. 35-39.

Братюк В. П.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Меденці М.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Розвиток страхового ринку України свідчить про зацікавленість у провадженні та модернізації страхових послуг як з боку страховиків, так і з боку страхувальників. Проте такий розвиток не забезпечує стану фінансової надійності страхового ринку, та страхових організацій, що особливо виявляється за впливу важкопрогнозованих форс-мажорних обставин. Наприклад, наслідки фінансової кризи, випробовування COVID-19, війна на Україна та похідні негативні наслідки, що тягнуть за собою проблеми страхового ринку, змусили замислитись топ-менеджерів страхових компаній (СК) над тим, як шляхом ефективного менеджменту можна вберегти компанію від збитків у майбутньому і забезпечити їй фінансову стабільність за будь-яких зовнішніх впливів. Для вирішення цього питання, на думку автора, слід спочатку проаналізувати стан страхового ринку України у цілому, а потім дослідити внутрішні та зовнішні фактори впливу на фінансовий стан страхової компанії. Прогнозована фінансова криза 2023-2024 рр. робить наше дослідження надзвичайно актуальним.

Ситуація, що склалася, засвідчила підвищену чутливість страхових організацій до впливу зовнішніх чинників та неефективний менеджмент, що не забезпечував фінансової стійкості СК і не застосовував системного підходу до управління. За умов активного розвитку страхової сфери значна частина топ-менеджерів робила ставку на захоплення частки ринку шляхом демпінгування цін, не приділяючи при цьому належної уваги управлінню страховими резервами, зокрема рівню їх ліквідності, й т. ін.

Страховий менеджмент можна визначити як цілеспрямований вплив держави, власників компаній, менеджерів, співробітників та посередників страховика на процес досягнення його мети у змінному ринковому середовищі шляхом раціонального формування і використання потенціалу організації (компанії). Страховий менеджмент можна визначити і як управління діяльністю акціонерної страхової компанії, що функціонує в умовах конкурентного економічного середовища, яке включає постановку цілей, вибір засобів і розробку методів їх досягнення

Проаналізувавши бізнес-процеси, фінансові та інформаційні потоки, особливості функціонування й управління СК [1; 2; 3; 4], були виявлені основні важелі (параметри)

впливу на фінансову стабільність страховика і проблемні сфери, у межах яких здійснюється цей вплив. Важливим тут є не просто їх визначення, а розуміння системи взаємозв'язків між ними.

Після детального аналізу окреслених проблемних сфер було складено приблизний перелік проблем, що потребують вирішення на різних рівнях управління СК для досягнення її фінансової стабільності. На думку автора, найважливішим є ефективне розв'язання проблем тактичного менеджменту, що забезпечить бажаний результат втілення стратегії на оперативному рівні виконання завдань.

Для управління СК необхідно також урахувати вплив зовнішніх чинників. Джерелами їх породження можуть бути світовий фінансовий і страховий ринки, український фінансовий та страховий ринки, органи державної влади, природні катаклізми тощо. Труднощі прогнозування такого впливу додатково ускладнюють управління СК. Аналіз українського страхового ринку [5] виявив основні ринкові, андеррайтерські, кредитні, операційні ризики і ризики ліквідності. Ті серед них, що мають найбільший рівень ризикованості, є обов'язковими для врахування при складанні тактичного плану менеджменту СК.

На підставі проведеного дослідження запропоновано можливі заходи для вирішення базових проблем на тактичному рівні управління СК:

1. Визначення методології розрахунку страхових тарифів, що забезпечить еквівалентність зобов'язань страхувальників і страховика. Йдеться про обсяг страхових премій, адекватний потенційним страховим виплатам, який дозволить виконувати страховикові свої зобов'язання не лише перед клієнтами, а й перед співробітниками, постачальниками та іншими контрагентами.

2. Створення системи управління обсягом і ефективністю розміщення частини статутного фонду, вибір підходу до формування гарантійного фонду та його розрахунок, виявлення видів страхування, що потребують формування вільних резервів і визначення розмірів цих резервів.

3. Формування системи управління розміром та структурою страхового портфеля, що забезпечить бажану фінансову надійність і прибутковість діяльності страхової компанії за поточних умов внутрішнього та зовнішнього середовища її функціонування.

4. Встановлення розміру страхових резервів, адекватного зобов'язанням; формування страхових резервів з урахуванням особливостей видів і об'єктів страхування, розподілу ризиків у просторі та часі й інших об'єктивних характеристик ризиків, які взяті на страхування; запровадження системи ефективного розміщення страхових резервів.

5. Застосування системи перестрахування, яка дозволить збалансувати ризики, страховий портфель та страхові резерви СК, враховуючи обсяги і структуру власних коштів страховика.

Отже, для забезпечення фінансової надійності СК необхідно розробити систему тактичного менеджменту, що дасть змогу комплексно вирішити описані вище базові проблеми управління нею та враховуватиме зовнішні впливи. Найбільш відчутними для сучасного страхового ринку є ризики, спричинені такими чинниками, як: зміна курсу валют, відсоткових ставок та вартості нерухомості, недостатність страхових премій і страхових резервів, катастрофічні збитки, помилки персоналу, недосконале законодавство та ін. Вони мають бути взяті до уваги при прийнятті рішень на різних рівнях управління страховою компанією (залежно від природи ризику, його прогнозованості та масштабу можливих наслідків).

Список використаних джерел:

1. Архипов А. П. Фінансовий менеджмент у страхуванні / А. П. Архипов. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 160 с.
2. Осадець С. С. Страхування: підручник / С. С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
3. Залетов А. Н. Страхование в Украине / А. Н. Залетов; под ред. д. е. н. О. А. Слюсаренко. – К.: Международная агенция «BeeZone», 2002. – 452 с.
4. Турбина К. Е. Тенденции развития мирового рынка страхования / К. Е. Турбина. – М.: АНКЛ, 2000. – 320 с.
5. Гордиенко И. Риски украинского страхового рынка в 2011 году / И. Гордиенко // Insurance Top. – 2011. – № 2(34). – С. 8-10.

УДК 336.7

Гладинець Н.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Бабидорич В.В.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

**ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК
ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Кожне підприємство у процесі своєї поточної діяльності реалізує одночасно велику кількість різних видів діяльності, метою яких для комерційного підприємства є максимізація прибутку та забезпечення найвищого рівня ефективності використання задіяних ресурсів.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Серед головних видів діяльності, які обов'язково реалізуються підприємством незалежно від його спеціалізації, є виробнича, комерційна та інноваційна діяльність, управління персоналом та мотивація праці, економічна та фінансова діяльність.

Фінансово-економічна діяльність є основою подальшого розвитку підприємства будь-якої галузевої приналежності та форми власності. З огляду на це, на прикладі функціонування ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» проаналізуємо ефективність його фінансово-економічної діяльності.

Основний напрямок економічної діяльності ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» – пакування. Додаткові напрямки діяльності: неспеціалізована оптова торгівля, оптова торгівля фармацевтичними товарами, оптова торгівля хімічними продуктами. ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» спеціалізується на реалізації кисню газоподібного технічного, ацетилену, азоту газоподібного, аргону газоподібного, вуглекислоти, суміші газів. ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» займається виробництвом і пропонує до реалізації газові балони, заповнені даними видами продукції.

Аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності є багатоетапним процесом і передбачає дослідження ряду показників, які дозволяють оцінити ефективність використання його основних засобів, оборотних коштів та матеріальних ресурсів, трудових та фінансових ресурсів. Аналіз факторів, що впливають на рівень цих показників, дозволяє побудувати коректні факторні моделі аналізу прибутку та витрат, а також сформулювати об'єктивні висновки про ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства.

Головною метою фінансової діяльності підприємства є отримання прибутків шляхом збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, нарощування власного капіталу і забезпечення стійкого фінансового стану. Для цього потрібно постійно підтримувати платоспроможність та рентабельність підприємства, а також оптимальну структуру активів та пасивів підприємства.

Горизонтальний аналіз активів та пасивів ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» наведено у таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Горизонтальний аналіз активів ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ»

у 2019-2020 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Основні засоби	313,6	308,1	-5,5	-1,75
Необоротні активи	322	316,5	-5,5	-1,71
Запаси	663,4	479,2	-184,2	-27,77
Гроші та їх еквіваленти	52,3	558	505,7	966,92
Оборотні активи	782,9	1134,5	351,6	44,91
Активи	1104,9	1451	346,1	31,32

Побудовано авторами на основі джерела [1].

ФІНАНСОВЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

За даними таблиці 1, спостерігається посилення господарського потенціалу, на що вказує збільшення суми активів на 31,32%. Тобто, у підприємства збільшується обсяг наявного майна. Той факт, що активи зростають більш швидко, ніж дохід від продажу товарів і послуг, вказує на необхідність пошуку резервів оптимізації поточної структури активів. Збільшення суми балансу зумовлене зростанням оборотних активів (+44,91%). Збільшується сума наявних джерел фінансування для залучення активів, що зумовлено зростанням власного капіталу (+31,98%) і короткострокових зобов'язань (+27,81%).

Таблиця 2

Горизонтальний аналіз пасивів ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ»

у 2019-2020 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Зареєстрований (пайовий капітал)	107,8	107,8	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	824,5	1122,6	298,1	36,16
Власний капітал	932,3	1230,4	298,1	31,98
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	-
Розрахунками з бюджетом	56,3	103,2	46,9	83,3
Інші поточні зобов'язання	89,4	105,7	16,3	18,23
Короткострокові зобов'язання	172,6	220,6	48	27,81
Баланс	1104,9	1451	346,1	31,32

Побудовано авторами на основі джерела [1].

Факт зростання суми власного капіталу вказує на підвищення рівня благополуччя власників. Зростання загальної суми зобов'язань забезпечує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії, хоча призводить до підвищення залежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів.

Після ознайомлення з балансом і аналізу структури активів та пасивів балансу підприємства необхідно проаналізувати показники, що характеризують фінансову діяльність підприємства більш детально. Коефіцієнт платоспроможності (автономії) показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність.

Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності) показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Значення поточної ліквідності знаходиться дещо нижче нормативної межі (1,5), що вказує на помірну імовірність втрати платоспроможності у найближчій перспективі (див. таблицю 3).

Таблиця 3

Показники стійкості та платоспроможності ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ»

у 2019-2020 рр., частка одиниці

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Фінансова автономія	0,84	0,85	0	0,5
Поточна ліквідність	1,87	1,44	-0,43	-23,1

Побудовано авторами на основі джерела [1].

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Відбувається збільшення чистого доходу від реалізації товарів та послуг на 9,45%, що вказує на високу конкурентоспроможність в динамічному середовищі (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка фінансових результатів ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» у 2019-2020 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-
Чистий дохід від реалізації	3417,6	3740,4	322,8
Чистий фінансовий результат	124,2	298,1	173,9
Прибуток до оподаткування	151,5	363,5	212,0

Побудовано авторами на основі джерела [1].

Для характеристики рівня прибутковості (збитковості) і раціонального використання наявних засобів проаналізовано показники рентабельності досліджуваного підприємства (див. таблицю 5).

Таблиця 5

Динаміка показників рентабельності продажів ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» у 2019-2020 рр., %

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Рентабельність продажів (валовий прибуток), %	9,91	15,42	5,51	55,6
Рентабельність продажів (прибуток до оподаткування), %	4,43	9,72	5,29	119,4
Рентабельність продажів (чистий прибуток), %	3,63	7,97	4,34	119,6

Побудовано авторами на основі джерела [1].

Отже, проведений аналіз фінансового стану ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» за 2019-2020 рр. дозволяє зробити наступні висновки. Так, аналіз ліквідності підприємства свідчить про те, що баланс підприємства є ліквідним; структура балансу є задовільною; підприємство платоспроможне, тобто підприємству цілком вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства показав, що підприємство стійке, стабільно працює, витрати покриваються отриманим прибутком повністю та вчасно, дебіторська заборгованість повністю дозволяє покривати кредиторську. Аналіз ділової активності підприємства показав, що підприємство платоспроможне, конкурентоспроможне, зобов'язання виконуються вчасно та у повній мірі. Аналіз рентабельності підприємства показав, що підприємство є рентабельними за всіма статтями балансу.

На основі дослідження фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ» можна запропонувати такі заходи з метою підвищення ефективності його функціонування:

ФІНАНСОВЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

- вивчити можливість розширення обсягів і ринків збуту продукції (товарів) з метою подальшого збільшення обсягів реалізації, грошових надходжень і отримуваних прибутків та розробити необхідні заходи щодо її втілення в життя;

- підвищити рентабельність діяльності підприємства для подальшої успішної діяльності з перспективами виходу на міжнародні ринки.

Список використаних джерел:

1. Звітність українських підприємств. «Товариство з обмеженою відповідальністю «Мукачевокисеньгаз ЛХЗ»: бухгалтерська звітність і фінансовий аналіз за 2020 р. URL: https://zvithnist.com/31420637_TOVARYSTVO_Z_OBMEZHENOOU_VIDPOVIDALNISTU_MU_KACHEVO

УДК 336.7

Гладинець Н.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Мілашовська К. Й.,
здобувач ОС Молодший бакалавр
Попов О. О.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

СТАРТАПИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Українські стартапи продемонстрували неймовірну стійкість під час війни. Незважаючи на те, що значна частина економіки України була зруйнована, технологічний сектор залишається сильним. Багато співробітників покинули свою країну, щоб працювати віддалено з більш безпечних місць [1]. Та сама гнучкість, яка допомогла цифровим ІТ-компаніям утриматися на плаву під час пандемії, тепер може дозволити їм вижити і навіть процвітати, незважаючи на війну. Україна є батьківщиною багатьох відомих європейських стартапів – таких як Grammarly, GitLab, Preply та Firefly – і домом для величезного пулу технічних талантів. У лютому 2022 року, в місяць початку російського вторгнення, український ІТ-експорт склав \$839 млн, що на 31% вище січня і на 75% вище, ніж у лютому 2021 року.

Заданими Українського фонду стартапів(USF) у перші місяці війни 99% компаній потребували фінансової підтримки. Лише через певний час попит на ринку поновився всередньому на 40-50%. Дещо краща ситуація спостерігалась у сфері освіти, де було зафіксовано падіння попиту лише на 10-20%. Наслідки війни відразу відчули венчурні фонди,

які мали портфельні компанії, пов'язані злогістикою, фізичними товарами та переміщеннями [2].

Україна – це держава-інноватор для всього світу. Майже 2 роки тому команда Міністерства цифрової трансформації України презентувала мобільний застосунок «Дія». Україна перша у світі прирівняла електронні паспорти до паперових та пластикових [3]. «Дія» – держава в смартфоні, у центрі якої - кожен із нас. З введенням воєнного стану «Дія» розширила свої можливості, задля того, щоб українці, які будь яким чином втратили свої документи, змогли без проблем користуватись усіма благами держави. Також для того, щоб допомоги громадянам і воїнам Україна розробила багато додатків: «Повітряна тривога», «єППО», «UA Info- Допомога Українцям», «єТривога», «obitu» та ін.

Українські стартапи і зараз стараються у важкий час і роблять усе можливе, щоб наблизити нашу перемогу. Зрідка вони навіть змінюють напрямки бізнесу:

- Стартап AMW Labs планував перед війною впливати на погоду. Вони хотіли за допомогою спеціального обладнання доставляти хімікати в хмари та неприродно створювати опади або запобігати граду. У бета-версії розробники запускали дрони в хмару. Після початку війни засновники організації колективно з ГО «Аеророзвідка» за допомогою супутникових РЛС шукали місцезнаходження російської армії. Пізніше організація адаптувала дрон під потреби військових.

- Стартап Cargoфу створив платформу «Поміч» для гуманітарної допомоги та евакуації українців із небезпечних куточків країни. Команда стартапу 3DLOOK зібрала понад 14 000 доларів, щоб закупити потрібні ліки та відправити їх на південь України.

- Стартап All Right запустив безкоштовні курси англійської мови для дітей з України та світу.

- Команда стартапів Mate Academy безкоштовно навчає Збройних Сил України веб-програмуванню.

- Компанія Culver Aviation передала Збройним Силам України безпілотник власної розробки.

- Delfast надсилає власні електровелосипеди військовим у контейнерах, які використовуються для транспортування певних ракет.

- Український стартап Urtech успішно залучив іноземні інвестиції, що допомогло їм пожертвувати в благодійні фонди в Україні [4].

Таких стартапів ще багато.

ІТ-сектор країни залишається єдиною галуззю в Україні, яка демонструє зростання у 2022 році. З лютого, коли почалася війна, він навіть створив два нових стартапи - airSlate та

Unstoppable Domain, а платформа для вивчення іноземних мов Preply залучила 50 мільйонів доларів для глобального масштабування.

Але діяльність багатьох технологічних компаній була сильно порушена війною, коли інфраструктура міст була пошкоджена, а багато кваліфікованих робітників приєдналися до армії або втекли з країни. Патріотизм і згуртовані командні зв'язки, що розвиваються через труднощі, також представляють потужні сили, які підтримують багато команд. Озброївшись своїми ноутбуками та Wi-Fi-з'єднаннями, українські стартапери відчують, що роблять свій внесок у збереження економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Експортна ІТ-індустрія продовжує підтримувати економіку України. URL: <https://itukraine.org.ua/eksportna-%D1%96t-galuz-prodovzhu%D1%94-p%D1%96dtrimuvati-ekonom%D1%96ku-ukra%D1%97ni.html>
2. Startup voice: результати опитування стартап-екосистеми України. URL: <https://usf.com.ua/startup-voice-rezultati-opituvannya-startap-ekosistemi-ukraini/>
3. Україна – перша держава світу, що повністю узаконила цифрові паспорти у смартфоні. URL: <https://shpalta.media/2021/03/31/ukraina-persha-derzhava-svitu-shho-povnistyu-uzakonila-cifrovi-pasporti-u-smartfoni/>
4. Стан українських стартапів під час війни: поради, гранти, тенденції. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/stan-ukrayinskyh-startapiv-pid-chas-vijny-porady-granty-tendencziyi/>

УДК 336.7

Гладинець Н.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Товтин С. М.,
здобувач ОС Бакалавр
Медвідь Д. Р.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

**АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО
ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

У ринкових умовах господарювання особливо важливе значення посідає оцінювання фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану надає можливість зробити висновки щодо забезпеченості підприємства ресурсами, ефективності їх використання. Фінансовий стан підприємства відображає спроможність підприємства фінансувати свою

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

діяльність. Здатність підприємства своєчасно здійснювати платежі та фінансувати власну діяльність на розширеній основі свідчить про його задовільний фінансовий стан. Саме тому першочерговою проблемою на сучасному етапі розвитку промислових підприємств є аналіз і моніторинг фінансового стану.

Неможливо зробити висновок про роботу підприємства, ефективність його функціонування та шляхи покращення діяльності без розрахунку та аналізу показників його фінансового стану. Показники фінансового стану підприємства являють собою показники, згруповані задля оцінки певного аспекту діяльності підприємства. За допомогою їх розрахунку та подальшого аналізу оцінюють функціонування підприємства, виявляють його слабкі місця, та на основі отриманих даних розробляють комплекс дій, які будуть спрямовані на покращення фінансового стану.

Оцінку фінансового стану проведемо на прикладі ТОВ «Інтер-Каштан», яке є одним з найпотужніших підприємств Закарпаття, що спеціалізується на розробці сучасних, стильних та практичних меблів. Підприємство динамічно розвивається, обсяги його діяльності протягом останніх років безперервно збільшуються. Протягом останніх років воно стабільно зростало, поступово збільшуючи виробничі потужності. Діяльність ТОВ «Інтер-Каштан» базується на контролі якості, високій технологічній ефективності, інноваціях та дотриманні міжнародних правил і стандартів.

Даний суб'єкт господарювання займає вагоме місце у виробничо-господарському комплексі країни та регіону. Підприємство має цільну мережу постачання від заводів до ринку (закордонних і в межах України).

Таблиця 1

Горизонтальний аналіз активів ТОВ «Інтер-Каштан»у 2019-2020 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. Приріст, +,-	Відн. Приріст, %
Незавершені капітальні інвестиції	20134	14770	-5364	-26,64
Основні засоби	45541	52939	7398	16,25
Необоротні активи	73019	73298	279	0,38
Запаси	39462	39832	370	0,94
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	12849	17209	4360	33,93
Оборотні активи	61059	64047	2988	4,89
Активи	134078	137345	3267	2,44

Побудовано авторами на основі джерела [1].

Як видно з таблиці 1, збільшення суми балансу зумовлене зростанням як оборотних (+4,89%), так і необоротних активів (+0,38%). Разом з тим збільшується сума наявних джерел фінансування для залучення активів, що зумовлено зростанням власного капіталу (+5,42%) (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Горизонтальний аналіз пасивів ТОВ «Інтер-Каштан» у 2019-2020 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. Приріст, +,-	Відн. Приріст, %
Зареєстрований (пайовий капітал)	78881	78881	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	48610	55534	6924	14,24
Власний капітал	127757	134681	6924	5,42
Довгострокові зобов'язання	1717	0	-1717	-100
Короткострокові зобов'язання	4604	2664	-1940	-42,14
Баланс	134078	137345	3267	2,44

Побудовано авторами на основі джерела [1]

ТОВ «Інтер-Каштан» створено з метою отримання прибутку, і реалізувати цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу. Власний капітал утворюється двома шляхами: внесенням власниками підприємства грошей та інших активів; накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві. Власний капітал досліджуваного підприємства різко збільшується, що є позитивним показником. Зростання суми власного капіталу вказує на підвищення рівня благополуччя власників. Скорочення загальної суми зобов'язань призводить до підвищення незалежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів, хоча стримує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії.

Спостерігається підвищення фінансової незалежності компанії (див. таблицю 3), про що свідчить динаміка коефіцієнта фінансової автономії. На кінець 2020р. підприємство спроможне самостійно профінансувати 98,06% своїх активів. Значення поточної ліквідності знаходиться вище нормативної межі (1,5), що вказує на низьку імовірність втрати платоспроможності у найближчій перспективі.

Таблиця 3

Показники стійкості та платоспроможності ТОВ «Інтер-Каштан» у 2019-2020 рр.,

частка одиниці

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Фінансова автономія	0,95	0,98	0,03	2,91
Поточна ліквідність	15,86	27,51	11,65	73,48

Побудовано авторами на основі джерела [1]

Відбувається збільшення чистого доходу від реалізації товарів та послуг на 4,08%, що вказує на високу конкурентоспроможність в динамічному середовищі.

Метою створення і функціонування будь-якого підприємства виступає прибуток. На сьогоднішній день кожне підприємство намагається отримувати високі прибутки. Найкращий спосіб збільшити прибутки – це знизити витрати на виробництво продукції (робіт, послуг). Проведене дослідження говорить про те, що на даному підприємстві в

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

порівнянні до останніх років збільшилися витрати. Це можна пояснити тим, що кількість працівників та кількість продукції, яку виготовляє підприємство значуще збільшилися, відповідно з ними збільшилися і витрати.

Прибуток є не тільки фінансовим результатом, але і основним елементом фінансових ресурсів. Звідси випливає, що прибуток виконує відтворювальну, стимулюючу і розподільну функції. Вона характеризує ступінь ділової активності і фінансового успіху підприємства. За прибутком визначають рівень віддачі авансованих коштів в прибутковість вкладень в активи.

Загалом прибуток відображає економічний ефект, отриманий в результаті діяльності суб'єкта господарювання. Він становить основу економічного розвитку підприємств. Зростання прибутку створює фінансову базу для самофінансування, розширеного відтворення, рішення проблем соціального і матеріального характеру трудового колективу. За рахунок прибутку виконуються зобов'язання підприємств перед бюджетом, банками та іншими організаціями.

Сума чистого прибутку компанії є додатною (6924 тис. грн у 2020 році), що може вказувати на продуману бізнес-модель. Хоча для кращого розуміння здатності менеджменту досягати поставлених цілей слід розглянути показники рентабельності.

Рентабельність активів у 2020р. перевищувала інфляцію, що свідчить про реальне зростання вартості наявних у компанії активів.

Для визначення привабливості компанії як об'єкту інвестування доцільно співставити рентабельність власного капіталу та рентабельність альтернативних напрямків вкладення капіталу власниками. Для простоти розрахунку використовуються дані НБУ щодо середньої доходності депозитів за 2020 р. Таким чином, перевищення доходністю за альтернативним інструментом рентабельності власного капіталу вказує, що спостерігається значний недоотриманий прибуток, що міг би бути згенерований у випадку продажу частки компанії та спрямування вивільнених коштів на фінансовий ринок.

Таблиця 4

Динаміка показників рентабельності продажів ТОВ «Інтер-Каштан» у 2019-2020 рр., %

Показник	2019 р.	2020 р.	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Рентабельність продажів (валовий прибуток), %	19,21	21,09	1,88	9,79
Рентабельність продажів (прибуток до оподаткування), %	6,25	9,32	3,07	49,12
Рентабельність продажів (чистий прибуток), %	4,18	8,27	4,09	1,98

Побудовано авторами на основі джерела [1]

Показник валової рентабельності демонструє додатне значення у 2020 р. Це вказує на необхідність подальшого пошуку можливостей для збільшення обсягу продажів товарів та послуг для максимізації кінцевого фінансового результату.

За результатами проведеного аналізу видно, що підприємство розвивається і поступово збільшує свій статутний капітал і доходи, намагається зменшити витрати. В цілому воно працює ефективно та отримує прибутки.

Досягнення високих результатів господарювання підприємства можливе завдяки виявленню та нейтралізації негативних факторів та стимулюванню дії позитивних, зокрема удосконалення організаційної структури, збалансування виробничого потенціалу, впровадження нових технологій. Реалізація внутрішніх і зовнішніх факторів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Інтер-Каштан» забезпечить отримання як економічного ефекту, так і соціального.

Список використаних джерел:

1. Звітність українських підприємств. «Товариство з обмеженою відповідальністю «Інтер-Каштан»: бухгалтерська звітність і фінансовий аналіз за 2020 р. URL: https://zvithnist.com/24576816_TOVARYSTVO_Z_OBMEZHENOOU_VDPOVDALNSTU_INTER_KASHTAN

УДК 368.91

Дем'янчук О. І.,
доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку і аудиту,
Хохонік К. В.,
здобувач
Національний університет «Острозька академія»

РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ПІД ЧАС ДІЙ ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок страхування життя є невід'ємною складовою фінансового ринку будь-якої держави. Оскільки саме за умов нестабільної політичної, соціальної та економічної ситуації виявляється потреба страхового захисту для різних верств населення, підприємств та держави.

Стан українського страхового ринку напряму залежить від економічної ситуації в країні. Тому на сьогодні, у період воєнного стану, Нацбанку як регулятору та страховим компаніям необхідно прийняти певні управлінські заходи, які відповідають викликам часу. Відбудова економіки та інфраструктури після війни триватиме років п'ять-десять. Аналіз наслідків попередніх економічних криз в Україні показує, що падіння страхового ринку завжди було більшим, ніж падіння ВВП. Звичайно, страхування не формує економіку, воно є її похідною, тому страховий ринок дещо відставатиме від темпів відновлення економіки та зростання доходів домогосподарств.

Традиційні види страхування не покривають збитки, спричинені військовими діями (обстріли, бомбардування тощо). Це є стандартним винятком за звичайними договорами страхування майна. Саме тому чимало власників, які мали застраховане рухоме та нерухоме майно, яке було знищене чи пошкоджене через обстріли, не зможуть отримати страхове відшкодування. Такі виключення, разом із різким падінням платоспроможності населення суттєво гальмуватимуть і без того низькі темпи розвитку страхової галузі в післявоєнний час.

З початком війни все змінилося, близько 80 % страхових компаній скоротили фінансові доходи більш ніж на 50 %. Втрати, які спричинені внаслідок військових дій, в страховій та перестраховій галузях перевищують 20 мільярдів доларів. Фінансові можливості страхових компаній під час і після війни безпосередньо залежать та залежатимуть від якості та структури їх довоєнних активів і основного капіталу. Страхові компанії маючи резерви, які вони накопичили з попередніх виплат, як правило, зберігаються їх в якомусь виді активів – банківських депозитах, ОВДП, нерухомості тощо, тому не можуть швидко монетизувати ці активи.

За рік війни в Україні російські окупанти випустили понад дві тисячі ракет, знищили тисячі будинків та пошкодили або знищили десятки тисяч автомобілів.

В той же час, спостерігається суттєве зниження обсягів продажів. Є чимало запитів від клієнтів про відтермінування чергових платежів та запитів про розірвання договорів страхування в цілому [1]. Велика частина страхових компаній вже може спостерігати падіння платежі до 50-90 %. Згідно останньої статистики лише 5 % компаній стабільно та без проблем продовжують свою роботу й надалі. Лише близько 60 % компаній працюють, проте в них залишаються певні труднощі. В той час як 30 % компаній стикнулись з вимушеним перериванням діяльності і лише частково відновили роботу, а 10 % взагалі ще не можуть відновити операційну діяльність [2]. Ці дані свідчать про те, що страховий ринок в Україні стикнувся з чималими труднощами та одним кроком вже наближається до кризи, яка є найбільшою за всі роки незалежної України. В такий час, доволі складно зробити якісь точні припущення щодо кількісних параметрів, які спричинить війна на економіку України, а також на сферу - страхового ринку.

Післявоєнний період визначатиме певні тенденції на страховому ринку, ймовірно, відбудуться певні зміни. Пріоритет надаватиметься обов'язковим видам страхування, банківському страхуванню (іпотека, іпотека, від нещасного випадку), КАСКО та добровільному медичному страхуванню. З метою подальшого розвитку майнового страхування страховим компаніям необхідно певною мірою доопрацювати правила страхування, в тому числі ризиків втрати та пошкодження майна, загибелі або інвалідності громадян внаслідок розриву бойових снарядів на звільнених територіях та пошкодження

техніки. За останній період все більшу увагу бізнесу та уряду привертає становище ринку страхування життя. Адже закони ринку на етапі його становлення та стабілізації вимагають збалансованого функціонування всіх ринкових інститутів, які довели свою необхідність за багатовікову історію розвитку і становлення ринкових відносин в розвинутих державах світу. Військові дії на території України мають негативний вплив на усі галузі економіки, фінансову систему держави, у тому числі на страховий ринок. Статистика страхового ринку за I півріччя 2022 року свідчить про тенденцію скорочення ринку. Так загальна кількість страхових компаній на 01.09.2022 знизилась на 16 одиниць у порівнянні з початком року, але більша кількість з них це страховики, які були зареєстровані в зоні ООС та АР Крим.

Страхові компанії, що займаються страхуванням життя показали більший рівень стійкості до фінансово-економічної кризи. Кількість страховиків-life залишається незмінною з початку року, а активи зросли з 15,9 млрд. грн на початку року до 18,5 млрд. грн на кінець I півріччя.

Страхові компанії зі страхування життя показали високу стійкість до фінансово-економічних криз. Кількість компаній зі страхування життя з початку року не змінилася, а розмір активів зріс з 15,9 млрд грн на початок року до 18,5 млрд грн на кінець першого півріччя. Загальні премії, підписані в першому півріччі 2022 року, впали майже на третину (-28%) порівняно з першим півріччям 2021 року до 17,8 млрд грн. Тим часом премії non-life впали більш різко (-29%), а премії life вдвічі (-15%) [1].

Обсяг ринку страхування життя починає відновлюватися з червня 2022 року по серпень 2022 року: як премії (-21% порівняно з початком війни (-57%)), так і страхові виплати можуть вийти з обсягу транзакцій минулого року (-52%) і -65%, страхові та викупні платежі становили +6% і +10% відповідно).

Отже, страховий ринок в умовах воєнного стану має такі характерні риси:

- сфера ризикового страхування характеризується значним скороченням кількості страховиків, їх активів, обсягів страхових премій, що спричинено економічним спадом, внаслідок повномасштабної війни, по друге – зниження купівельної спроможності домогосподарств на ризикові страхові послуги;
- сфера страхування життя має запас міцності та показує стійкість до негативного впливу, під час дії військового стану компанії зі страхування життя накопичують ліквідність, одночасно інвестуючи у військові облігації.

Список використаних джерел:

1. Ринок страхування та перестрахування подолає економічні наслідки вторгнення Росії в Україну. URL: <https://forinsurer.com/news/22/04/05/41058>

2. Черняхівський, В. План Маршала для українського страхового ринку. URL: <http://www.insurancebiz.org>
3. Як працюють страхові компанії за воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/MHQffNT>

УДК 336.7+004.94

Космідайло І. В.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Бродецький О.,
аспірант
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ПРОГНОЗУВАННЯ КУРСУ КРИПТОВАЛЮТ ЯК УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Активно розвиваючись ринок криптовалют створює передумови для технологічних інновацій, є потужним інструментом активізації глобальних економічних зрушень, відкриття нових ринків, платформ діджиталізації, створення сучасних фінансових сервісів, тощо. Криптоактиви можуть бути й додатковим джерелом інвестиційних коштів – рушієм підвищення ефективності фінансової системи, й навпаки – засобом тіньової економіки. Всі вказані проблеми характерні й для вітчизняного фінансового ринку, адже Україна є одним із світових лідерів використання криптовалют [1].

Хоча питання функціонування криптовалюти на фінансовому ринку України законодавчо не врегульовано, але перші кроки вже зроблені: ухвалено Закон України «Про віртуальні активи» [3] який започаткував формування ефективної правової бази функціонування ринку криптовалют.

Питання врегулювання криптоактивів, оподаткування, запровадження ефективного фінансового моніторингу стає дедалі актуальнішим, зокрема з огляду на те, що лише протягом 2022 року, частка населення України, що користується криптовалютою зросла з 12,7% до 15,72% [1] (або понад 6,5 млн. чоловік). І у 2022 році Україна посіла третє місце у світовому рейтингу використання криптовалют [1, 2].

Крипторинок характеризується не лише швидким розвитком, а й різноманітністю криптовалют, серед яких найбільш поширеними залишаються Bitcoin (BTC) (з'явилась у 2009 році), Bitcoin Cash (BCH) (з'явилась у 2017 році), Ethereum (ETH) (з'явилась у 2015 році) [2, 4]. Кожна з цих криптовалют має свої, характерні для неї особливості, але найвпливовішою та найпопулярнішою є BTC – зміна її ціни впливає на зміну цін інших

криптовалют. Не зважаючи на суттєві курсові коливання (рис. 1) та ризикованість операцій з криптовалютою, вона активно використовується українцями.

Тому, враховуючи те, що інтерес до криптовалют стало високий, і продовжує зростати, важливим і актуальним питанням є дослідження розвитку крипторинку, створення відповідного аналітичного апарату, адаптованого до прогнозування як загальних тенденцій ринку, так і динаміки окремих фінансових інструментів, тощо, призначеного для регулювання фінансового ринку. На даний момент розпочато низку ініціатив в сфері регулювання обігу віртуальних криптоактивів, використання технологій блокчейн у державному секторі та у сфері надання гуманітарної допомоги, тощо [5]. Однак, опрацьованого аналітичного інструментарію, методик використання ІТ, інформаційно-аналітичних систем на даний момент немає.

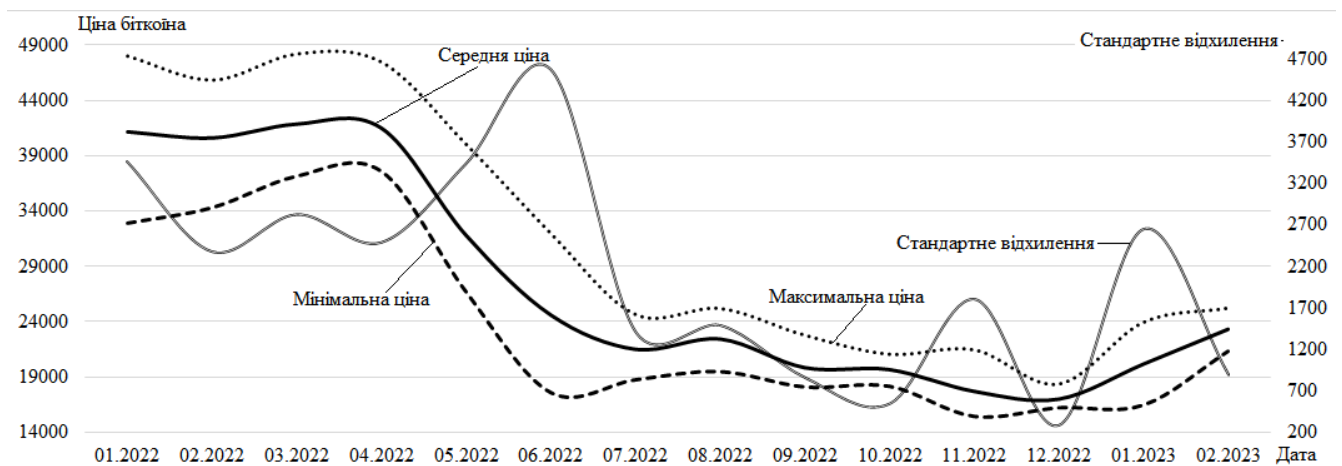

Рис. 1. Аналіз динаміки ціни біткоїна на біржі Binance

Для аналізу та прогнозування дослідження динаміки крипторинку застосовують інструменти технічного та фундаментального аналізу, методики портфельного інвестування, тощо, як окремо, так і поєднуючи з математичними моделями, інтелектуальним аналізом даних, імітаційним та комп'ютерним моделюванням, тощо [6].

В даній роботі пропонується виконувати дослідження динаміки крипторинку на основі моделювання та прогнозування курсу біткоїну як найвпливовішого криптоактиву з метою розробки методів фінансового регулювання економічних процесів. Дослідження виконувались на матеріалах біржі Binance [4]. Для визначення оптимального підходу до моделювання та прогнозування динаміки крипторинку було використано графічний підхід, ковзні середні різного порядку, індикатори технічного аналізу MACD (Moving Average Convergence Divergence), RSI (Relative Strength Index), SMA (Simple Moving Averages), тощо. Індикатори використані як окремо, так і в поєднанні з ковзними середніми, осциляторами та індикаторами, тощо. Також були виконані обчислювальні експерименти з використанням

ансамблів з регресійних моделей та нейронних мереж різних типів, регресійних та моделей у формі мереж Байєса. Кращі результати прогнозування напрямку тренду та динаміки курсу отримані за використання нейронної мережі з функцією активації – гіперболічний тангенс (середня квадратична похибка у відсотках -11%), а правильне визначення тренду було у 67% випадків.

Отже, проведене дослідження показало перспективність застосування апарату математичного моделювання, інтелектуального аналізу даних та штучного інтелекту у поєднанні з методами технічного аналізу у інформаційно-аналітичних системах в сфері регулювання обігу віртуальних криптоактивів для моніторингу, аналізу та прогнозування крипторинку. Адже, питання дослідження та прогнозування віртуальних активів є важливою складовою прозорості та регульованості фінансового ринку, його детінізації, а отже, сприятиме удосконаленню фінансового регулювання економічних процесів, а крім того, підвищить інформованість його учасників, що особливо актуально, враховуючи значну зацікавленість населення у використанні криптовалют.

Список використаних джерел:

1. Cryptocurrency information about Ukraine. URL: <https://triple-a.io/crypto-ownership-ukraine-2022/>
2. The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging Markets Lead in Grassroots Adoption, China Remains Active Despite Ban, and Crypto Fundamentals Appear Healthy URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2022-global-crypto-adoption-index/>
3. Закон України «Про віртуальні криптоактиви». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Binance. URL: <https://www.binance.com/en>
5. Виклики для криптоіндустрії в Україні в умовах війни URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/30/695597/>
6. Сохацька, О., Роговська-Іщук, І., Вінницький, С. (2012). Фундаментальний та технічний аналіз цін товарних та фінансових ринків. Київ: Кондор, 305 с.

Кучерява Д. В.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Страховання – це одна з складових фінансової системи та одна з найдавніших категорій закріплених в письмовому договорі, як цивільно-правова угода суспільних відносин. Історія страхування сягає далекого минулого, але страхові відносини, відомі з пізнього середньовіччя. Із збільшенням можливостей морської міжнародної торгівлі виникли нові ризики, що зумовило необхідність страхування. Починаючи з періоду розкладання первіснообщинного ладу, страхування стало невід’ємним атрибутом суспільного буття та ринкової економіки. Західні філологи вважають, що термін «страхування» має латинське походження та означає «безтурботний», що відображає ідею застереження, захисту та безпеки.

Страховання – це процес здійснення заходів з метою зменшення фінансових втрат в разі настання непередбачуваних подій. Це може стосуватися різних видів ризиків, наприклад, ризику втрати майна внаслідок пожежі, крадіжки або зіткнення на автомобілі, ризику захворювання або травми, які потребують медичної допомоги та багатьох інших.

Страховання полягає у тому, що люди або компанії сплачують страхові внески або премії, які передбачаються укладенням договором страхування, а в разі настання страхового випадку страхова компанія виплачує компенсацію за заподіяні збитки. Взаємодія між страхувальником (особою або компанією, яка придбала страхування) та страховиком (компанією, яка надає послуги страхування) зазвичай описується укладенням договором страхування. Страховання може бути обов’язковим або добровільним. Обов’язкове страхування встановлюється законодавством для певних видів діяльності, таких як автомобільне страхування, медичне страхування тощо. Добровільне страхування, з іншого боку, є вибором страхувальника і зазвичай надає більш широкий спектр можливостей щодо вибору видів страхування та умов договору.

Ураховуючи значну роль страхового ринку у національній економіці, необхідно зосередити увагу на забезпеченні адекватного рівня державного регулювання страхової діяльності в країні. Без належної системи державного регулювання не можна розраховувати на подальший розвиток різних видів страхових послуг, ефективне функціонування учасників страхового ринку та їх інтеграцію в глобальний страховий простір. Тому є важливим саме

вибір моделі державного регулювання, а також методів, інструментів впливу на страховий ринок.

Головною метою державного регулювання страхової діяльності – є забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика» [1].

Державне регулювання страхової діяльності має декілька аспектів, а саме:

- встановлення норм та вимог до функціонування страхових компаній;
- використання фінансового механізму в регулюванні страхової справи;
- контроль за виконанням суб'єктами страхового ринку законодавства України;

визначення обов'язкових видів страхування» [2].

Тому, державне регулювання страхової діяльності можна описати як комплекс заходів, які вживаються державними органами з метою створення сприятливих умов для функціонування страхових компаній, підтримки конкурентного середовища, захисту інтересів клієнтів страхових послуг та ефективного розвитку національного страхового ринку.

Рис. 1. Функції державного регулювання страхової діяльності

Державне регулювання страхової діяльності залежить від методів, форм та інструментів, які утворюють механізм державного регулювання страхового ринку. Існують дві основні групи методів державного регулювання: прямі та непрямі.

Прямі методи включають безпосередній вплив на об'єкт через застосування конкретних інструментів, таких як правові та адміністративні методи регулювання. Правові методи включають розробку та прийняття нормативно-правових актів для регулювання

страхової діяльності, тоді як адміністративні методи включають страховий нагляд, ліцензування, квотування, затвердження умов страхування та запровадження санкцій.

Непрямі методи, з іншого боку, впливають на страховий ринок опосередковано через вплив на інші сфери економіки. Ці методи включають оподаткування, пільгове та валютне регулювання, створення належних умов для інвестування. Інструменти, які застосовуються у випадку застосування непрямих методів, включають встановлення податків та зборів, субсидій, валютного курсу та інші економічні методи.

В Україні страхова діяльність підпорядковується державному регулюванню, яке здійснюється за допомогою ряду нормативно-правових актів, серед яких найважливішими є Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України про страхування, акціонерні товариства, фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів та інші. Головним органом, який здійснює державне регулювання страхового ринку в Україні, є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Вона виконує свої функції згідно з вимогами Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», керуючись принципами послідовності, прозорості, відкритості та врахування громадської думки.

Отже, для покращення державного регулювання страхової діяльності в Україні необхідно проводити ряд заходів. Перш за все, потрібно покращувати нормативно-правову базу, створювати сприятливі умови для розвитку інвестиційної діяльності та зміцнювати саморегуляцію ринку. Також важливо проводити інформаційні кампанії серед населення для стимулювання розвитку добровільного страхування.

Список використаних джерел:

1. Вовчак, О. Д. (2011). Страхова справа. К.: Знання, 391 с.
2. Соболев, Р. Г. (2009). Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні. Державне будівництво. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_15

СТРАХУВАННЯ ВЛАСНОЇ НЕРУХОМОСТІ

Власність громадян – це система економічних відносин між громадянами і державою, між громадянами і підприємствами та організаціями усіх форм власності. Із розвитком суспільства зростає обсяг майна, що перебуває у приватній власності громадян, а отже, зростає потреба в захисті майнових інтересів людей [1].

Страховання власної нерухомості є важливою формою захисту від можливих фінансових втрат, пов'язаних з ризиками, що можуть виникнути у зв'язку з володінням власною нерухомістю [2].

Такі ризики можуть включати у себе: пожежі та вибухи; повені та інші стихійні лиха; крадіжки та вандалізм; пошкодження внаслідок зіткнення транспортних засобів; інші незвичайні події, такі як землетруси та смерчі.

Зазвичай страхування нерухомості може включати в себе страхування будівель, землі та майна, що знаходяться на території нерухомості [3].

Страхове відшкодування виплачується:

- у випадку повної загибелі майна – в розмірі дійсної (відновної) вартості з вирахуванням зносу та вартості залишків майна, придатного для подальшого використання, але в межах страхової суми;
- у разі часткового пошкодження майна – в розмірі різниці між заявленою страховою сумою та вартістю залишків майна, придатних для подальшого використання, а при страхуванні за відновною вартістю – в розмірі витрат на його відновлення, але не більше страхової суми.

Витрати на відновлення включають:

- витрати на придбання матеріалів та запасних частин для ремонту;
- витрати на оплату ремонту;
- витрати на доставку матеріалів до місця ремонту та інші видатки, необхідні для доведення пошкодженого майна до стану що був перед настанням страхового випадку.

Перед оформленням страхування власної нерухомості слід ретельно дослідити політику страхування та врахувати різні фактори, такі як вартість нерухомості, ризики, які необхідно страхувати, і вимоги страхового покриття. Також слід звернути увагу на виключення та обмеження страхування, а також на висоту франшизи (тобто суму, яка

повинна бути сплачена зі сторони страхувальника перед тим, як страхова компанія почне виплачувати відшкодування).

Отже, підсумовуючи проведене нами дослідження страхування майна є важливою формою захисту для осіб, які володіють нерухомістю, оскільки воно допомагає зменшити фінансові ризики, пов'язані з непередбаченими подіями, такими як пожежі, повені, крадіжки, вандалізм та стихійні лиха. Страхування майна зазвичай охоплює будівлі, землю та майно, розташоване на території, а страхова виплата базується на фактичній або відновній вартості майна з урахуванням франшиз та інших положень політики. Перш ніж придбати страхування майна, важливо уважно ознайомитися з умовами полісу, лімітами покриття, виключеннями та франшизами, а також вартістю премій, щоб визначити відповідний рівень покриття для своїх потреб.

Список використаних джерел:

1. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 року. URL: <https://forinsurer.com/files/file00676.pdf>
2. Канєва, Т.В., Наливайко, Д.В. (2017). Проблеми та напрямки розвитку страхування майна в Україні. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/31.pdf
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011#Text>
4. Плиса, В.Й. (2009). Стратегія розвитку страхового ринку України. Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 42. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. С.130-136.

УДК 330.351

Петричко М.М.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Балажі Д.П.,
здобувач ОС Бакалавр,
Шолтес Е.Е.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Щоб забезпечити процвітання відкритої економіки України, має відбутися реструктуризація виробництва та торгівлі. Це передбачає забезпечення конкурентоспроможного рівня виробництва та створення вигідних умов для місцевих виробників. У сучасній ринковій економіці уряд і громадські організації співпрацюють за допомогою різноманітних законодавчих, виконавчих і контрольних заходів для регулювання економіки. Їх мета - зберегти стабільність і пристосувати соціально-економічну систему до нових обставин. Механізми контролю та регулювання є звичним явищем під час обговорення наукової літератури, однак ці терміни мають різне значення серед експертів і практиків. І «механізм державного управління», і «механізм державного регулювання» засновані на ідеї самого механізму.

Щоб зрозуміти справжнє значення «механізму», корисно розглядати механізми регулювання та управління як взаємопов'язані частини, які забезпечують належне функціонування організаційної системи. Розглядаючи систему управління, стає очевидним, що механізм державного регулювання складається з функцій, етапів і послідовних процедур, які здійснюють регулюючий вплив на організаційну систему. Цей вплив сприяє досягненню результату, який можна перевірити для визначення рівня досягнення мети управління. Механізм управління, таким чином, складається з функціональних і процесних компонентів, які встановлюють адміністративні дії, пов'язані з плануванням і досягненням цілей для стратегічних і програмних цілей. Ці компоненти також прямо чи опосередковано регулюють систему та оцінюють ефективність досягнення мети. По суті, механізм управління є комплексною категорією управління.

Вивчаючи визначення, можна зробити можливі висновки, а саме, що державне управління використовує структуровану систему зі специфічними методами та інструментами для досягнення своїх цілей і впливу на своїх суб'єктів, підкріплену правовими, нормативними та інформаційними ресурсами.

Після ретельного вивчення наданих визначень стає очевидним, що державне управління покладається на механізм із чіткою організацією, підходами, інструментами та можливостями для досягнення своїх цілей і здійснення контролю над своєю ціллю, що підтримується відповідною законодавчою та нормативною базою та джерелами інформації.

Синтез визначень пояснює, що державне управління функціонує через механізм, який охоплює структуру стратегій, пристроїв і механізмів для реалізації своєї місії та застосування важелів впливу на своїх одержувачів, підкріплених необхідною нормативною, правовою та інформаційною інфраструктурою. У світлі проаналізованих визначень можна зробити висновок, що державне управління використовує механізм, який слідує певній моделі процедур, методів та інструментів для реалізації своїх цілей і здійснення повноважень над своїм об'єктом за допомогою відповідної правової, регулятивної та інформаційної компоненти. Розділяючи механізми поточного управління на три категорії, маємо механізми-засоби, механізми-системи та механізми-процеси. Кожен виконує різні функції залежно від проблем, які вони мають на меті вирішити. Крім того, слід враховувати, що єдиний механізм управління державою може бути складним і складатися з кількох незалежних механізмів, що переплітаються між собою.

Можна відзначити те, що механізми, які сьогодні використовуються державою для вирішення проблем національної економіки, є недостатньо ефективними, що призводить до поглиблення структурних деформацій і диспропорцій у соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Національна економіка: навч. посібник/ За ред. А.Ф.Мельник – К.: Знання, 2011. – 480с.
2. Національна економіка: навч. посіб. / кол. авт.: Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. за заг. ред. Л.С. Шевченко. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України», 2011. – 182 с.
3. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. – К. : Ліра-К, 2016. – 432 с.

Пристає В.В.,
здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

ФІНАНСОВІ КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Беручи до уваги сукупність економічних теорій слушно зауважити, що для більшості з них ключовою частиною є виробництво. Як підсумовує у своїй книзі «Economics: The user's guide» професор Кембріджського університету Ха Джун Чхан – забезпечення здорового функціонування виробничих підприємств є ключовою умовою економічного зростання національних економік [2].

Можливо, найважливіша роль у системі моніторингу ефективності діяльності виробничого підприємства відводиться фінансовим ключовим показникам ефективності (ФКПЕ). Ці показники за звичай є стандартом оцінки діяльності будь-якого суб'єкта господарської діяльності, зокрема і у виробничій сфері.

Серед багатьох ФКПЕ на особливу увагу заслуговують наступні:

- Виторг – Revenue (Sales)
- Доданавартість (Value Added Margin)
- Оборотно́ість запасів (сировини) (ІТО)
- Операційний прибуток (Operational Profit)
- Співвідношення між термінами оплати рахунків постачальників та термінами оплати рахунків замовниками (DPO-DSO ratio)

Ця, невелика, частина ФКПЕ, хоча і не формує цілісну та детальну картину фінансової ситуації підприємства, але дозволяє швидко оцінити ефективність його функціонування. Постійний контроль за цими показниками дозволить своєчасно реагувати на потенційні проблеми підприємства, та вживати заходів щодо підвищення фінансової ефективності суб'єкту господарювання.

До інших важливих метрик серед багатьох також можна віднести зокрема і Грошовий Потік (Cash Flow), Чистий Оборотний (робочий) капітал (Net Working Capital), Операційний грошовий потік (Operating Cash Flow) Грошовий цикл (Cash Conversion Cycle), Рентабельність Інвестованого Капіталу (ROIC) та ін.

У цих тезах зупинимося на описі деяких з наведених вище ФКПЕ.

Виторг – Revenue (Sales) – в загальному розумінні це загальна сума коштів що надійшли на рахунки підприємства в результаті реалізації товарів чи надання послуг. Виторг

сам по собі – як абсолютна величина не може вважатися показником ефективності, але є базою для визначення інших показників ефективності. Виторг є частиною розрахунку зокрема ІТО, ОР, ROIC, VAM та ін.

З іншого боку співвідношення фактичного показника виторгу до прогнозованого відображає ефективність виконання продажів, що в свою чергу каскадується у групу не фінансових КПЕ операційної діяльності, підприємства та є підсумовуючим показником на який впливають до прикладу показники якості (FPY) та ефективності (OLE/OEE).

При визначенні структури фінансових показників ефективності для виробничих підприємств не можна обійти увагою тему ефективності виробничих процесів, та теорію лімітуючого фактору, як детально висвітлена в працях Ізраїльського науковця Іліяху Голдрата, зокрема в його книзі «Essays on the theory of constraints» [1]

Додана Вартість – Value Added Margin (VAM) вимірюється як у абсолютних (грошових) показниках так і у відсотковому співвідношенні до ціни продукту. Для виробничого підприємства це частина ціни продукту що виключає вартість матеріалів витрачених на виготовлення продукту. Додана вартість зокрема включає витрати на оплату робочої сили, логістичні витрати, амортизацію, прибуток та ін. Додану Вартість по суті можна вважати сумою операційних КПЕ нижчого рівня – відповідно до категорій звіту про прибутки (PnL) в порівнянні з прогнозованими показниками цього звіту.

Порівняльний аналіз витратних категорій фактичної доданої вартості до прогнозованої дозволяє визначити сильні та слабкі сторони діяльності підприємства та прийняти відповідні управлінські рішення. З іншого боку, збільшення витрат на сировину зменшує відсоткове значення доданої вартості в ціні продукту, що в свою чергу вимагає від підприємства реагувати на ці зміни тим чи іншим шляхом.

Оборотність запасів (ІТО) – показник, який визначає швидкість використання сировини підприємством. Обчислюється співвідношенням загальної вартості реалізованої продукції за період, до середньої вартості сировини на складах за цей період. Може визначатися в одиницях часу (днях, тижнях чи місяцях) або в обертах сировини (turn).

Цей показник є одним з основних показників оцінки роботи підприємства як з боку логістичних служб, так і з боку операційної команди підприємства. Хороший рівень ІТО дозволяє підприємству ефективно використовувати наявні ресурси, та не тримати на складах значні, та непотрібні запаси сировини.

Операційний прибуток (ОР) – один з показників прибутковості підприємства, визначається як різниця між виторгом (Sales) та витратами, пов'язаними з операційною діяльністю та вартістю сировини. Операційний прибуток не включає в себе витрати на

обслуговування кредитних зобов'язань тощо. ОР є частиною доданої вартості ціни продукції (VAM)

Зміна фактичного показника операційного прибутку відносно прогнозованих показників в структурі показника доданої вартості є індикатором необхідності аналізу категорій витрат, та при необхідності коригування тих чи інших процесів підприємства.

Співвідношення між термінами оплати рахунків постачальників та термінами оплати рахунків замовниками (DSO-DPO ratio) в умовах комплексного серійного виробництва, з великою кількістю постачальників та замовників є однією з можливих форм співпраці на умовах відтермінування або післясплати за товари чи надані послуги. Можливість надання відтермінування оплати для замовника (DSO) може стати ключовою перевагою в умовах ринкової конкуренції. Відтермінування означає «замороження» значної частини оборотних коштів у готовій продукції, що в свою чергу негативно впливає на операційний грошовий потік (Cash Flow). Хорошою протипагою відтермінуванню оплати для замовника є забезпечення відтермінування оплати до постачальників (DPO). Цей процес має зворотній ефект на операційний грошовий потік. Концептуально показники вимірюються в днях від моменту отримання продукції чи сировини до моменту оплати рахунків.

Для підприємства важливо у процесі перемовин з замовниками та постачальниками забезпечити ситуацію коли показник DPO (відтермінування оплати постачальникам) буде більший ніж показник DSO (відтермінування оплати замовником). Варто зазначити, що рівні значення DPO та DSO є небажаними для підприємства через те, що між моментом отримання сировини та моментом продажу продукції є проміжок часу, необхідний для виготовлення продукції, та її доставки до замовника (враховуючи міжнародні комерційні умови Incoterms). Це означає, що при визначеному та контрольованому рівні оборотності запасів (ІТО) компанія повинна визначити мінімально допустиму різницю між DPO та DSO, та тримати цей показник на належному рівні за рахунок перемовин з постачальниками та замовниками.

Підсумовуючи викладене вище – базові фінансові показники можна вважати ФКПЕ вищого порядку, які узагальнюють ефективність роботи підприємства, та є індикаторами для пошуку можливих шляхів покращення того чи іншого аспекту діяльності суб'єкту господарювання.

Список використаних джерел

1. Eliyahu M. Goldratt. Essays on the Theory of Constraints. (1987) ISBN 0-88427-159-5
2. На Joon Chang. «Economics: The user's guide (2015) ISBN 978-617-7279-42-5

Росола У. В.,
PhD, доцент кафедри економіки та фінансів,
Локес В. В.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ДЖЕРЕЛ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Серед вітчизняних науковців фінансове оздоровлення підприємства прийнято розглядати із двох точок зору. У першому випадку фінансове оздоровлення підприємства розглядають з позиції антикризового управління, яке передбачає проведення ряду заходів подолання кризового стану. У другому випадку фінансове оздоровлення розглядають з точки зору фінансового менеджменту, як сукупності заходів попередження кризи [2, с. 135].

Відповідно до ст. 50 Кодексу України з процедур банкрутства [1], санація – це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом і його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського стану боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Все більшого значення в сучасних умовах набуває поняття «диверсифікації». Диверсифікація – це поняття, яке в бізнесі асоціюється з типом виробництва, постачальниками, одержувачами, воно також стосується ринків збуту. У разі інвестиційної діяльності це перетворюється на інвестиційний портфель, завдяки якому можна диверсифікувати активи та мінімізувати інвестиційний ризик. Однак диверсифікація також може стосуватися джерел фінансування. Пандемічна криза, війна в Україні та не дуже хороша економічна ситуація в країні плюс інфляція призводять до того, що багато компаній шукають альтернативні джерела фінансування.

В умовах кризи, спричиненої пандемією, війною в Україні та зростанням витрат на ведення бізнесу, розумне управління фінансами компанії є вкрай необхідним. Порушення фінансової ліквідності в одній компанії призводять до невиконаних платежів і заборгованості в оплаті рахунків. Ринкові зв'язки означають, що затримки платежів для одного підприємця перетворюються на фінансові проблеми для його контрагента тощо.

Значні відставання в оплаті вже вплинули на багато секторів малих і середніх підприємств, які систематично використовують рахунки-фактури для довгострокових платежів, наприклад, будівництво чи транспорт. На жаль, при цьому виді операцій, пов'язаних з тривалими термінами оплати, інфляція найчастіше поглинає частину

очікуваного прибутку компанії. Рахунок-фактура, виставлений на початку року з оплатою в середині того ж року, коштує на кілька відсотків менше через кілька місяців.

Підтримання фінансової ліквідності підприємства є надзвичайно важливим. Важливо, щоб підприємець мав на це безпосередній вплив. Управління фінансами підприємства вимагає від підприємця не тільки вмілого контролю над грошовими потоками всередині підприємства, вибору контрагентів, а й вибору відповідних джерел зовнішнього фінансування. На ринку існує багато таких рішень, як-от кредити, позики, фінансування за рахунок-фактурою та факторинг. Однак, щоб не довести компанію до фінансових проблем, найкраще диверсифікувати зовнішні джерела фінансування.

Додаткову вигоду для підприємця може принести диверсифікація, тобто використання двох джерел фінансування. Поєднання позики та факторингу може бути важливим для оптимізації витрат на обслуговування зовнішнього фінансування. У деяких випадках компанії може бути недостатньо лише факторингу. У ситуації, коли рахунок-фактура не виставляється або виставляється на меншу суму, тоді підприємець отримає менше готівки, якої може не вистачити для підтримки фінансової ліквідності. При необхідності компанія може поповнити фінансові недоліки кредитом. Це дорожче факторингу, але використання обох джерел фінансування дозволяє усереднити витрати на отримання оборотних коштів. Варто пам'ятати, що позика буде обліковуватися як зобов'язання, а факторинг буде включено в активи.

Отже, високий оборотний капітал і диверсифіковані джерела фінансування є підґрунтям безпеки для компанії, які дозволяють їй підтримувати фінансову ліквідність і пережити складніший період, наприклад, пов'язаний із запровадженням польської угоди чи інфляцією. Використовуючи різні форми фінансування, підприємство краще підготовлене до різноманітних ринкових ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Донченко, Т. В. (2020). Теоретичні основи санації підприємств: сутність та функції. Вісник Житомирського державного технологічного університету. № 3. С. 124-132.

Росола У. В.,
PhD, доцент кафедри економіки та фінансів,
Поган П. П.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Вторгнення Росії в Україну спричинили чимало проблем для банківського сектору. Деякі з них мають відношення до проблем корпоративного кредитування. Найвідоміші з них це стрімке зменшення попиту на кредити та платоспроможності населення в цілому.

2022 рік ознаменувався початком війни в Україні, зростанням цін та погіршенням загальної макроекономічної ситуації. Подорожчало майже все, включно з нерухомістю. Крім того, інфляція призвела до того, що вартість кредиту різко зросла, а кредитоспроможність українців знизилася.

Законодавство України налічує декілька документів, які регламентують підтримку малого та середнього бізнесу в Україні. Найбільш загальне формулювання міститься в Господарському кодексі, де у пункті 2 глави 4 статті 48 Господарського кодексу України зазначено, що «держава сприяє розвитку малого підприємництва, створює необхідні умови для цього» [1].

Поточний стан українських банків якнайкраще відображає складні події в українській економіці, яка страждає від російської агресії. Прибутки фінустанов із початку 2022 року скоротилися більш ніж у сім разів. А продовження воєнних дій у 2023 році означає, що без низки антикризових заходів – докапіталізації з боку акціонерів чи програм державної підтримки – банківський сектор чекає низка банкрутств.

Попит на банківські послуги поступово відновлюється. Проте їхня прибутковість для фінустанов суттєво знижується. «Чистий комісійний дохід за перші дев'ять місяців 2022 року скоротився на 16% у порівнянні із зростанням на 28% за аналогічний період минулого року. Клієнти поступово відновлюють попит на банківські послуги, але обсяги комісійних операцій ще набагато нижчі, ніж довоєнні. Скорочення пропозиції банківських послуг компенсується збільшенням вартості обслуговування. Це робиться через введення нових непотрібних послуг, якими клієнт фактично не користується. Але завдяки так званому розширенню пакета з доступом до нових послуг буде збільшено розмір обслуговування. Це стосується і карткових рахунків, і юридичних, і фізичних осіб.

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

За перший тиждень січня 2023 року 245 підприємців отримали кредити за урядовою програмою «Доступні кредити 5-7-9%» на загальну суму 129 млн грн. З початку дії програми (лютий 2020 року) банки видали бізнесу 53,1 тисячі кредитів на 166 млрд грн.

Найбільше підприємці взяли антикризових кредитів – 61,7 млрд грн та на рефінансування попередньо отриманих кредитів – 28,7 млрд грн. Окрім того, на антивоєнні цілі було видано 37,5 млрд грн, на інвестиційні цілі – 10,9 млрд грн. Аграрії отримали 25,7 млрд грн кредитних коштів на підтримку своєї діяльності, торговельні компанії взяли 1,4 млрд грн кредитів для поповнення обігових коштів.

Найчастіше кредитуються за програмою підприємства, що працюють в сфері сільського господарства (53%), торгівлі та виробництва (24%), промислової переробки (14%). Серед регіонів лідерами за сумами укладених кредитних договорів є Львівська, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Київська, Вінницька області та м. Київ.

На сьогодні участь у програмі беруть 45 банків, найбільшу кількість кредитів видали «Приватбанк» (22,1 тис), «Ощадбанк» (7,9 тис) та «Райффайзен Банк Аваль» (5,1 тис).

Вважаємо, що як і державна підтримка та фінансування, так і банківське кредитування в сучасних умовах є особливо актуальними та важливими для суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Секція 5

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

УДК 336.7

Гладинець Н.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів
Чедрик Т.І.,
здобувач ОС Магістр
Чепура Є.Ю.,
здобувач ОС Магістр
Дзихор О.М.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Економічна стабільність країни є базисом сталого економічного розвитку, що призводить до підвищення конкурентоспроможності країни, зростання добробуту населення тощо. Економічна стабільність сприяє зменшенню дефіциту державного бюджету та зовнішнього боргу, рівня інфляції, забезпечує цінову стабільність, стабільність валютного курсу, зайнятість населення, що в кінцевому підсумку впливає на економічне зростання країни.

Усі країни в більшому чи меншому ступені прагнуть забезпечити довготривалі вигідні стратегічні переваги в напрямку економічної стабільності. А процеси, що відбуваються в глобальному світовому співтоваристві, гостро впливають на становлення та розвиток світового господарства, політичні та економічні відносини у суспільстві. Все це спричиняє формування нових загроз і ризиків для розвитку національної економіки та забезпечення безпечного функціонування держави [1, с.25].

Одним із індикаторів, який характеризує рівень економічної стабільності, може слугувати рівень інфляції. Величина рівня інфляції відображає економічну ситуацію в країні загалом і дозволяє судити про зміну рівня цін на товари та послуги. Саме тому пріоритетним завданням урядів більшості країн світу є забезпечення стабілізації економіки, яке вони намагаються реалізувати через повну зайнятість ресурсів та забезпечення стабільності цін. На центральні банки також покладається завдання підтримки стабільності національної

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

грошової одиниці, яке вони реалізують через комплекс заходів у сфері регулювання грошової системи, валютного регулювання тощо. Для вимірювання рівня інфляції використовують індекс інфляції або індекс споживчих цін. Для розуміння загальної картини відстежимо динаміку зміни рівня цін в Україні та окремих європейських країнах (див. рис.1).

Війна росії в Україні суттєво вплинула на рівень цін, причому рівень інфляції суттєво посилюється не лише в Україні, але і в інших європейських країнах. Інфляція в багатьох країнах стрімко зростає, що викликано стрімким зростанням цін на енергоносії, продовольство та сировину, нестачею робочої сили та перебоями з постачанням.

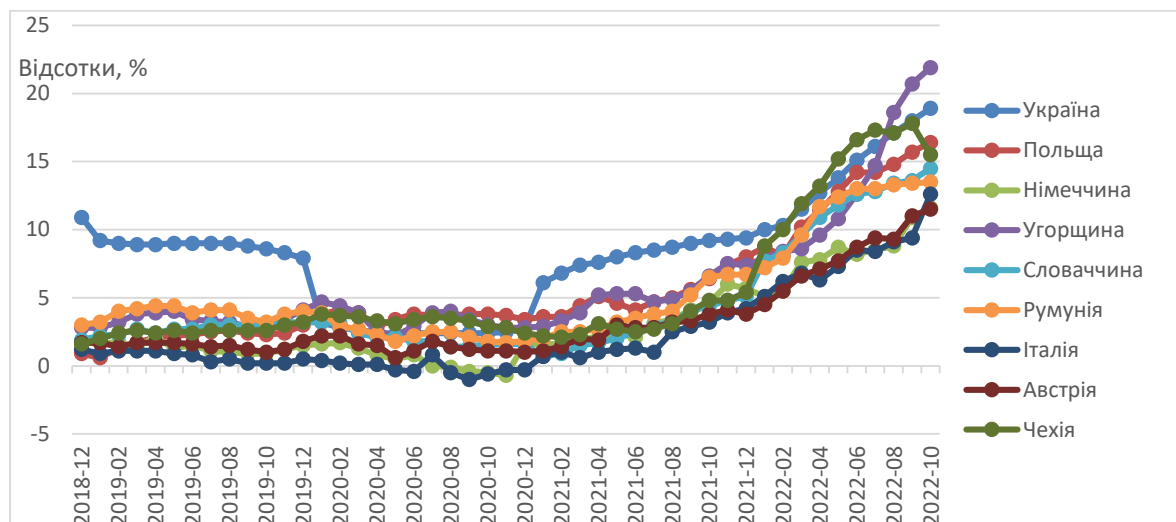

Рис.1. Динаміка рівня інфляції у 2018-2022 рр, (побудовано за даними [2, 3])

Війна стала випробуванням для стійкості фінансової системи України та світу. Інфляція на споживчому ринку України в жовтні 2022 року порівняно з вереснем 2022 року становила 2,5%, з початку року – 24,8%, порівняно з жовтнем 2021 року – 26,6% [4]. Незважаючи на те, що зростання споживчих цін вдарило по економіках у всьому світі, воно особливо сильно позначилося на Європі через її залежність від російського природного газу [5].

Як зазначено у річному звіті МВФ, світова економіка вперше з часів Другої світової війни зазнає такої кризи. Ризики фінансової стабільності зросли на тлі найвищої інфляції за десятиліття та триваючих впливів війни Росії в Україні на європейські та світові енергетичні ринки. На тлі поганої ліквідності ринку існує ризик того, що раптове безладне посилення фінансових умов може взаємодіяти з уже існуючими слабкими місцями. На ринках, що розвиваються, підвищення ставок, слабкі фундаментальні показники та значні відтоки призвели до зростання вартості запозичень, особливо для передових економік, із підвищеним ризиком додаткових дефолтів [6].

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

На економічну стійкість країни впливає також фінансова політика. В багатьох країнах державний і приватний борг у 2022 році досяг нового максимуму. Маючи обмежений фінансовий простір, країни стикаються з багатьма економічними та політичними проблемами, долаючи зростання інфляції, посилення макроекономічних ризиків і уповільнення темпів економічного зростання. В цих умовах фінансова політика має бути спрямована на забезпечення економічної стабільності, але водночас бути гнучкою і коригуватися відповідно до поточної ситуації.

Від того, наскільки оперативно і своєчасно будуть виявлені зміни якісних та кількісних параметрів економічної стабільності, у кінцевому підсумку залежатиме соціально-економічний розвиток держави. Оцінювання базових індикаторів дозволить своєчасно відреагувати на ризики і загрози, внести корективи у економічну політику держави, мінімізувати появу негативних наслідків, а отже – забезпечити економічну стабільність та сталий розвиток економіки.

Результати дослідження свідчать, що за низкою параметрів Україна відстає від зарубіжних країн у плані забезпечення економічної стабільності. Економіка України, і без того чутлива та вразлива до зовнішніх шоків, наразі дуже потерпає від військової агресії, збитки є колосальними. Це все суттєво впливає на економічну стабільність і для відновлення фінансово-економічного розвитку країни принаймні до показників довоєнного періоду знадобиться багато часу.

Війна випробовує економічну стійкість України через різні канали. Проте своєчасне виявлення негативних тенденцій дозволить вчасно відреагувати на виклики та загрози економічної стабільності, вжити необхідних заходів для відновлення економічного зростання та підвищення рівня конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні у найближчій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Яровенко, Г. М., Доценко, Т. В., Кушнерьов, О. С. Формування інтегрального індексу загрози національної економіки. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 2. С. 16-28. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.2-2
2. Дані Міжнародного валютного фонду (МВФ). URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/UKR>
3. Індеси споживчих цін на товари та послуги (до грудня попереднього року). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cit.htm
4. Укрінформ. Найбільше подорожчали яйця: Держстат показав, як зросли ціни в жовтні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3611595-najbilse-podorozcali-ajca-derzstat-pokazav-ak-zrosli-cini-u-zovtni.html>

5. РБК-Україна. 2022. Інфляція в Європі все ще двозначна через енергетичну війну Росії. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/inflyatsiya-evropi-shche-dvoznachna-cherez-1669826653.html>

6. International Monetary Fund. 2022. Global Financial Stability Report -Navigating the High-Inflation Environment. Washington, DC, October. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2022/10/11/global-financial-stability-report-october-2022>

УДК 338.246.4:004.738.5

Іртищева І. О.,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Стегней М. І.,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

Клєцов Є. С.,

аспірант, здобувач PhD,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В МОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Країни з розвинутою економікою підтверджують, що в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій спостерігається віртуалізація всіх сфер економіки та суспільства, що призводить до створення цифрового аналогу реальної економіки, соціальних відносин, культури, послуг та всіх сфер буття і розвитку людини. Цифрове відставання може стати значною перешкодою для розвитку та збереження конкурентних позицій бізнесу, регіонів та держав. З цієї причини, більшість країн вбачають комплексну цифровізацію всіх процесів як основу для подальшого розвитку, де держава має бути основним ініціатором та координатором цього процесу.

Україна активно просувається в процесі віртуалізації економічної сфери з метою інтеграції вітчизняних інформаційних систем з європейськими. Це є необхідною умовою для подальшої інтеграції української економіки до європейських структур. Звіт інституту економічних досліджень та політичних консультацій, який був сформований за фінансової підтримки Європейського Союзу, вказує на необхідність розробки законодавства про цифрову економіку та телекомунікації, цифрову інфраструктуру, безготівкову економіку,

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

електронну торгівлю, електронний захист та кібербезпеку для подальшого просування цифрового порядку денного України. Ініціатива «SmartCity», яка була започаткована Міністерством цифрової трансформації, свідчить про упевненість владних інституцій в наявності законодавчої та інституційної бази для реалізації комплексних ініціатив з побудови ІСТ-екосистеми на регіональному та місцевому рівнях. Україна також активно розробляє стратегію для інтеграції до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, яка наразі проходить оцінку представниками спеціалізованих підрозділів Європейської Комісії[1].

Цифрова трансформація регіонів України є головним пріоритетом віртуалізації державного управління. Міністерство цифрової трансформації України ввело нову посаду - заступників з цифровізації (CDTO), які будуть займатися впровадженням цифрових рішень у міністерствах, обласних та територіальних громадах. Головними напрямками регіональної цифровізації, визначеними Мінцифра, є забезпечення онлайн-послуг або послуг, доступних за одне відвідування ЦНАПу, доступ до швидкісного інтернету в кожному населеному пункті та розвиток цифрової грамотності, щоб люди не лише мали можливість скористатися онлайн-послугами, а й вміли це робити[2].

Незважаючи на війну в Україні та труднощі, які пов'язані із провадженням цифровізації, такі як пошкодження енергетичних систем, хакерські атаки, руйнування інфраструктурних об'єктів системи зв'язку та еміграція населення за кордон, очевидним є те, що якісне обґрунтування проектів регіонального відновлення та розвитку є невід'ємною частиною повоєнної відбудови України, що неможливо досягнути без широкого застосування цифрових технологій.

Незважаючи на війну і труднощі, пов'язані з нею, проекти з цифрової трансформації регіональної економіки в Україні продовжуються. За даними Міністерства цифрової трансформації, вже протягом 2022 року були досягнуті певні успіхи у цій сфері, зокрема цифровий додаток «Дія» вже використовується 6 мільйонами користувачів. У рамках цього додатку було розроблено та запроваджено 16 нових послуг, які особливо важливі умовах війни, зокрема реєстрація пошкодженого майна, спрощення процедур для реєстрації переселенців, а також іпотечну програму еОселя. Більше 1,4 мільйонів українців скористалися цими послугами, а розміщення військових облігацій дозволило залучити кошти для підтримки Збройних Сил України.

Удосконалення цифрових технологій у місцевому самоврядуванні забезпечує більш ефективне та прозоре управління та розподіл коштів, а також допомагає формувати громадянське суспільство та збільшувати його вплив на прийняття рішень, що стосуються розвитку громад. Згідно зі Стратегією регіонального розвитку до 2027 року, важливими

пріоритетами є віртуалізація державних та публічних послуг, яка ґрунтується на якісній взаємодії між реєстрами різного рівня (державного, регіонального, місцевого), розвиток інфраструктури зв'язку, зокрема мереж 4G та 5G Інтернету, створення мобільних додатків для громадян зі зручним інтерфейсом та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Розвиток інформаційно-телекомунікаційної галузі та перетворення організаційних структур регіонального управління на основі проектного менеджменту з використанням цифрових технологій є невід'ємним елементом відновлення територій після війни, залучення та ефективного використання інвестицій та донорських ресурсів, а також залучення фахівців з інших країн до реалізації проектів регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf
2. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>
3. The effect of digital technology development on economic growth. Вплив розвитку цифрових технологій на економічне зростання / I. Irtysheva, M. Stehnei, N. Popadynets [etal.] // International Journal of Data and Network Science. – Canada, 2021. – №5. – Р. 25-36.

УДК 330.322(477.045)

Черничко Т. В.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та фінансів,
Мотринцев З. З.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

**ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
НА РІВНІ РЕГІОНУ**

Під інвестиційною привабливістю регіону розуміють надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції. Інвестиційна привабливість визначається комплексом різноманітних чинників, перелік і вплив яких можуть розрізнятися і змінюватися залежно як від складу інвесторів, що переслідують різні цілі, так і від виробничо-технічних особливостей виробництва, що інвестується.

Можна виділити три підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Перший підхід базується на оцінці сукупності показників, таких, як: динаміка ВРП, національного доходу і обсягів виробництва промислової продукції; характер і динаміка розподілу національного доходу, пропорції збереження і вжитку; стан законодавчого регулювання інвестиційної діяльності; хід приватизаційних процесів, розвиток окремих інвестиційних ринків, у тому числі фондового і грошового.

Другий підхід(багатофакторний) ґрунтується на взаємозв'язаній характеристиці широкого переліку чинників, що впливають на інвестиційний клімат. До таких відносяться: характеристика економічного потенціалу; загальних умов господарювання; зрілість ринкового середовища в регіоні; політичні чинники; соціальні і соціокультурні чинники; організаційно-правові; фінансові чинники.

Оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України, яке може здійснюватися за такими узагальненими показниками: рівень загальноекономічного розвитку регіону;рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону;демографічна характеристика регіону;рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону;рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

Узагальненим показником при факторному підході виступає сума безлічі середньозважених оцінок по групах чинників:

$$Q = \sum (X_j \times P_j)$$

де Q – узагальнена зважена оцінка інвестиційного клімату регіону; X_j –середня бальна оцінка у-го чинника для регіону; P_j –вага у-го чинника.

Звідний показник оцінки інвестиційного клімату не може служити єдиним критерієм привабливості тієї або іншої господарської системи для вкладення інвестицій. Він зазвичай доповнюється інформацією про розвиненість різних чинників, що роблять безпосередній вплив на стан і динаміку інвестиційного клімату.

Третій підхід до оцінки інвестиційної привабливості регіону базується на оцінці ризиків інвестицій.

Інвестиційний ризик – характеристика якісна, яка оцінює вірогідність втрати інвестицій і доходу від них. Стосовно регіону можна виділити наступні види ризиків:

- *політичний*, залежний від стійкості регіональної влади і політичної поляризації населення;
- *економічний*, пов'язаний з динамікою економічних процесів в регіоні;
- *соціальний*, такий, що характеризується рівнем соціальної напруженості;
- *кримінальний*, визначуваний рівнем злочинності з врахуванням тягаря злочинів;
- *екологічний*, розрахований як інтегральний рівень забруднення довкілля;

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

- *фінансовий*, такий, що відображає напруженість регіонального бюджету і сукупні фінансові результати діяльності підприємств регіону;
- *законодавчий*, характеризує сукупність правових норм, регулюючих економічні стосунки на території: місцеві податки, пільги, обмеження і тому подібне.

Список використаних джерел:

1. Поліщук, О. А., Поліщук, О. Т. (2019). Інвестиційна привабливість регіону. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 27, частина 2. URL. <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/949/1/%2B%D0%92%D0%92%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A6%D0%99%D0%9D%D0%90%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%92%D0%90%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%9E%D0%9D%D0%A3.pdf>
2. Mustafakulov, S. (2017). Investment Attractiveness of Regions: Methodic Aspects of the Definition and Classification of Impacting Factors. European Scientific Journal, ESJ. №13 (10), 433 p.
3. Греськів, О. Б. (2016). Методика оцінки інвестиційної привабливості регіону. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). №3(32). С. 153-158.

УДК 336.74

Стегней М. І.,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів,
Михальчинець Г. Т.,
кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розвиток біржової діяльності є важливим для України з кількох причин. По-перше, це допомагає підвищити ліквідність цінних паперів та забезпечити доступність фінансування для підприємств. Біржа дозволяє залучати капітал через емісію акцій та облігацій, що сприяє зростанню бізнесу та створенню нових робочих місць. По-друге, розвиток біржової діяльності дозволяє підвищувати рівень інвестиційної активності в країні та сприяє привабливості України для іноземних інвесторів. Це може привести до залучення нових технологій та знань, що сприятимуть розвитку економіки та підвищенню її конкурентоспроможності. По-третє, розвиток біржової діяльності дозволяє створити

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

ефективну систему регулювання та контролю за фінансовими ринками, що забезпечує стабільність та надійність фінансової системи країни.

Отже, розвиток біржової діяльності в Україні є важливим для забезпечення стійкого економічного зростання країни та зміцнення її позицій на міжнародному ринку.

Розвиток біржової діяльності в Україні є одним з важливих напрямів розвитку фінансового ринку країни. Особливості розвитку біржової діяльності в Україні можливо охарактеризувати наступним чином:

1. Державне регулювання. Біржова діяльність в Україні регулюється державними органами, зокрема Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, що забезпечує стабільність та розвиток ринку цінних паперів.

2. Розвиток інституційної інфраструктури. В Україні створено необхідну інфраструктуру для функціонування бірж, зокрема, національний депозитарій, розрахункова палата, брокерські компанії та інші учасники ринку.

3. Розширення інструментарію. Українські біржі розвиваються та розширюють свій інструментарій, відкривають нові ринки, включаючи товарні та енергетичні.

4. Розвиток електронної біржової торгівлі. В Україні розвивається електронна біржова торгівля, що дозволяє забезпечувати більш швидку та ефективну торгівлю.

5. Залучення іноземних інвесторів. Україна активно працює над залученням іноземних інвесторів на біржу, зокрема, за рахунок підвищення прозорості та надійності функціонування ринку цінних паперів.

6. Розвиток регулярних інформаційних ресурсів. В Україні розвиваються регулярні інформаційні ресурси для учасників фінансового ринку.

«Понад рік тому, набули чинності норми закону "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", які започаткували велику кількість реформ в економіці країни, в т.ч. сфери електронної та біржової торгівлі. За новими правилами, біржова діяльність стала ліцензованою, а регулятором її було назначено НКЦПФР, яка затверджує вимоги до функціонування бірж та проводить їх перевірку. Це дало можливість навести лад у цій сфері, адже до цього біржі, яких на піку нараховувалось близько 600, не мали чітких умов функціонування. Через це майданчики нерідко використовувались для вирішення сумнівних, непрозорих задач» [1].

Інтеграція фінансового ринку та біржової діяльності України у світовий та європейський простір має важливе значення для економічного розвитку країни та її інтеграції в глобальну економічну систему. Вступ України до СОТ та отримання членства в Європейському Союзі може стати фактором, що сприятиме інтеграції фінансового ринку та біржової діяльності України в світовий та європейський простір. Перспективними

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

напрямами є встановлення партнерських відносин та підписання міжнародних угод з провідними біржами світу, такими як Лондонська фондова біржа, Нью-Йоркська фондова біржа, Франкфуртська фондова біржа та інші, а також розвиток інфраструктури фінансового ринку, включаючи розвиток електронної торгівлі та забезпечення надійності системи; розвиток фондового ринку та інших фінансових інструментів, зокрема, облігаційних та товарних бірж, які мають потенціал для збільшення обсягів торгівлі та залучення інвестицій; розвиток професійних інвесторів, які зможуть забезпечити підтримку розвитку біржової діяльності та фінансового ринку загалом.

Розширення спектру інструментів, що пропонуються на фінансовому ринку, включаючи ринок деривативів та інші інструменти, що мають потенціал для збільшення ліквідності та залучення нових інвесторів, є одним з ключових чинників розвитку біржової діяльності в Україні та підвищення її конкурентоспроможності в світовому та європейському контексті.

Список використаних джерел:

1. Перший рік ліцензованої біржової торгівлі. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/29/689803/>
2. Stehnei, M., Irtysheva, I., & Mykhalchynets, H. (2022). Development of the financial market: destabilizing processes, the irassessment, and global impact. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(5), 176-183. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-5-176-183>.

УДК 330.351

Петричко М. М.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Ціцей Р. Р.,
здобувач ОС Магістр
Бичкова К. С.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Податки є важливими інструментами фінансової політики держави та необхідними складовими фінансових відносин у суспільстві, а розвиток соціально-економічної та культурної сфер держави неминуче супроводжується перетвореннями в податковій системі.

Податки займають особливе місце в системі оподаткування діяльності суб'єктів господарювання, а саме фінансів підприємств всіх форм власності. Насамперед, вони

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

поєднують в собі не тільки фіскальну й регулюючу, але й соціально-економічну функцію. Остання коригує попит і пропозицію, збільшуючи ціну товару або зменшуючи шляхом виключення з переліку оподатковуваних товарів, і відповідно, коригує їх виробництво, використання та споживання. Від ефективного поєднання цих функцій залежить рівень надходжень до державного бюджету.

Актуальність теми зумовлена важливістю створення досконалої податкової системи, так як від механізму справляння податків залежить наповнення дохідної частини бюджету та направлення акумульованої фінансової бази на розвиток різних сфер економіки. В сучасних умовах з превалюванням тіньової економіки та поглибленням економічної кризи, зумовленої поширенням COVID-19 та війною та потребою в залученні максимальної кількості коштів і покриття державою своїх витрат, податки стали важливим інструментом фіскальної політики в Україні.

Теоретичні та практичні аспекти податків та податкової системи досліджували багато вітчизняних науковців, зокрема вивченням сутності податку займалися Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П., Демченко О.О., Мозенков О.В., Юшко С. та інші. Попри достатню кількість публікацій з даної проблематики теоретичні аспекти системи оподаткування не мають уніфікованого пояснення, тому необхідні додаткові дослідження.

Етапи розвитку та становлення податкової системи України тісно пов'язані з процесом адміністрування податків і зборів в державі.

Таблиця 1

Спектр трактувань дефініції сутності «податок»

Автор	Характеристика	Джерело
Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П	«Податок є комплексною фінансовою категорією, яка характеризує фінансові відносини між державою і членами суспільства, що виникають в процесі розподілу ВВП з приводу вилучення державою частини валового національного доходу і перерозподілу її з метою фінансування державних витрат.»	[1, с. 34]
Демченко О.О.	«податки – це сплата в обов'язковому порядку платежів фізичних та юридичних осіб до бюджету (центрального, місцевого), відповідно до визначених законом умов певної держави»	[3, с. 44]
Мозенков О.В.	«Податки є найефективніший інструмент непрямого регулювання економічних процесів у державі»	[4, с. 92]
ПКУ	«Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку»	[5]

Для того, щоб держава могла виконувати свої обов'язки щодо фінансування, їй необхідна фінансова підтримка з боку всіх суб'єктів господарювання. Податкова система має вагомий вплив на економічний та фінансовий стан держави. Основна частина фінансових ресурсів до державного бюджету України – це податкові надходження. Тож, для забезпечення повноцінної роботи державного бюджету, потрібна своєчасна сплата податків та економічно обґрунтована побудова системи оподаткування. В умовах фінансової кризи

актуальним постає питання ефективного та своєчасного наповнення скарбниці держави для виконання нею покладених на неї функцій для безперебійного функціонування фінансово-економічної системи країни. Тому, є доцільним розглянути трактування дефініції «податок».

Податок – це обов’язковий та безумовний платіж, який сплачується в бюджет держави згідно нормативно-правових актів. Різниця між податками та зборами в тому, що збори – мають цільове використання. Також, можна відзначити, що податки надходять до відповідних бюджетів – державного або місцевого, а збори надходять до бюджету за умови одержання платником вигоди. Найголовнішим завданням податків є збільшення доходу держави.

Отже, на нашу думку можна зазначити, що податок це економічні та фінансові відносини між юридичними особами – підприємствами різних форм власності, фізичними особами, зареєстрованих згідно діючого законодавства та державою з приводу акумулювання фінансових ресурсів для виконання покладених на неї функцій.

Список використаних джерел:

1. Баранова В. Г. Податкова система: навчальний посібник / [Баранова В. Г., Дубовик О. Ю., Хомутенко В. П. та ін.]; за ред. В. Г. Баранової. – Одеса, ВМВ, 2014. – 344.
2. Волощук М.Г. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія / М.Г. Волощук, І.І. Матьола, Т.О. Карабін, О.В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 172с.
3. Демченко О.С. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 10. С. 44–50.
4. Мозенков О.В. Зміст і роль податкової політики у державному регулюванні. // Фінанси України. 1997. № 4. С. 92 - 97.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Петричко М. М.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,

Матвій А.-М.

здобувач ОС Бакалавр

Мукачівський державний університет

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ

Військові дії на території нашої держави негативно впливають на функціонування та розвиток усіх суб'єктів бізнесу і завдають нищівних руйнувань економіці. В той же час робота українського бізнесу під час війни є особливо важливим джерелом наповнення держбюджету та створення робочих місць. Тому для України наразі особливо актуальними є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективної державної політики підтримки розвитку бізнесу з метою створення сприятливих умов для його організації та ведення.

Війна Росії проти України негативно впливає як на стан економіки нашої держави в цілому, так і на діяльність і розвиток українського бізнесу зокрема. Якщо говорити про малий і середній бізнес, то, за даними опитування Європейської бізнес-асоціації, у березні 42 % підприємців взагалі припинили працювати; близько третини – призупинили роботу, але планували відновлювати її; у повному обсязі працювали лише 13 % малого та середнього бізнесу [2]. Результати другої хвилі опитування Європейської бізнес-асоціації серед представників малого і середнього бізнесу свідчать, що у квітні кількість непрацюючих представників бізнесу скоротилася з 42 до 26 %; 17 % вже відновили роботу після тимчасового припинення і ще 23 % готувалися до відновлення. Також збільшилася кількість підприємців, що працюють у повному обсязі – з 13 до 20 %. За два місяці війни динаміка реєстрацій нового бізнесу вже наблизилася до 50 % від довоєнного аналогічного періоду квітня 2021 р. За половину травня 2022 р. цей показник вже зріс до 70 % [3]. Такі дані щодо стану малого та середнього бізнесу в Україні свідчать про те, що подальший його розвиток є неможливим без активного стимулювання з боку держави. Сприяння розвитку підприємництва можливе лише шляхом поєднання та узгодження різних форм, методів, засобів державного регулювання і підтримки.

Війна – це страшний і складний виклик для країни та всього українського бізнесу. Одне з перших пріоритетних завдань, яке ми поставили перед собою – це безпека наших працівників і безперервне обслуговування клієнтів, серед яких понад 150 тисяч застрахованих за добровільним медичним страхуванням.

Основні складнощі, з якими страхові фірми зіштовхнулися – це те, що їх партнери вимушено зупинили роботу в регіонах, де відбувалися бойові дії. Це Київ, Чернігів, Суми та

інші міста, де стали на паузу понад 80% їх провайдерів: клініки, аптеки, СТО. Навіть за таких умов вони були завжди на зв'язку з партнерами, аби налагодити безперервне обслуговування, щоб люди отримували послуги, медичну допомогу і не залишились сам на сам зі своїми проблемами.

Була велика складність в 2022 році і в тому, що їх персонал також переміщувався. У перший же день повномасштабного вторгнення всі співробітники перейшли на віддалений формат роботи. СК наперед виплатили всім людям заробітну платню, бо розуміли, що їм треба десь зупинитися, убезпечити свої сім'ї. Співробітникам була надана можливість працювати у будь-якій філії в країні.

Також виклик, з яким СК і весь ринок зіштовхнувся, – це критичне падіння обсягів страхових премій, особливо у березні-квітні. Логічно, що платежі у тих регіонах, де тривали бойові дії, впали суттєво.

Щоби налагодити безперервне обслуговування клієнтів, страховики перевели всі сервіси в онлайн-режим, оперативно вдосконалили електронний документообіг, аби жодні ланки нашого сервісу не зникали, і люди отримали в можливомуобсязі всі послуги, які мають бути покриті за контрактом.

Усі підрозділи, задіяні у виконанні договорів страхування, адаптували свої бізнес-процеси, аби страхові виплати клієнтам не призупинялись. Зараз страхові компанії повноцінно працюють. Відбуваються платежі за всіма видами страхування, проводяться розрахунки з партнерами та провайдерами. Працюють контакт-центри: медичний і загальний. На заході та в центрі України змін немає, офіси працюють. Київ, Суми, Чернігів – повертаються також до офісного формату роботи. Миколаїв, Одеса – там дуже важка ситуація. Там є бізнес і робота, але більше в онлайн-режимі. У Херсоні, на жаль, працювати можливості немає через його тимчасову окупацію.

Обсяг продажу в червні-липні в компанії зріс, у першу чергу в деокупованих філіях (Київ, Чернігів, Суми), а також у центральних та західних регіонах. Воєнний стан надає можливість, згідно з укладеними договорами страхування, відмовити у відшкодуванні. Наприклад — викрадення автомобіля на окупованих територіях. Тобто у випадку тих ситуацій, які напрямую пов'язані з воєнними діями. Чи, наприклад, потрапляння снаряду в машину або будинок — це ризик прямий, воєнний.

У перші тижні, коли люди масово виїжджали з Києва, було багато ДТП, і не застосовували цю норму. Компанії покривали те, що напрямую не стосувалося воєнних ризиків. Але й дуже часто покривали витрати, лікували людей, які потрапили під обстріли, забезпечували медикаментами та всім необхідним, якщо була така можливість, в тому числі в Луганській і Донецькій областях, де у фірм також є багато клієнтів на підконтрольних

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

територіях. Від початку повномасштабного вторгнення з'явилися нові ризики, які ми не можемо не враховувати. Процес адаптації страхових продуктів компанії до сучасних реалій відбувається постійно. Але першочергово фірми реалізували можливість отримання клієнтами послуг з урахуванням фактору воєнного часу, а саме – покриття ризиків у разі військових дій (зазвичай воєнні ризики є винятком з покриття).

У нас, крім війни як такої, триває ще й економічна війна. В Україні відбулася девальвація гривні та суттєво зросла вартість медичних матеріалів, медикаментів, запчастин для СТО, вартість палива. Але фірми, розуміючи ситуацію своїх клієнтів, намагаються тримати довоєнний рівень цін. Проте, якщо об'єктивно — витрати на страхування ростуть. За прогнозом, деся на 30-40% може збільшитися вартість медикаментів та на 20 – 25% вартість медичних послуг. Вважаємо, що на початку року тарифи вимушені будуть бути переглянутими. Страховий ринок, як і всі ринки, дуже важко переживає ситуацію, що склалася, через критичне падіння обсягів продажу. Треба розуміти, що в Україні є різні страхові компанії. Є такі як «Провідна», які мають філії в різних регіонах. Якщо обсяг продажу в одних регіонах падає – в інших, безпечніших, може навіть зростати. Диверсифікація ризиків по території всієї країни частково нівелює падіння, яке в нас є по Херсону, Одесі, Харкову. Також у великих компаній є запас платоспроможності. У нас нормативи платоспроможності зроблені з запасом, що нівелює частину воєнних ризиків.

Є компанії, які працювали, наприклад, лише у Харкові, чи лише у Запоріжжі. Такі компанії в зоні ризику. Або невеликі компанії, які до війни не виконували нормативи регулятора – звичайно, їм буде дуже важко. Ймовірно, що після закінчення війни, кількість страхових компаній на ринку України може зменшитися.

При цьому Нацбанк дуже лояльно ставиться до страховиків. Є послаблення на період війни стосовно звітності, виконання нормативів та інше, і це дуже правильно. Тому що здати звітність у тому ж Харкові – це проблема.

Які питання не вирішені: обмеження у перерахуванні грошей за кордон за перестрахування. Тобто перестраховальні премії у валюті ми не можемо поки що платити – так країна регулює виведення коштів за кордон.

Список використаних джерел:

1. Forinsurer- журнал про страхування. URL: <https://forinsurer.com>
2. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://insurancetop.com/>
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України 2020. Офіційний сайт національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-prostan-irozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>

Росола У. В.,
PhD, доцент кафедри економіки та фінансів
Ланьо Р. О.,
здобувач ОС Бакалавр
Мукачівський державний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИДІВ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ ТА ІХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БАНКУ

Нові технологічні розробки змінюють наш підхід до фінансів. Роль банківської справи змінюється з появою нових технологій. Це, у свою чергу, також впливає на щоденне функціонування компаній або фінансових відділів. До цього можна додати зростання популярності альтернативних платежів, фокусування на даних, гіперперсоналізацію пропозицій (або співпрацю) традиційних установ з FinTech. З розвитком цифрового світу це прискорює розвиток фінансової індустрії. Нові гравці на ринку створюють інноваційні продукти та послуги, які відповідають потребам цифрового населення.

Банківські продукти — це широкий спектр послуг, які банки надають клієнтам. За різними критеріями, наприклад, щодо змісту, банківські продукти можна класифікувати на кредитні, депозитні, послуги для повсякденної діяльності клієнтів (наприклад, зовнішні операції), послуги для операцій на грошових ринках і ринках капіталу. Постійна конкуренція між банками та боротьба за клієнтів змушує банки доповнювати свої традиційні продукти новими продуктами та послугами, надавати комплексні послуги для задоволення різноманітних потреб клієнтів. Органи місцевого самоврядування стали важливими клієнтами комерційних банків, і банки намагаються розвивати для них активні консультаційні програми, особливо у сфері фінансового самоврядування. З кожним днем потрібно розуміти, що науково-технологічний прогрес все швидше і швидше починає знаходити різні вирішення проблем банківського продукту. Завдяки такому розвитку ми маємо набагато більше різних можливостей, наприклад:

- оплатити комунальні послуги не заходячи до відділення банку;
- розраховуватись ApplePay за покупки де вже практично всюди є термінали з їх використанням;
- з будь якого куточку світу відправляти кошти;
- оплата інтернету, мобільного зв'язку, квитки на літак та багато іншого.

На фінансовому ринку завжди будуть вигідні ті установи, які розвинулись швидше та гідно використовують свій товар. Основою є доступність та взаємозв'язок з потенційними

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

клієнтами. Також такі установи завжди будуть піднімати конкуренцію та виходити на новий рівень продуктивності.

Фінансова інновація – це нововведення в цій сфері, результат створення нових методів, інструментів, видів операцій, платіжних систем і технічних прийомів, що сприяють: поліпшенню роботи відповідних установ; прискоренню фінансових потоків; поліпшенню фінансування передбачених видатків; зниження ризиків і витрат; прискоренню операцій; підвищення ефективності бізнесу.

Масленченков Ю.С. вважає, що «банківський продукт – це спосіб надання послуг клієнту банку; регламент взаємодії службовців банку з клієнтом при наданні послуги, тобто комплекс взаємопов'язаних організаційних, інформаційних, фінансових та юридичних заходів, об'єднаних єдиною технологією обслуговування клієнта» [1].

Переважає більшість клієнтів заявляють про зацікавленість послугами FinTech у зв'язку з тим, що їх використання пов'язане з низькими витратами, а їхня специфіка (функціонування онлайн на основі новітніх технологій) робить їх використання простішим і безпроблемним. Це означає, що традиційні банки, незважаючи на перешкоди, повинні будуть рухатися в тому ж напрямку і все більше і більше розвиватися цифровим шляхом.

Рівень широкомасштабної цифровізації, яка зростає роками, означає, що досвід і очікування користувачів також будуть диктувати напрямок розвитку безготівкових операцій.

До 2025 року понад 25 % безготівковий трафік буде миттєвим платежем або з використанням електронних грошей. Уже популярні безконтактні платежі перетворюються на платежі за допомогою відбитків пальців або сканування райдужної оболонки ока. Ці нововведення за кілька років стануть звичним явищем в Україні та в усьому світі.

Рушійною силою розвитку безготівкових операцій є миттєві платежі, електронні гроші та методи наступного покоління, такі як дедалі популярніші відкладені платежі, невидимі, біометричні або криптовалютні платежі.

У сфері фінансових послуг останніми роками набули широкого поширення нові цифрові рішення, орієнтовані на клієнтів, і сьогоднішні реалії лише прискорюють цю тенденцію. Ринкові сили – зростаючі очікування цифрових споживачів, операційні витрати, хвиля технологій «як послуга», непередбачуваний ландшафт ризиків, нові правила та зростаючий інтерес до сталого розвитку – більше не дозволяють вам думати про бізнес традиційним способом. Однак серед викликів з'являється багато можливостей і потоків прибутку. Тенденція змін визначає напрямок, у якому банки мають рухатися сьогодні, вміло адаптуючи та змінюючи свої бізнес-моделі та відповідні пропозиції.

Список використаних джерел:

1. Масленніков Є.І. Дослідження розвитку ринку фінансових послуг України. Економіка: реалії часу. 2014. № 2. 105 с.

УДК 336.76

Росола У. В.,
Ph D., доцент кафедри економіки та фінансів
Баркова Є.В.,
здобувач ОС Бакалавр
Гаврилешко Р. М.,
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Сприятливий інвестиційний клімат сприяє продуктивним приватним інвестиціям – двигуну для зростання та скорочення бідності. Воно створює можливості та робочі місця для людей. Це розширює асортимент товарів і послуг та знижує їхню вартість на користь споживачів, а також підтримує стійке джерело податкових надходжень для фінансування інших важливих соціальних цілей.

Є багато особливостей для сприятливого інвестиційного клімату, включаючи ефективну інфраструктуру, суди та фінанси ринки, які покращують життя людей безпосередньо, незалежно від того, працюють вони чи займаються підприємницькою діяльністю чи ні.

Покращення інвестиційного клімату – можливості та стимули для фірм продуктивно інвестувати, створювати робочі місця та розширення – це ключ до сталого прогресу у боротьбі з бідністю та покращенні стандартів життя. Різноманітний по всьому світу, як у всьому, так і всередині країни інвестиційний клімат впливає на рішення фірм усіх типів: рішення фермера сіяти більше насіння; рішення мікро підприємця відкрити бізнес; рішення в місцевої виробничої компанії для розширення свою виробничу лінію та найняти більше працівників; рішення багатонаціональної компанії про місцезнаходження її наступного глобального виробництва. Деякі з багатьох факторів, що впливають на рішення фірмам продуктивно інвестувати, створювати робочі місця та розширення є специфічними для кожної фірми – її ідеї, можливості та її стратегії.

Важливим фактором інвестиційного клімату є розміщення. Уряди можуть мати обмежений вплив над такими факторами, як географія. Але вони мають набагато більше впливу на безпеку права власності, підходи до регулювання та оподаткування (як на

території, так і в межах кордон), достатність інфраструктури, структуру функціонування фінансів і ринків праці, і ширші особливості управління проблеми, такі як корупція. Попередні роботи, присвячені відмінностям у доходах в різних країнах підкреслили роль «інститутів» – широкої організаційної структури, що керує ринком операції. Нові джерела даних дозволяють підприємствам піти далі і надати нові знання про те, як деталі інституційних механізмів відрізняються між країнами та всередині них та вплив на рівень і продуктивність приватних інвестицій.

Головне – усунути невинуватені витрати, ризики та бар'єри для конкуренції з якими стикаються фірми всіх типів. Інвестиція клімат, який заохочує зростання, створює стійкі робочі місця та можливості для мікро підприємств — ключові шляхи виходу бідності для бідних людей, шляхи, які стане більше людно з приходом демографічні зміни. Хороший інвестиційний клімат також допомагає зменшити витрати товарів, які споживають бідні люди, і безпосередньо покращує умови життя бідних людей. Це також сприяє розширення податкової бази, що дозволяє урядам інвестувати в здоров'я, освіту та добробут своїх людей [1].

Таким чином, ми можемо дійти висновку що іноземні інвестиції визнано актуальною та перспективною формою капіталовкладень для України. Завдяки аналізу обсягів прямих іноземних інвестицій за останнє десятиліття, з'ясовано, що іноземні вкладення зростали до 2013 року, після чого відбувся спад їхніх обсягів, що відобразилося на добробуті населення та економічній ситуації в цілому.

В Україні, у ході триваючої війни, відбуваються колосальні руйнування бізнесів і економіки в цілому. Для відновлення економіки будуть потрібні відповідні ресурси. Партнерам країни зрозуміло, що міжнародна допомога і співпраця мають бути довгостроковими. Щоб зберегти готовність працювати з Україною в довгостроковій перспективі, підтримка українців повинна супроводжуватися заходами обґрунтованості змін, зміцнення довіри, боротьба проти корупції та відповідний контроль за дотриманням усіх норм.

Підготовка масштабного плану відновлення України та реалізація програм швидкої відбудови – це активний рух у площині європейської інтеграції і покращення інвестиційного клімату. Фінансування в ході такого руху має відбуватися поетапно з ходом війни та будь-яким можливим миром, переходячи від надання допомоги та реконструкції до модернізації та остаточного вступу до Євросоюзу.

Очікується, що пропонований аналітичний матеріал, виокремленні заходи щодо фінансового забезпечення виконання «Плану відновлення та розвитку України» в умовах євроінтеграції стануть основами для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Список використаних джерел:

1. Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. фінансовий простір. 2013. №3 (11). С. 165-170.

УДК 32.1(477)(045)

Кампов В. В.,
здобувач ОС Магістр
Смочко С.Й.,
здобувач ОС Магістр
Люльченко С.В.
здобувач ОС Магістр
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Під територіальним розвитком можливо розуміти процес просторового збалансованого і згуртованого розвитку різних територій відповідно до їх потенціалу та потреб. Це означає, що різні регіони повинні розвиватись в залежності від своїх можливостей та особливостей, з метою забезпечення збалансованого розвитку країни в цілому.

«Політика територіального/просторового розвитку країн ЄС, ґрунтується на таких тематичних осях, як політика міського розвитку, згуртованості, просторового планування. Формування цієї політики відбувається з урахуванням глобальних викликів та ініціатив, спрямованих на пошук відповідей, – Порядку денного на ХХІ століття, Цілей сталого розвитку до 2030 року, конвенцій щодо навколишнього середовища та розвитку, прийнятих на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро. Крім того, слід підкреслити наявність та стимулювання взаємодії політики просторового розвитку з іншими секторальними політиками»[1].

Під збалансованим розвитком територій зазвичай розуміють процес, коли регіон або країна розвивається в усіх напрямках і забезпечує збалансований розподіл ресурсів та можливостей. Це означає, що увага приділяється не лише економічному розвитку, але й соціальному та екологічному. Збалансований розвиток передбачає забезпечення гідної якості життя для всіх жителів регіону, збільшення рівня зайнятості, підвищення соціального захисту, збереження та збільшення наявних природних ресурсів, розвиток інфраструктури та інших галузей. Регіони, які забезпечують збалансований розвиток, зазвичай приваблюють інвесторів та стають привабливими для життя.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Територіальний розвиток передбачає розвиток інфраструктури, технічної бази та інноваційних технологій, що сприяє підвищенню рівня життя людей на різних територіях. Також, цей процес передбачає створення рівних умов для розвитку бізнесу, промисловості та сільського господарства.

Однією з основних цілей територіального розвитку є зменшення регіональних розбіжностей в економіці, соціальній інфраструктурі та інших сферах життя людей. Також, це сприяє збереженню історичної, культурної та екологічної спадщини територій.

Існує низка негативних факторів, які можуть впливати на збалансований територіальний розвиток. Найбільш поширені з них наступні:

1. Нерівний доступ до ресурсів: нерівний доступ до ресурсів, таких як вода, земля, енергія, транспорт та інші, може призвести до того, що окремі регіони не матимуть можливості розвиватися на рівні, який дозволить їм забезпечити гідну якість життя для своїх жителів.

2. Екологічна деградація: незбалансоване використання природних ресурсів, неправильне відходження відходів, забруднення навколишнього середовища та інші фактори можуть впливати на здоров'я населення та економічний розвиток регіонів.

3. Недостатність інвестицій: недостатнє фінансування та інвестиції можуть призвести до того, що окремі регіони не зможуть розвиватися належним чином та не зможуть забезпечити гідні умови життя для своїх жителів.

4. Недостатня розвиненість інфраструктури: недостатня розвиненість інфраструктури, такої як дороги, транспорт, енергетика, інформаційні технології, може обмежувати можливості регіону розвиватися та конкурувати з іншими регіонами.

5. Міграційні процеси: міграційні процеси можуть впливати на збалансованість розвитку, оскільки природні ресурси та робоча сила можуть зосереджуватися в окремих регіонах, тоді як інші регіони можуть ставати менш привабливими для життя та розвитку.

Сучасний стан розвитку України та її окремих територій ускладняється військовими діями, які негативно впливають на розвиток регіонів та окремих територіальних громад у багатьох аспектах, зокрема:

1. Економічний спад: Війна спричинила економічний спад у регіонах, де вона відбувається. Військові дії знизили виробництво, зупинили транспорт, зруйнували інфраструктуру та зменшили торговельні потоки, що призводить до скорочення робочих місць та погіршення соціально-економічної ситуації.

2. Міграційні процеси: Війна призвела до великої кількості переміщень населення. Біженці, які залишають свої домівки через військові дії, потрапляють в інші

регіони або країни, що призводить до змін демографічної структури та соціально-економічної ситуації в приймаючих регіонах.

3. Зменшення інвестицій: Війна та нестабільність можуть погіршувати інвестиційний клімат та призупиняють інвестиційні проекти. Інвестори можуть вважати такий регіон небезпечним для вкладення коштів через політичну нестабільність та небезпеку для життя і майна.

4. Руйнування інфраструктури: Війна призводить до значного руйнування інфраструктури, такої як дороги, мости, електричні мережі, трубопроводи тощо. Це може призвести до скорочення транспортних маршрутів, обмеження доступу до енергетичних та інших ресурсів, що може погіршує рівень розвитку регіону.

5. Погіршення здоров'я населення: «серед опитаних мешканців південно-східних областей 39% говорять, що почуваються так само як до 24 лютого 2022 року. Про незначні зміни стану здоров'я повідомили 32%, а 27% – скаржаться на погіршення стану здоров'я. На деокупованих територіях 39% людей, які брали участь в опитуванні, не відчули змін у стані здоров'я, 35% мають незначне погіршення, а людей 25% мають багато скарг» [2].

Війна може сильно пошкодити інфраструктуру, економіку, соціальну сферу та навколишнє середовище регіонів. Відновлення та розвиток постраждалих територій потребує комплексної стратегії та планування, яка забезпечить збалансований розвиток регіонів[3-5].

Основні шляхи відбудови та економічного розвитку постраждалих територій від війни можуть включати наступні: відновлення інфраструктури, створення нових робочих місць, розвиток освіти та науки, забезпечення соціальної справедливості,

Відновлення інфраструктури: Відновлення та підтримка транспортних мереж, енергетичної інфраструктури, систем водопостачання та каналізації, комунікаційних мереж та інших видів інфраструктури є важливим кроком у відновленні життєзабезпечення постраждалих територій.

Створення нових робочих місць: Підтримка економіки постраждалих територій може залежати від створення нових робочих місць. Це може бути досягнуто через підтримку малих і середніх підприємств, розвиток туризму та інших видів господарської діяльності.

Розвиток освіти та науки: Розвиток освіти та науки є важливим фактором для збалансованого розвитку регіону. Він може допомогти забезпечити доступ до якісної освіти та наукових досягнень, що можуть відігравати важливу роль у відновленні економіки та забезпеченні зростання.

Забезпечення соціальної справедливості: Для забезпечення стійкого розвитку постраждалих територій потрібно забезпечити соціальну справедливість. Це означає забезпечення рівномірності доступу до матеріальних і духовних благ.

Список використаних джерел:

1. Територіальний розвиток України в контексті виконання угоди про асоціацію України з ЄС. Маруняк Євгенія Олександрівна - член-кореспондент НАН України, директор Інституту географії НАН України. URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/147/151>
2. Як війна позначилася на здоров'ї українців? Опитування. URL: <http://surl.li/fozsv>
3. Стегней, М. І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах транскордонного співробітництва / М. І. Стегней, І. В. Лінтур // Cross-border cooperation as a vector of development of small and medium enterprises of Ukraine with the V-4 countries: scientific works. – Bratislava, 2017. – С.311-316.
4. Стегней, М. І. Децентралізація як передумова сталого розвитку сільських територій / М. І. Стегней // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове видання / Гол.редактор Т.В. Стройко. – Миколаїв, 2014. – Випуск 2. – С.886-890.
5. Стегней, М. І. Інвестиційно-інноваційні домінанти сталого розвитку територіальних одиниць / М. І. Стегней // Економіка та суспільство : електронний науковий фаховий журнал. – Мукачево, 2015.– №1. – С.56-61.

УДК 330.1

Кліпкова О. І.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціального забезпечення та управління персоналом
Мартиняк С. О.,
здобувач ОС Бакалавр
Львівський національний університет імені Івана Франка

**ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ
ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ**

Структурні зрушення в економіці України, спричинені воєнними діями на її території зумовили значний рівень економічної та політичної турбулентності. В цих умовах однозначно складним залишається питання фінансування інноваційних проєктів як за державні кошти так і за кошти фізичних та юридичних осіб. Проблема фінансування гальмує інноваційний розвиток та спричиняє виникнення великої «прірви» між фундаментальними та прикладними дослідженнями та комерціалізацією їх результатів.

В цілому основу фінансового забезпечення реалізації інноваційних проєктів в Україні становлять:

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

1. Бюджетні кошти, які виділяються на державному, регіональному і місцевому рівнях.
2. Кошти спеціальних фондів фінансування НДДКР.
3. Власні ресурси підприємств (промислові інвестиції із прибутку та у складі витрат виробництва).
4. Фінансові ресурси комерційних структур (інвестиційних компаній, комерційних банків, страхових об'єднань, холдингових компаній, тощо).
5. Іноземні інвестиції.
6. Ресурси національних і зарубіжних наукових фондів, інноваційних, венчурних фондів.
7. Приватні заощадження фізичних осіб [1].

У плані заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року на кінець 2022 року заплановано розбудову мережі центрів підтримки технологій та інновацій за сприяння Всесвітньої організації інтелектуальної власності, що відобразилася у створенні центрів підтримки технологій та інновацій в усіх регіонах та зумовила можливість доступу суб'єктам інноваційної діяльності до патентної бази даних та отримання ними базових консультаційних послуг; надання фінансової підтримки закладам вищої освіти та науковим установам для здійснення інноваційної діяльності, що дозволило закладам вищої освіти та науковим установам отримувати фінансову підтримку своєї інноваційної діяльності за результатами конкурсного відбору наукових, науково-технічних робіт та проектів, які фінансуються за рахунок зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”; розроблення механізму фінансової підтримки для експортоорієнтованих компаній, які провадять інноваційну діяльність у формі збільшення частки фінансування малих та середніх підприємств (у відсотках) та збільшення частки високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту (у відсотках); запровадження державної підтримки у сфері трансферу технологій (IV квартал 2023 року) у формі підготовки проекту акта про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій тощо [2].

Вже багато років Україна не має ефективної інноваційної стратегії, яка б визнавалась та підтримувалась всіма категоріями вітчизняних інноваторів та експертних спільнот. Особливо важкою є ситуація в промисловості – в цій сфері всі уряди попередніх років не змогли запропонувати дієвих змін, й тренд загальної деіндустріалізації економіки країни став домінувати в попередні роки. Сьогодні, війна може остаточно поховати ще існуючі залишки

науки та інновацій в промисловому середовищі [3].

Згідно Global Innovation Index 2021, Україна посідає 49 місце серед 132 економік. У 2021 році Україна має кращі результати за інноваційними показниками, ніж у попередні роки й посідає третє місце серед 34 країн з нижчим за середній рівень доходу, та загальне 32 місце серед 39 економік Європи. Серед наших кращих показників – традиційно висока якість людського капіталу, а найгірші – це стан інституцій та інфраструктури (відповідно 91 та 94 місця). Останніми роками в сфері інноваційного розвитку, зокрема, розвитку стартапів надавалось дуже великої уваги, в тому числі від державних структур. Поява та активна діяльність Українського фонду стартапів і який відразу став помітним, ініційована державою.

Головними причинами відставання вітчизняних інноваційно активних підприємств від іноземних є:

1. Негласна стратегія «зняття вершків».

Лідерами екосистеми стартапів завжди були застосування, де не потрібно вкладати капітальні інвестиції в інфраструктуру інновацій (лабораторії з їх обладнанням, центри R&D, наукоємні розробки), а достатньо просто мати хороші ідеї та програмістів. А далі пробувати масштабувати новий софт на глобальні ринки.

2. Слабкий фокус на deep-tech, промислових стартапах та інноваційних МСП.

Слабке фінансування складних та наукоємних розробок (категорія deep-tech стартапів) є наслідком взагалі слабого фокусу всіх стейкхолдерів на цій сфері.

3. Відсутні інвестиції в інноваційну інфраструктуру.

4. Слабка підтримка екосистемних акторів та відсутність єдності серед них.

Громадський сектор, експертне середовище, бізнес-об'єднання – є в Україні досить розвинутими й традиційно їх вирізняють такі кращі якості як проактивність та креативність. Водночас, ці сильні сторони в окремих випадках повністю нівелюються слабкими – як фрагментарність зусиль, відсутність консолідації та стратегії.

Список використаних джерел:

1. Варфоломеева, В. О. Фінансування інноваційної діяльності як чинник розвитку малого підприємництва. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141458926.pdf>

2. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року № 1687-р від 09.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>

3. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>

Нестерова С. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів

Стинич О. М.,

здобувач ОС Доктор філософії
Мукачівський державний університет

РЕНОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ КРИЗИ

Перш за все, слід зазначити, що обрана тема наукової роботи є актуальною, оскільки правильно підібрана реноваційна політика вже на протязі тривалого періоду часу є важливим завданням для підприємства. Особливо гостро постає це питання в період скрути. Сьогодення вимагає підвищення якості інформації бухгалтерського обліку та якості управління бізнесом загалом.

Основними ознаками оборотних засобів є фізичне вираження і порівняно незначний рівень ліквідності. Необоротні активи належать до головних частин хазяйської практики фірми, тому що їх вагомість складає значну частку всіх активів підприємства. Постанова виборного голови України від 7 березня 2001 року №169/2001 «Про концепцію амортизаційної політики» тлумачить амортизацію знаряддям з вкладення коштів підприємств держави. Нині амортизація перетворилася на спосіб одержання привілеїв з обкладення податками. Через це дефініція реальної суті амортизації перетворюється на украй необхідну для вирішення проблему.

В обговоренні з приводу суті амортизації увага направляється на такі головні аспекти даного поняття:

- перша група вчених визначає амортизацію через поняття зношення необоротних актив;
- друга група вчених вбачає в амортизації подію перенесення грошової вартості пошкоджених у процесі використання за призначенням основних засобів на собівартість кінцевого продукту;
- третя група вчених бачить амортизацію економічним прийомом [1].

Соціальний знос є порівняно сучасним різновидом зношення, що виник з піднесенням соціуму і техніки. Його вимірювання проводиться за допомогою визначення різниці суспільних ознак способів роботи та їхньою суспільно-нормативною роллю. Така різниця можлива із переміною вимогливості до засобів праці чи із інтенсивним фізичним зношенням відбулося його погіршення. [2].

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Терміни «знос» та «амортизація» не ототожнюються у відмінних бухгалтерських стандартах. Сьоме положення бухгалтерського обліку оперує терміном «амортизація», в той час як 8 положення бухгалтерського обліку зазначають термін «знос». Закордонна діяльність вказує на зазначення поняття «амортизація» за умови відсутності матеріального втілення активів, що йдеться про майно без фізичного вираження, в той час як термін «знос» за умови присутності матеріального вираження майна. Україні знайоме застосування поняття «амортизація» як в першому, так і в другому випадку. В Україні як в першому, так в другому випадках використовується термін «амортизація». [3].

Усе, що сприяє та робить можливим управління поновленням амортизованим майном, тлумачиться літературою з економіки як поняття «амортизація». Тобто це методологія, сукупність засобів та засад, що застосовуються менеджментом підприємств.

Для успішного проведення політики у сфері нарахування амортизаційних нарахувань фірмі слід враховувати наступне:

- кількість основних засобів що використовуються за призначенням;
- як саме оцінити основні засоби;
- дійсний термін корисного використання основних засобів підприємства. Розгляд особливості діяльності підприємства має важливе значення;
- законодавство, а саме слідкування за відповідністю йому обраної методології та норма амортизації;
- інвестування, тому що методологія амортизації пов'язана з платоспроможною потребою у вкладенні коштів [4].

Виділяють наступні функції амортизації:

- функція відшкодування передбачає повернення власникові попередніх витрат на придбання (створення) необоротних активів.
- функція стимулювання передбачає заохочення до оновлення основних засобів. Саме впровадження амортизації стимулює науково-технічний прогрес на підприємстві.
- накопичувальна функція передбачає, що акумульовані амортизаційні відрахування будуть зберігатися в амортизаційному фонді.
- розподільча функція амортизації полягає у регулюванні сум коштів, спрямованих на реновацію та повний ремонт.
- фіскальна функція амортизації полягає у формуванні можливостей для регулювання підприємством ступеня сплачених податків.
- функція регулювання передбачає формування та застосування норм та нормативів, що закріплено для проведення амортизаційних розрахунків [5].

Отже, підсумовуючи все вищезазначене можна зробити наступні висновки:

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

- фізичне вираження і порівняно незначний рівень ліквідності – головні ознаки необоротних активів;
- необоротні активи- значна частина всіх активів фірми;
- амортизація є складним поняттям і розглядається вченими з різних точок зору;
- соціальний знос є відносно новим різновидом даного поняття активів;
- існує відмінність між термінами «знос» та «амортизація» активів;
- формування амортизаційної політики підприємства є складним процесом, що потребує розгляд кількості основних засобів використовуваних за призначенням, питання оцінки основних засобів, дійсний термін корисного використання основних засобів підприємства, законодавство, інвестування.

Список використаних джерел:

1. Малярова С.В. Удосконалення амортизаційної політики та оновлення основного капіталу підприємства / Малярова С.В. // Причорноморські економічні студії. – 2017. – №13-1. – С. 145. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/13-1_2017/33.pdf
2. Трачова Д.М. Місце амортизації в економічних та облікових теоріях / Д. М. Трачова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. – №28. – С. 165. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4275/1/2.pdf>
3. Амортизація. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4134>
4. Кравченко М.В. Нарахування амортизації в підприємствах агропромислового сектору /М. В. Кравченко, О. Є.Мартинець // Причорноморські економічні студії. – 2019. – №43. – С. 158-159. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/43_2019/28.pdf
5. Шаповал В.М. Амортизаційна політика: сутність, проблеми, напрями вдосконалення / В. М. Шаповал, Т. В. Герасименко, Л. А. Бондаренко // Науковий погляд: економіка та управління. – 2019. – №2. – С. 74. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3613/1/9%D0%A8%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%20%D0%92.%20%D0%9C.%2072%20-%2080.pdf>

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗРУШЕНЬ

У ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Збірник тез доповідей учасників

VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

23 березня 2023 р.

**Оригінал макет Інтернет-видання підготовлено редакційно-видавничим
відділом Мукачівського державного університету**

Формат 60*84/16

Гарнітура Times New Roman.

**Адреса редакційно-видавничого відділу: Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600, тел./факс: (03131)**

2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua